

# ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΥΡΙΑΝΩΝ



## ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΥΡΟΥ 180 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ

*Μία Ιδέα της κ. Μαρίας Ρώτα που υλοποιήθηκε το 2014.*

*Με κείμενα της Ρώτα και αναμνήσεις αποφοιτησάντων.*

*Για να θυμούνται οι παλαιότεροι και να πληροφορούνται οι νέοι.*



### Συλλογή από Δημοσιεύματα

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ – ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΓΕΝΝΙΕΤΑΙ

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ – Νεόφυτος Βάμβας

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ – Ιστορικό Γυμνασίου

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ – Επιφανείς φοιτήσαντες

ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ – Για τον Τάκη Χάλαρη

**Γράφουν οι :-Με Αλφαβητική σειρά**

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΑΒΑΛΑΣ

ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ ΔΟΥΡΑΤΣΟΣ

ΘΑΝΟΣ Γ. ΘΡΑΨΙΑΔΗΣ

ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΣΙΜΑΚΗΣ

ΤΑΚΗΣ ΚΥΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΚΡΙΔΑΚΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΙΝΟΣ

ΑΝΤΩΝΗΣ Ε. ΜΑΡΚΟΥΛΗΣ

ΑΝΤΩΝΗΣ Α. ΜΑΥΡΟΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Ε. ΜΠΕΗΣ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΣΣΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Ν. ΡΟΥΣΣΟΣ

ΝΙΚΟΣ ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ (Σάλος)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΣΑΡΛΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΙΔΕΡΗΣ

ΙΩΣΗΦ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΟΥΣΟΓΛΟΥ

=====

## **ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΥΡΟΥ**

και η συμβολή του στην αναγέννηση της Παιδείας

### **Της Μαρίας Ρώτα**

#### **ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ. Μια πόλη γεννιέται**

Αραιοκατοικημένη και άγνωστη στους πολλούς ήταν η Σύρος στα χρόνια πριν από την Επανάσταση του 1821. Οι κάτοικοί της, αγρότες και ναυτικοί, ήσαν περίπου 4.000 και ζούσαν συγκεντρωμένοι στη μοναδική πόλη του νησιού, την Άνω Σύρο χτισμένη πάνω σ' ένα βραχώδη λόφο περιτειχισμένο (το Κάστρο) όπως λεγόταν. Η Άνω Σύρος είναι η πανέμορφη μεσαιωνική μικρή πολιτεία του νησιού και πάνω ψηλά, την κορφή του λόφου στεφανώνει ο Ιερός Ναός του Αγίου Γεωργίου, η Μητρόπολη των Καθολικών.

Η Σύρος δεν είχε κατακτηθεί από τους Τούρκους, ήταν, απλά, φόρου υποτελής στον Σουλτάνο, πληρώνοντας 6.000 περίπου, γρόσια το χρόνο στην ανιψιά του Αβδούλ Χαμήτ, την Σάχ Σουλτάνα. Το νησί ήταν ελεύθερο και το κυριότερο είναι ότι είχε τεθεί υπό την Γαλλική προστασία. Έτσι δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε η Σύρος να βγει από την αφάνεια και να καταστεί το αποκλειστικό κέντρο επικοινωνίας του Ελλαδικού χώρου με τα άλλα κέντρα της Μεσογείου.

Στα τελευταία χρόνια του 18ου αιώνα αρχίζουν οι εμπορικές και ναυτιλιακές δραστηριότητες που θα αποτελέσουν σταθερό υπόβαθρο για την ανάπτυξη που θα ακολουθήσει στις αρχές του 19ου αιώνα.

#### **Η Ελληνική Επανάσταση 1821**

Η Επανάσταση, «...ως άλλη Λητώ περιπλανώμενη και ωδίνουσα εγέννησε φιλοξενηθείσα εν Σύρω...την Ερμούπολιν», που η ίδρυση της έμελε να αλλάξει ριζικά την τύχη του νησιού.

Για τις περισσότερες Ελληνικές πόλεις, (γράφει ο Ι. Τραυλός στο βιβλίο ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ), το ιστορικό της δημιουργίας τους και τα ονόματα των πρώτων οικιστών χάνονται μέσα σε μύθους και παραδόσεις. Για την Ερμούπολη όμως, πόλη καινούργια του 19ου αιώνα, μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την ιστορία και την εξέλιξη της από τα πρώτα βήματα ως την εποχή της ακμής και της ωριμότητας της.

Στα 1821 καταπλέουν στη Σύρο τα πρώτα πλοία για να αποβιβάσουν στις ασφαλείς ακτές της τους διωγμένους και ανυπεράσπιστους Έλληνες που προέρχονταν από τις Ελληνικές πόλεις των παραλιών της Ιωνίας. Κυδωνιείς, Μοσχονήσιοι και Σμυρνιοί ήσαν οι πρώτοι πρόσφυγες, οι «πάροικοι» όπως τους ονόμασαν οι Συριοί. Αμέσως μετά ακολουθούν πολλοί πρόσφυγες από Μ. Ασία και από τα νησιά του Αιγαίου. Δύο δραματικά γεγονότα της Ελληνικής επανάστασης, η καταστροφή της Χίου στα 1822 και των Ψαρών στα 1824, θα δώσουν τη μεγαλύτερη ζωή στο προσωρινό τότε οικισμό. Αλλά και αργότερα, ως

το 1850 περίπου, φτάνουν στη Σύρο από κάθε Ελληνική γωνιά, από τη Θράκη ως την Κρήτη, από την Ήπειρο, τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, τη Στερεά, την Πελοπόννησο και τα νησιά. Όσο περνούν τα χρόνια, όσοι έρχονται στη Σύρο δεν αναζητούν ασφαλές καταφύγιο, όπως οι πρώτες οικιστές, επιθυμούν να έχουν καλύτερη τύχη στη ζωή τους και να συμβάλουν στη σταθερή εμπορική και βιομηχανική ανάπτυξη της νέας πόλης.

Και άλλα νησιά, κυρίως η Τήνος είχαν υποδεχθεί τον μεγαλύτερο αριθμό προσφύγων. (40.000 πρόσφυγες έφθασαν στην Τήνο). Επειδή όμως, ένα χρόνο μετά, το 1823, ξέσπασε χολέρα στο νησί, πολλοί από τους πρόσφυγες μεταφέρονται σιγά – σιγά στη Σύρο, που έγινε το καταφύγιό τους, αν και ήταν ένας «ξερός» βράχος όπως το αποκαλούσαν, αλλά...και το αποκαλούμε μέχρι σήμερα με συμπάθεια.

Και στην αρχή, όπως έγραψε ο πρεσβευτής της Αυστρίας Prokesch von Osten τον Σεπτέμβριο του 1824 που επισκέφθηκε τη Σύρο...οι σκηνές της δυστυχίας της αθλιότητας που αντίκρισε ήταν απίστευτες. Χιλιάδες πρόσφυγες σκορπισμένοι στην παραλία, άλλοι κάτω από σκηνές ή ξύλινες παράγκες κι άλλοι στο ύπαιθρο. Όταν όμως βρέθηκε και πάλι στη Σύρο τον Φεβρουάριο του 1825, γράφει: «...στη Σύρο βλέπει κανείς πως γεννιέται μια πόλη και πως αναπτύσσεται». Η οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή της Ερμούπολης έγινε πρότυπο για πολλές άλλες πόλεις.

Για δύο πράγματα ήταν ιδιαίτερα περήφανοι οι Ερμούπολιτες, για την εμπορική κίνηση του λιμανιού και για την κίνηση των πολύ καλών στοιχείων τους.

## **Η Παιδεία στην Ερμούπολη**

Από τις αρχές της ίδρυσης της νέας πόλεως, αρχίζει η Ιστορία της Παιδείας στην Ερμούπολη που έχει γίνει αντικείμενο προσοχής και έρευνας. Βέβαια, ο σπουδαιότερος λόγος για την ανάπτυξη της Παιδείας ήταν η ποιότητα των προσφύγων και κυρίως εκείνων που προέρχονταν από πόλεις και περιοχές όπου η Παιδεία είχε σημειώσει μεγάλα βήματα προόδου στα χρόνια προ της επανάστασης. Μαρτυρία ατράνταχτη αυτής της εκτίμησης αποτελούν τα γραπτά του Ν. Βάμβα στο έργο του «Ρητορική» που εξέδωσε στο Παρίσι το 1813. «Από όλας τας Ελληνικάς πόλεις, η Χίος, οι ΚΥΔΩΝΙΑΙ και η ΣΜΥΡΝΗ επέτυχαν φιλοσόφους διδασκάλους, οποίους πρέπει να ευχώμεθα και εις τας άλλας πόλεις να επιτυχώσι».

Και οι χιλιάδες των προσφύγων που έφθασαν στην Ερμούπολη προέρχονταν κυρίως από αυτές τις πόλεις και έφεραν μαζί τους αισθήματα φιλοκαλίας και δημιουργική ορμή για γνώση!

Κατέστησαν έτσι τη νέα τους πατρίδα, την Ερμούπολη φερώνυμη όχι μόνο του «Κερδώου» αλλά και του «Λόγιου» Ερμή. Το αποδεικνύει η ιστορία των σχολείων της, η ίδρυση βιβλιοθήκης, μουσείου, θεάτρου κ.α.

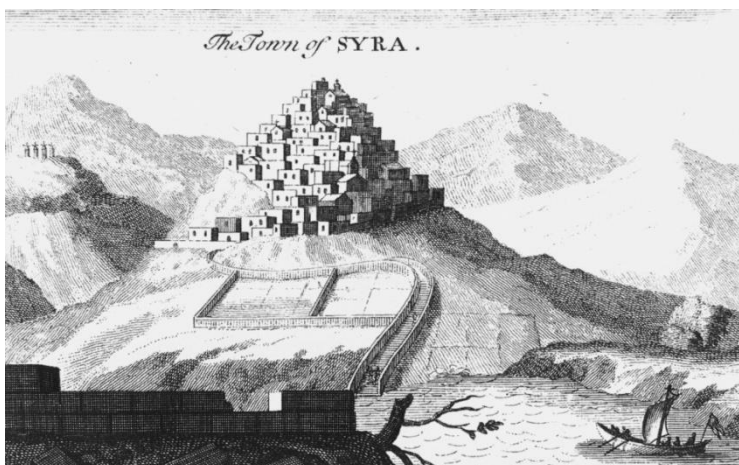
Τα πρώτα σχολεία που εμφανίζονται στην Ερμούπολη το 1826 είναι ιδιωτικά. Ο Γ. Κλεόβουλος ίδρυσε τα πρώτα σχολεία στη Σύρο.

Στο «αλληλοδιδασκικό» σχολείο διδάξαν σπουδαστές δάσκαλοι, όπως ο Γρ. Κωνσταντάς, ο Φίλιππος Ιωάννου κ.α. Στα μέσα του 1827 λειτουργούσαν και άλλα ιδιωτικά σχολεία.

Η Δημογεροντία της Ερμούπολης θέλησε την εξασφάλιση στοιχειώδους εκπαίδευσης, που να παρέχεται δωρεάν σε όλα τα παιδιά των Ερμούπολιτών και να μην αποτελεί προνόμιο μόνο των εύπορων.

Έτσι αποφάσισε να ιδρύσει δυο κοινοτικά σχολεία, ένα αρένων και ένα θηλέων. Συστήθηκε τότε ...ερανική επιτροπή για την συγκέντρωση των απαιτούμενων χρημάτων. Και... σ' ένα χρόνο (1828) το κτίριο ήταν έτοιμο. Για την ανέγερση του σχολείου θηλέων ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα η Ευανθία Καϊρη (1829). Το

οικόπεδο για την οικοδόμηση των δύο σχολείων προσέφεραν οι αδελφοί Αντ. Και Φρ. Σαλάχας και είναι η θέση που βρίσκεται σήμερα το Α΄ Δημοτικό Σχολείο. Την διεύθυνση ανέλαβε ο Χ. Κόρκ (ιεραπόστολος της Αγγλικανική εκκλησίας). Ο αριθμός των μαθητών ανερχόταν σε 265 των αρρένων και 160...θηλέων. Το 1829 ο Φρειδερίκος Χίλδνερ ιδρύει το «Φιλελληνικών Παιδαγωγείον» με δαπάνες πολλών εύπορων κατοίκων. Την επιστασία όλων των σχολείων είχε αναλάβει 7μελής επιτροπή. Εκπλήσσει τον μελετητή της ιστορίας της εκπαίδευσης η προσπάθεια που κατέβαλλαν οι Ερμούπολιτες για την ίδρυση τόσων εκπαιδευτηρίων, αλλά και ο μεγάλος αριθμός των μαθητών που είχαν έφεση για μάθηση. Σταθμό όμως για την ιστορία της εκπαίδευσης στην Ερμούπολη αποτελεί η ίδρυση του Γυμνασίου, το «άριστον δημιούργημα των Ερμούπολιτών».



Άνω Σύρος, Tournefort, 1700

## **ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΥΡΟΥ**

και η συμβολή του στην αναγέννηση της Παιδείας

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΒΑΜΒΑΣ: Ο πρώτος Γυμνασιάρχης

### **Της Μαρίας Ρώτα**

Μια από τις πλέον ενδιαφέρουσες σελίδες της ιστορίας της Ερμούπολης είναι αυτή που συνδέεται με τις προσπάθειες και τις θυσίες των πρώτων κατοίκων αυτής της πόλης για την ίδρυση εκπαιδευτηρίων.

Σταθμό όμως για την ιστορία της εκπαίδευσης στην Ερμούπολη αποτελεί η ίδρυση του Γυμνασίου, που υπήρξε δημιούργημα των Ερμουπολιτών και εκδηλώνει με έντονο και παραστατικό τρόπο τις ιδέες και την νοοτροπία των πρώτων κατοίκων της πόλης μας. Δεν ζήτησαν, δεν επεδίωξαν να ιδρυθεί αυτό το σχολείο με δαπάνες του Ελληνικού κράτους.

Επεδίωξαν και πέτυχαν να ιδρύσουν ένα ανώτερο εκπαιδευτήριο αποκλειστικά με δικά τους χρήματα και μάλιστα πριν ακόμη κριθεί η τύχη αυτής της μικρής πόλης ή του συνοικισμού, στον οποίον είχαν προσωρινά εγκατασταθεί.

Ήδη από το 1828 ο Λουκάς Ράλλης με αναφορά του προς τον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια τόνιζε την ανάγκη της ίδρυσης στην Ερμούπολη ενός ανώτερου Σχολείου για τη μόρφωση των μαθητών που αποφοιτούσαν από τα σχολεία στοιχειώδους εκπαίδευσης (Δημοτικά). Και αυτές οι προσπάθειες συνεχίζονταν έκτοτε.

Το 1832 στην Δ' Εθνική Συνέλευση, ο Ιακωβάκης Ρίζος Νερουλός, Γραμματέας τότε των Εκκλησιαστικών και της Δημόσιας εκπαίδευσης έλεγε: «Εις την Ερμούπολιν της Σύρας κέντρον των πολλαχώς αξιοτίμων Ελλήνων εμπόρων, σχεδιάσαντες οι πολίται την εξιδίον σύστασιν, παρ' εκτός των ήδη, ακμαζόντων εκεί διδαστηρίων και άλλου καταστήματος εκπαιδευτικού...εζητήσαντο δι' αναφοράς... την επικύρωσιν της Κυβέρνησης εις το να επιβάλωσιν αυτοί εις εαυτούς ανεπαίσθητον τινά φορολογίαν, της οποίας το ποσόν προστεθέν εις όσα ήδη αφιέρωσαν προς τούτο οι μέτοχοι των εκεί ασφαλιστικών καταστημάτων να χρησιμεύσει προς τον αξιέπαινον τούτον σκοπόν... (Εθνική εφημερίς 20.08.1832).

Την όλη φροντίδα για την αντιμετώπιση των δαπανών λειτουργίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και την ίδρυση ανώτερου σχολείου, είχε αναλάβει επιτροπή εκ των εγκρίτων πολιτών που είχε εκλεγεί από Γενική Συνέλευση και ήταν η «Εφορεία Εκπαιδευτικών Καταστημάτων»

## ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΒΑΜΒΑΣ

Ένα πολύ σημαντικό θέμα που ανέκυψε τότε ήταν η εξεύρεση του καταλλήλου προσώπου που θα αναλάμβανε την επιστασία του νέου εκπαιδευτηρίου. Εκείνον που σκέφθηκε αμέσως ο Λουκάς Ράλλης ήταν ο συμπατριώτης του αρχιμανδρίτης Νεόφυτος Βάμβας. Τον είχε γνωρίσει στη Χίο στο διάστημα που είχε αναλάβει την οργάνωση και την διεύθυνση της Σχολής της Χίου (από το 1814 έως 1820) και τον εκτιμούσε εξαιρετικά, για τη σοφία του, την πολυμέρεια της πνευματικής του συγκρότησης, το σεμνό ήθος, τη διοικητική του δραστηριότητα και την τόλμη του τη δημιουργική. Εκείνη την εποχή ο Βάμβας διέμενε στην Κέρκυρα. Είχε διοριστεί στην Ιόνιο Ακαδημία της Κέρκυρας (1828) ως καθηγητής και έφορος της θεολογικής σχολής.

Ο Λ. Ράλλης, τότε, του απέστειλε επιστολή και τον παρακαλούσε να επιστρέψει στην απελευθερωθείσα Ελλάδα και να αναλάβει την οργάνωση και διεύθυνση του υπό ίδρυση εκπαιδευτηρίου.

Ο Βάμβας αποδέχθηκε την παραίνεση του συμπατριώτη του και τότε, με νέα πρόταση του Λ. Ράλλη, στάλθηκε στις 24 Μαΐου 1833 η επίσημη πρόσκληση εκ μέρους της «εφορείας εκπαιδευτικών καταστημάτων»

Στην πρόσκληση αυτή, μεταξύ άλλων, αναφέρονται και τα εξής: «...Ποτέ εις καμμίαν άλλη εποχή άνδρες εξ' επαγγέλματος διδάσκαλοι με εγνωσμένην παιδείαν και αρετήν, δεν μπορούν να φανούν αναγκαιότεροι και ωφελιμώτεροι εις την Ελλάδα»

«Οι συμπολίται σας Χίοι, καθότι εγεύθησαν εν τη μητρίδι των τους από καλώς και αξίως επιμελούμενα διδακτικά καταστήματα καρπούς της Παιδείας, σας καλούν και σας προτρέπουν δια την επάνοδον σας, ορμώμενοι από την ένθερμον επιθυμίαν να σας απολαύσωμεν μεταξύ ημών»

Μετά από το έγγραφο αυτό, ο Βάμβας ήλθε στη Σύρο για να μορφώσει προσωπική γνώμη για την κατάσταση που επικρατούσε εδώ, πριν αναλάβει την ευθύνη της οργάνωσης του Σχολείου.

Στο διάστημα που ο Ν. Βάμβας βρισκόταν στη Σύρο, οι έφοροι των εκπαιδευτικών καταστημάτων του απηύθυναν νέο έγγραφο (1<sup>η</sup> Σεπτεμβρίου 1833) στο οποίο ανάμεσα στα άλλα αναφέρονται τα εξής: «...ελλογιμώτατε κύριε να σας παρακαλέσωμεν δια να δεχθείτε την Σχολαρχίαν του Ελληνικού Σχολείου της Κοινότητος, ομού με την διεύθυνσιν και επιστασίαν τούτου...οδηγούμενος από τα φώτα και την μακράν πείραν σας εις την εκπαίδευσιν της Ελληνικής νεολαίας. Επί τη βάσει της εκ μέρους σας αποδοχής και συγκαταθέσεως εις την γενομένην πρόσκλησιν, παρακαλούμεν να ετοιμάσετε το σχέδιον περί του είδους και του τρόπου εκπαιδεύσεως δια να τεθεί υπ' όψιν της δημογεροντίας...»

Μη λησμονήσετε δε τούτο μόνον, ότι οι εκπαιδευθησόμενοι νέοι της Ερμούπολεως θέλουν πάντοτε προετοιμάζεσθαι διά να διατρέξωσι το στάδιον της εμπορικής βιομηχανίας, ήτις είναι το κύριον επάγγελμα των κατοίκων τούτων».

Το έγγραφο υπογράφουν οι έφοροι: Θ. Παλαιολόγος, Λ. Ράλλης, Ζ. Ζικάλας και Γ. Πετρόπουλος)

Την πρόσκληση αυτή αποδέχθηκε με προθυμία ο Ν. Βάμβας και έσπευσε ν' αναγγείλει την αποδοχή της προς τους εφόρους: «...έλαβον το υμέτερον προσκλητικόν το από πρώτης Σεπτεμβρίου...με προσκαλείτε να αναδεχθώ την Σχολαρχίαν του Ελληνικού Σχολείου της Κοινότητος ταύτης και την διεύθυνσιν και των άλλων εκπαιδευτικών καταστημάτων. Εις την έντιμον ταύτην πρόσκλησιν, Κύριοι, δεν σύρει τόσον την προσοχήν μου το μέγεθος της τιμής, όσον το του αγώνος...» Αυτή η επιστολή του Ν. Βάμβα προς τους Εφόρους των εκπαιδευτικών καταστημάτων, συνεχίζεται με επαινετικά σχόλια προς την Εφορεία της πόλεως και με υπόσχεση εκ μέρους του ότι θα προσφέρει τα καλλίτερα (Εν Ερμουπόλει Σύρας 4 Σεπτεμβρίου 1833)

### **Νεόφυτος Βάμβας: Διευθυντής, επιστάτης ή Γυμνασιάρχης!**

Αμέσως μόλις ο Βάμβας ανέλαβε την Διεύθυνση των εκπαιδευτηρίων, εκτιμώντας τη βιασύνη των Ερμουπολιτών, ανταποκρίθηκε ταχύτατα και επιδόθηκε στη σύνταξη του κανονισμού. Σε λίγες μέρες ήταν έτοιμος και στις 11 Σεπτεμβρίου 1833 υποβλήθηκε έγγραφό του με τον τίτλο: «ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ» στην Εφορεία Εκπαιδευτικών καταστημάτων προς έγκριση.

Και η επιστολή του:

«Κύριοι έφοροι,

Λαμβάνω την τιμήν να υποβάλω εις την παρατήρησίν σας το σχέδιον του Ελληνικού Γυμνασίου Ερμουπόλεως, το οποίον επικριθέν παρά της σεβαστής Κυβερνήσεως εύχομαι εκ ψυχής εις τον πατριωτικόν ζήλον σας να ευπορήσει των αναγκαίων μέσων διά να βαλθή εις ενέργειαν. Δεν τολμώ να αμφιβάλλω ότι οι Ερμουπολίται δεν θέλουν δείξει πάσαν προθυμίαν και σύμπνοιαν εις τοιούτον κοινωφελές και ένδοξον κατάστημα»

Ο Υμέτερος

Ν. Βάμβας

Εν Ερμουπόλει 11 Σεπτεμβρίου 1833

(το έγγραφο δημοσιεύθηκε στο περιοδικό ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ)





ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΒΑΜΒΑΣ (1770—1855)

Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Γυμνασίου Σύρου  
καὶ πρῶτος αὐτοῦ Γυμνασιάρχης

«. . . Εἰς τὴν ἔντιμον ταύτην πρόσκλησιν, Κύριοι, δὲν αὐρεὶ τόσον  
τὴν προσοχὴν μου τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς, ὅσον τὸ τοῦ ἀγῶνος. . .»

Νεόφυτος Βάμβας

**ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΥΡΟΥ** και η συμβολή του στην αναγέννηση της Παιδείας

Η ανέγερση του διδακτηρίου και η προσωνυμία «Γυμνάσιο» αντί του «Σχολαρχείου»

### **Της Μαρίας Ρώτα**

Με την σύμφωνη γνώμη τόσο των Δημογερόντων της Ερμούπολης, όσο και των Εφόρων Εκπαιδευτικών καταστημάτων, ο Νεόφυτος Βάμβας υπέβαλε το «ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ» και έγινε απολύτως αποδεκτό.

Ο Βάμβας τολμηρός και καινοτόμος καθώς ήταν, με το σχέδιο αυτό μεταρρύθμισε το σχολείο της Κοινότητας σε τακτικό Γυμνάσιο ανώτερης περιωπής, με πρωτότυπες επιδιώξεις, με πειθαρχημένη συγκρότηση και λειτουργία. Η προσωνυμία ΓΥΜΝΑΣΙΟ στον συνταχθέντα κανονισμό αναφέρεται για πρώτη φορά δεδομένου ότι σ' όλα τα μέχρι τότε έγγραφα ή υπό ίδρυση σχολή της Ερμούπολης ονομαζόταν «Σχολαρχείο». Εκείνη την εποχή, (αρχές 19<sup>ου</sup> αι.) τόσο στην Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα όσο και σε πόλεις της διασποράς του Ελληνισμού (Οδησός, Βενετία, Ιάσιο, Βουκουρέστι κ.α) η Παιδεία διδάσκονταν σε σχολεία που ονομάζονταν Φροντιστήρια, Ακαδημίες ή Σχολές, με εξαίρεση τη Σχολή της Σμύρνης που είχε την προσωνυμία «Φιλολογικόν Γυμνάσιον». Θεωρείται βέβαιο λοιπόν ότι το πρώτο Σχολείο που συστήθηκε και λειτούργησε με την προσωνυμία ΓΥΜΝΑΣΙΟ στην ελεύθερη Ελλάδα είναι της Ερμούπολης. Ο Διευθυντής του Γυμνασίου εκαλείτο επιστάτης. Αργότερα, με Β. Δ/γμα που εκδόθηκε το 1836 ορίστηκε να φέρει τον τίτλο «ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣ». Σύμφωνα με το γενικό σχέδιο του Βάμβα η φοίτηση στο Γυμνάσιο ορίστηκε να είναι εξαετής! Τότε, για πρώτη φορά, ορίστηκαν τα έξι χρόνια σπουδών. Παράλληλα το σχέδιο είχε προτείνει υψηλό επίπεδο σπουδών και τα διδασκόμενα μαθήματα ήσαν: Αρχαία Ελληνικά, Λατινικά, Ιστορικά, Θρησκευτικά, Φυσικομαθηματικά κ.α.

Τόσο οι Δημογέροντες, όσο και οι Έφοροι Εκπαιδευτικών Καταστημάτων συμφώνησαν απόλυτα με το προτεινόμενο σχέδιο Βάμβα. Το μοναδικό πρόβλημα της εποχής ήταν ότι δεν υπήρχε κατάλληλο κτήριο για να στεγάσει το ιδρυθέν Γυμνάσιο.

Και τότε, ο Γερμανός παιδαγωγός Χίλδνερ προσφέρθηκε να παραχωρήσει το οίκημα που στέγαζε το τμήμα Θηλέων του εκπαιδευτηρίου του για την προσωρινή στέγαση, μέχρις ότου κτιστεί το διδακτήριο του Γυμνασίου.

### **Τελετή Έναρξης**

Η εγγραφή των μαθητών άρχισε στις 3 Οκτωβρίου 1833. Μέσα σε μια εβδομάδα γράφτηκαν 183 μαθητές. Την Κυριακή 8 Οκτωβρίου έγινε η τελετή έναρξης της λειτουργίας του Γυμνασίου. Η γιορτή αυτή ήταν αφορμή πανηγυρισμού για όλη την πόλη και χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό η έναρξη λειτουργίας του Γυμνασίου.

Η πόλη σημαιοστολίστηκε και τη νύχτα φωταγωγήθηκε. Έγινε αγιασμός από τον Αρχιεπίσκοπο Κυκλάδων και ο Ν. Βάμβας εκφώνησε μνημειώδη λόγο.

Οι μαθητές που είχαν εγγραφεί προέρχονταν από 29 περιοχές της Ελλάδας. Ο μεγάλος αριθμός μαθητών ήταν από τη Χίο και τη Σμύρνη και ακολουθούσαν οι Κυκλάδες.

Η ανέγερση του Διδακτηρίου

Η οικοδόμηση κατάλληλου οικήματος είχε ήδη αποφασισθεί πριν από τη λειτουργία του Γυμνασίου. Είχαν αρχίσει να συγκεντρώνουν χρήματα οι κάτοικοι της Ερμούπολης προσφέροντας ο καθ' ένας από το εισόδημα του. Τα σχέδια του κτιρίου είχε ετοιμάσει ο Βαυαρός αρχιτέκτων Χερλάχερ. Δυστυχώς από αυτά τα χρήματα ένα ποσόν 15.000 δραχμών δανείστηκε τότε η Ελληνική Κυβέρνηση γιατί βρισκόταν σε κακή οικονομική κατάσταση και...της ήταν δύσκολο να τα επιστρέψει!! Παρ' όλα αυτά τον Αύγουστο του 1833 είχαν μπει τα θεμέλια και είχαν αρχίσει οι εργασίες οικοδομής. Οι φιλότιμοι Ερμουπολίτες άρχισαν να φροντίζουν για νέες εισφορές χρημάτων. Οι έμποροι διέθεσαν το 1/10 των κερδών τους, οι ναυπηγοί κατέβαλλαν διπλάσιο φόρο στην κοινότητα της πόλης και οι δίσκοι στους ναούς συγκέντρωναν πολλαπλάσια χρήματα. Ο ιδιοκτήτης του οικοπέδου Αντώνιος Σαλάχας προσέφερε το χώρο για την ανέγερση του κτιρίου. Χάρη σ' αυτές τις σπουδαίες προσφορές από τους Ερμουπολίτες το κτίριο ολοκληρώθηκε μέσα σε 14 μήνες και η τελετή των εγκαινίων έγινε στις 18 Νοεμβρίου 1834!

Ο Λουκάς Ράλλης περιέγραψε την τελετή των εγκαινίων σε ανταπόκριση του στην εφημερίδα «ΑΘΗΝΑ» του Ναυπλίου: «...μετά την τελετήν του αγιασμού ωμίλησεν ο Ν. Βάμβας, λόγον ανάλογον, όστις έκαμε τοσαύτην εντύπωσιν, μάλιστα κατά το μέρος εκείνο του υψηλού και πλήρους μεγαλείου...ώστε οι χίλιοι παριστάμενοι εδάκρυσαν δάκρυα χαράς, κατανύξεως και ελπίδος... Το Γυμνάσιον τούτο είναι η καλή ελπίδα της πατρίδος». Έτσι το Γυμνάσιο της Ερμούπολης απόκτησε και κατάλληλο και ευρύχωρο οίκημα που μπορούσε να περιλάβει 800 περίπου μαθητές, μοναδικό τότε σ' ολόκληρο τον υπόδουλο και ελεύθερο Ελληνισμό. Και όλα αυτά στην Ερμούπολη όχι αναλώμασι του Κράτους αλλά με προσφορές των προσφύγων Ερμουπολιτών!!

Και ο Δήμος το 1842 ζητά από την Κυβέρνηση να τον απαλλάξει, τουλάχιστον για λίγο καιρό από το βάρος των μισθών των καθηγητών και των δασκάλων του Γυμνασίου, όπως ακριβώς κάνει στα υπόλοιπα Γυμνάσια του κράτους που άρχισαν να ιδρύονται.

### **«ΠΡΩΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ...»**

Της Ερμούπολης ή του Ναυπλίου;

Στο Ναύπλιο, που ήταν τότε πρωτεύουσα κράτους ιδρύεται με Βασιλικό Διάταγμα που δημοσιεύθηκε στις 3 Δεκεμβρίου 1833 Ελληνικό Σχολείο και Γυμνάσιο, το οποίο αρχικά είχε μόνο δύο τάξεις.

Η Γραμματεία της Επικρατείας δηλώνει ότι: «Την 12<sup>η</sup> Μαρτίου τρέχοντος έτους (1834) γίνεται έναρξις των εργασιών του εν Ναυπλίω αρτίως συστηθέντος Γυμνασίου και Ελληνικού Σχολείου. Όσοι επομένως σκοπεύουν να διδαχθώσι εν αυτώ, προσκαλούνται εγκαίρως, ώστε, εξετασθέντες παρά των διδασκάλων, να καταταχθώσιν εις τας αναλόγους τάξεις»

**ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Το Γυμνάσιο Ναυπλίου είναι τυπικά από πλευράς Κρατικής Νομοθετικής ρύθμισης, το πρώτο Γυμνάσιο. Δεν είναι όμως το αρχαιότερο ούτε από άποψη λειτουργικότητας, ούτε από άποψη πληρότητας, ούτε και από άποψη διδακτηρίου. Και τα στοιχεία αυτά ισχύουν αντίθετα για το Γυμνάσιο της Ερμούπολης που λειτούργησε από τις 3 Οκτωβρίου 1833 ως Κοινοτικόν με ζηλευτές δημοκρατικές διαδικασίες έξι μήνες πριν από το Γυμνάσιο Ναυπλίου (24 Μαρτίου 1834) με πλήρη ανάπτυξη των τάξεων και σε διδακτήριο μοναδικό σ' ολόκληρο τον υπόδουλο και ελεύθερο ελληνισμό.

Στο Γυμνάσιο Ναυπλίου η Τρίτη τάξη συμπληρώθηκε στο σχολικό έτος 1835 – 36 και το διδακτήριο κτίστηκε το 1856 με δαπάνες του κράτους! Και με μικρή συνδρομή του Δήμου Ναυπλίου.

Το Δημοσυντήρητο Γυμνάσιο της Ερμούπολης με Κυβερνητικό διάταγμα αναγνωρίστηκε ως Δημόσιο Γυμνάσιο αλλά στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 1835 (αριθ. 12) και αναφέρει:

«Τον εν Σύρα Γυμνάσιον και το Ελληνικόν Σχολείον θέλει λάβει αύξησιν\* με τρόπον, ώστε να εξομοιωθεί με τον εν Ναυπλίω Γυμνάσιον»

Αποδεικνύεται, λοιπόν, ότι το Γυμνάσιο Σύρου είναι το πρώτο, είναι το παλαιότερο, απλά το στήριζε ο Δήμος και όχι το Κράτος.

Έτσι ο ιστορικός βίος της Κυκλαδικής πρωτεύουσας που αυτή την εποχή ήταν το μεγαλύτερο μετά την Αθήνα αστικό κέντρο της Ελλάδας σφραγίστηκε από την αρχή με τη διδακτική και με την ευρύτερη πολιτιστική δραστηριότητα μορφών της Παιδείας όπως ο Ν. Βάμβας, Γ. Σερουΐος, Χρ. Ευαγγελίδης, Ι. Βαλέττας κ.α που με την αγάπη τους και τις Ευρωπαϊκές γνώσεις τους προσέφεραν στους μαθητές του την δυνατότητα να μεταγγίσουν νέες ιδέες στη νέα κοινωνία και να βοηθήσουν στην ανέλιξή της.

\*Αύξηση = ανάπτυξη κ.α

## **ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΥΡΟΥ**

και η συμβολή του στην αναγέννηση της Παιδείας

Επιφανείς Έλληνες που αποφοίτησαν από το Γυμνάσιο Σύρου

### **Της Μαρίας Ρώτα**

«Η ιστορία της ιδρύσεως του γυμνασίου της Ερμουπόλεως συνθέτει ασφαλώς μian των ωραιότερων και λαμπροτέρων σελίδων όχι μόνο της Ερμουπόλεως αλλά και αυτού του Ελληνικού Έθνους. Διότι μόνον αν αναλογισθώμεν τας συνθήκας υπό τας οποίας ετέλουν, οι πρώτοι κάτοικοι της πόλεως αυτής...και την δυστυχίαν, η οποία εμάστιζε χιλιάδας των είς την Σύρον εγκατεστημένων προσφύγων, μόνον τότε δυνάμεθα να αξιολογήσωμεν και να εκτιμήσωμεν δεόντως, την αξίαν την οποίαν απέδιδον εις την εκπαίδευσιν των τέκνων της Ελλάδος... Διότι οι Ερμουπολίται επίστευαν: ότι εκεί μόνον υπάρχει πρόοδος και προκοπή, όπου η παιδεία αποτελεί το βάθρον και την φροντίδα αρχόντων αρχομένων». Έγραψε ο Ανδρέας Δρακάκης

Αν συντάσσονταν ένας λεπτομερής κατάλογος των μαθητών που αποφοίτησαν από το Γυμνάσιο Σύρου και μπορούσε κάποιος να παρακολουθήσει την μετασχολική τους εξέλιξη, θα μπορούσε να φαίνεται να καταδειχθεί η μοναδική προσφορά αυτού του σχολείου στην Ελληνική πατρίδα και όχι μόνον.

Ενδεικτικά θα αναφερθούν μερικά από τα πολύ γνωστά ονόματα ανδρών που διέπρεψαν στην επιστήμη, στην κοινωνική ζωή, στην πολιτική, στα γράμματα και στις τέχνες. Είναι γνωστό ότι αυτό το σχολείο, από την ίδρυσή του, άρχισε να σκορπίζει τα φώτα της γνώσης σε πλήθος φιλομαθών νέων από όλα σχεδόν τα διαμερίσματα της χώρας αλλά και από πόλεις εκτός του ελλαδικού χώρου.

Ανδρέας Συγγρός: Ο εθνικός ευεργέτης και ο αδελφός του Γεώργιος φοίτησαν στο Γυμνάσιο της Ερμούπολης κατά τα έτη 1839-1845-46; με γυμνασιάρχη τον επίσης σπουδαίο Γεώργιο Σερούϊο που πήρε την θέση μετά τον Ν. Βάμβα.

Αξίζει να αναφερθούμε στο έργο του μεγάλου ανδρός που πήρε τα πρώτα φώτα της γνώσης στη Σύρο. Ο Α. Συγγρός ήταν ο ιδρυτής της Ηπειροθεσσαλικής τράπεζας και πολλών φιλανθρωπικών ιδρυμάτων. Ήταν ο άνθρωπος που ανέλαβε την αποπεράτωση της διώρυγας της Κορίνθου, που ανήγειρε το Δημοτικό θέατρο της Αθήνας, τα μουσεία Δελφών και Ολυμπίας το Παπάφειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης και το νοσηλευτικό ίδρυμα αφροδισίων και δερματικών νοσημάτων Αθήνας και κληροδότησε τεράστια χρηματικά κονδύλια στο θεραπευτήριο «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ». Διέθεσε ακόμη τα απαιτούμενα χρήματα για τη διάνοιξη της λεωφόρου Αθηνών - Φαλήρου, την σημερινή Συγγρού.

Ανάφερε ο Α. Συγγρός στα απομνημονεύματά του μεταξύ άλλων: «...Εν τω Γυμνασίω Σύρου εμαθήτευσα από του Απριλίου 1840 μέχρι του Ιουλίου 1845.... Μετά μεγίστης ευχαριστήσεως αναπολώ είς την μνήμην μου τους χρόνους εκείνους, τα μαθητικά ήθη και έθιμα και ένα γένει την Σύρω ζωήν».

**Ελευθέριος Βενιζέλος:** Έζησε στη Σύρο σε δύο περιόδους. Ήταν τον Οκτώβριο του 1866, όταν ο πατέρας του έφθασε στο νησί με όλη την οικογένειά του εξαιτίας της Κρητικής επανάστασης. Τότε φοίτησε στο Α΄ Δημοτικό σχολείο στο «Ρολόι». Η οικογένεια του Κυριάκου Βενιζέλου επέστρεψε αργότερα στην Κρήτη, αλλά ο μικρός Ελευθέριος επανήλθε στη Σύρο και εφιλοξενείτο στο σπίτι του καθηγητού Ψιλάκη. Αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Σύρου τον Ιούνιο του 1880.

Όταν αργότερα ως πολιτικός, πλέον, επισκέφθηκε τη Σύρο ξεκίνησε τον λόγο του με τα εξής: «Είμαι ευτυχής επαναβλέπων την ωραίαν Ερμούπολιν προς την όποιαν τόσοι, από παιδικής ηλικίας, με συνδέουν δεσμοί. Όπου έφαγον τον άρτον της εξορίας, όπου διήκουσα τα μαθήματα της στοιχειώδους εκπαίδευσως, όπου συνεπλήρωσα τον κύκλον της εγκυκλίου παιδεύσεως και προς την οποίαν τσσαύτα οφείλει ο εν εμοί πνευματικός άνθρωπος».

**Δημήτριος Βοκοτόπουλος:** Διαπρεπής Νομικός και Πολιτευτής. Γεννήθηκε στη Σύρο το 1850. Αποφοίτησε του Γυμνασίου Σύρου το 1867 με τον βαθμό «Λίαν καλώς 5» (άριστα το 6). Διετέλεσε Υπουργός Δικαιοσύνης επί κυβερνήσεως Θεοτόκη και επί κυβερνήσεως Καλογεροπούλου.

**Κωνσταντίνος Βολανάκης:** Ζωγράφος από την Κρήτη. Αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Σύρου (1855). Θεωρείται ο πατέρας της θαλασσογραφίας. Το 1884 διορίστηκε καθηγητής στη Σχολή Καλών Τεχνών Ε.Μ.Π.

**Γιαννούλης Χαλεπάς:** Ένας από τους σπουδαιότερους νεοέλληνες γλύπτες. Γεννήθηκε στον Πύργο της Τήνου το 1854. Εφοίτησε στο Γυμνάσιο Σύρου και ήταν καλός μαθητής.

**Δημήτριος Βικέλας:** «Ο πνευματικός ευεργέτης» και πρώτος πρόεδρος της Δ.Ο.Ε. Προσπάθησε και επέτυχε να «επανεέλθουν» οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Ελλάδα το 1896.

Γεννήθηκε στην Ερμούπολη το 1835 στο σπίτι του παππού του (από τη μητέρα του) Γεωργίου Μελά, που βρίσκεται δίπλα στο Θέατρο. Φοίτησε στο ιδιωτικό Λύκειο του Χρήστου Ευαγγελίδη, όπου: «η αγωγή συνεδυάζετο με την εκπαίδευσιν, τα περισσότερα όμως μαθήματα ακολούθησα στο Δημόσιο Γυμνάσιο...

«Συμμαθητής μου και καλός φίλος ήταν ο Εμμανουήλ Ροΐδης, ο οποίος επιδόθηκε στα γράμματα, στην λογοτεχνίαν... ιδίως ωφελήθημεν τότε εκ των εις το Γυμνάσιον παραδόσεως του καθηγητού των Ελληνικών Τύμπα...κάτοχος της Ελληνικής, ακριβής εις τας παραδόσεις...τοιούτου είδους διδάσκαλοι ήσαν τότε...»

**Αριστομένης Προβελέγγιος:** Γεννήθηκε στη Σίφνο το 1850. Αποφοίτησε του γυμνασίου Σύρου. Διετέλεσε βουλευτής Σίφνου και ήταν σπουδαίος πνευματικός άνδρας. Εκλέχθηκε το 1926 μέλος της Ακαδημίας Αθηνών.

**Κλών Στέφανος:** Γιατρός και ανθρωπολόγος. Μαθήτευσε στο γυμνάσιο Σύρου και αποφοίτησε το 1871. Μετά τις σπουδές στην ιατρική Αθηνών αναχώρησε στο

Παρίσι όπου επιδόθηκε στη μελέτη της Ανθρωπολογίας, Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Επέστρεψε στην Ελλάδα και ίδρυσε ειδικό Πανεπιστημιακό Μουσείο με ανθρωπολογικό υλικό από την αρχαιότητα. Ιδιαίτερα ασχολήθηκε με την ιστορία της Σύρου και τους αρχαιολογικούς θησαυρούς του νησιού.

**Κυπάρισσος Στέφανος:** αδελφός του Κλωνός. Αποφοίτησε το 1872 από το Γυμνάσιο Σύρου. Επιφανής Μαθηματικός. Το 1884 αναγορεύτηκε διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Σορβώνης και αργότερα το 1908 τιμήθηκε με το αξίωμα του Πρυτάνεως στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τον αποκαλούσαν: «Ηγεμόνα των Θετικών επιστημών».

**Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης:** Γεννήθηκε στη Νάξο και μετά το Δημοτικό Σχολείο ενεγράφη στο Γυμνάσιο Σύρου και απεφοίτησε το 1878 με βαθμό άριστα 6. Πριν τελειώσει το Γυμνάσιο, εδημοσίευσε ένα πόνημα – βιβλίο αφιερωμένο στους σεβαστούς και άξιους καθηγητές, με τίτλο: «Τι εστίν επιστήμη και τις η ανωτέρα των επιστημών πασών». Σπούδασε στο Παρίσι Μαθηματικά και Οικονομικά και το 1887 διορίστηκε καθηγητής στη Σχολή Ευελπίδων και στη Σχολή Ναυτικών Δοκιμών και αργότερα στο Πολυτεχνείο. Το 1902 εξελέγη βουλευτής Παροναξίας και κατόπιν του Νομού Κυκλάδων.

### **Το «Ελληνικόν Γυμνάσιον Ερμουπόλεως».**

Ήταν ένα σύμβολο πατριωτισμού και υψηλής αντίληψης «περί παιδείας». Κι αυτό γιατί δημιουργήθηκε κάτω από εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες που βρίσκονταν η χώρα μας την επόμενη ενός σκληρού και αιματηρού αγώνα με προσπάθειες και με θυσίες αρχόντων και αρχομένων, που δεν απέβλεπαν να παράσχουν εφόδια μόρφωσης μόνο στα δικά τους παιδιά, αλλά το κατέστησαν εκπαιδευτήριο υψηλής στάθμης όλων των Ελλήνων.

«Και το φως εγένετο»: Νεόφυτος Βάμβας.

Οι πληροφορίες για τα κείμενα των άρθρων: «ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΥΡΟΥ»

1. «Χρονικά του Γυμνασίου Αρρένων Σύρου» 1962 Μάρκου Πελοποννήσιου, Γυμνασιάρχου με την επιμέλεια του σπουδαίου καθηγητού Ι. Θωμόπουλου
2. «Το ιστορικό Γυμνάσιο Σύρου και η συμβολή του στην αναγέννηση της Παιδείας». Διάλεξη Μάρκου Πελοποννήσιου στην Αρχαιολογική Εταιρεία 1991.
3. «Συριανά Γράμματα» Τεύχη 9,14,17,21,22,34 (Ευάγγελος Ρούσσο, Β. Βερώνης, Α. Λεοντσίνη, Δ. Βαρθαλίτης)
4. «Επιφανείς Συριανοί» Δρ. Μάρκου Ρούσσου 1986



*Αρ. Π. - 1017 - 216*  
*Γυμνάσιον Σύρου, 25 Ιουνίου 1880*

**ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΣΥΡΟΥ.** *Ελευθέριος Βενιζέλος*

*Αριθ. 198*

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ.**

Ο Κύριος *Ελευθέριος Βενιζέλος* εν ηλικία ετών *17*  
πατρός *Εμ. Β. Βενιζέλου* διακούσας τὰ ἐν τῷ Γυμνασίῳ  
τούτῳ διδασκόμενα μαθήματα, καὶ τὴν ἀπολυτήριον δοκι-  
μασίαν ὑποστάς, κρίνεται ἄξιός τοῦ βαθμοῦ *καλλίστα (5 17/19)*  
καὶ τῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον φοιτήσεως.

Ἡ δὲ ἐν τῷ Γυμνασίῳ διαγωγή αὐτοῦ ὑπῆρξε *κόσμια*.



Ἐν Ἐργασίῳ Συροῦ, τῇ *25* Ἰουνίου 1880.

Ὁ Γυμνασιάρχης

Οἱ Καθηγηταί

*Α. Μασέρας*  
*Α. Ψυχράκης*  
*Γ. Α. Παπαμιχαήλ*  
*Α. Βενιζέλος*  
*Α. Διαμαντίδης*

Το απολυτήριο του Ελευθέριου Βενιζέλου (25 Ιουνίου 1880). Ο βαθμός του είναι κάλλιστα (5 17/19 ) και η διαγωγή του υπήρξε κόσμια.

Τον 19ο αι. το άριστα ως βαθμός ήταν το 6 και η διαγωγή ήταν «κόσμια»! Πολύ αργότερα πέρασε στα σχολεία η «Κοσμιωτάτη».



## Τάκης Χάλαρης

Με το πενάκι του μαθητή!!!

1958-1964

### Γράφει η Μαίρη Ρώτα

Από τα μαθητικά του χρόνια ο Τάκης Χάλαρης ήταν ένας μικρός καλλιτέχνης με μεγάλη, όμως ειδίκευση στα σκίτσα.

Στην ηλικία των 17 χρόνων, μαθητής του Γυμνασίου Σύρου, σχεδίασε και σκισάρισε τους τότε καθηγητές του. Και, όπως είπε ο Τάκης, τα είδαν οι συμμαθητές του, τα σχολίασαν και ένας απ' όλους «άρπαξε» αυτή την χαριτωμένη δημιουργία, έτρεξε στο γραφείο και παρέδωσε τα σκίτσα σ' έναν από τους καθηγητές τους, οι οποίοι τα είδαν, ενθουσιάστηκαν και γέλασαν. Ακόμα και ο αυστηρός Θωμόπουλος γέλασε. Σε όλους άρεσαν τα σκίτσα. Και ο Τάκης λέει: «Ήμουν σίγουρος για την αντίδρασή τους. Δεν με τιμώρησαν.»



Οι καθηγηταί, όπως τους σχεδιάζει με τη σειρά είναι: Πάνω αριστερά κ. Θωμόπουλος, κ. Ρεφενές, κ. Ρούσσοσ. Στην κάτω σειρά από αριστερά είναι: κ. Αλωνιάτης, κ. Αρβανίτου, κ. Ψαρράς. Στη μέση της σελίδας πρωταγωνιστεί ο Γυμνασιάρχης κ. Χρυσός.

## **ΓΥΜΝΑΣΙΟ: Οι αναμνήσεις μου**

Γράφει ο Αντώνης Γαβαλλάς

Τελείωσα το Δημοτικό στο Ρολόι, όπου, στην τελευταία τάξη, είχαμε εκτός των άλλων και το διευθυντή του σχολείου, τον κ. Σβούρο. Διατηρούσε το Μετεωρολογικό Σταθμό στο σπίτι του πηγαίνοντας προς τον Άγιο Δημήτριο αριστερά, μετά τη διασταύρωση του αμαξωτού δρόμου προς το Βροντάδο, ο οποίος τότε δεν υπήρχε.

Κάναμε πολύ γέλιο όταν, κάποτε, μας είπε ότι θα έρθει μια εποχή που θα λέμε «πάμε στο φεγγάρι για καφέ». Και όμως να που πήγαμε!!!

Άλλος δάσκαλος ήταν ο κύριος Κουβούσης. Πέφταν χαστούκια όταν κάναμε διαολιές ή ήμασταν αδιάβαστοι.

Η κυρία Πιπίτσα, έβαζε τιμωρίες και αποφεύγαμε τις κακοτοπιές. Στα διαλείμματα ήταν το πανηγύρι. Κάναμε πατινάζ στην πάνω αυλή. Παίρναμε φόρα και κυλούσαμε στο σκονισμένο μωσαϊκό, καταστρέφοντας τις σόλες μας τουλάχιστον κάθε δεκαπέντε μέρες. Όταν μου έβαλαν πεταλάκια, κυλούσα καλύτερα, αλλά οι σόλες απ' την πρώτη βδομάδα έλιωσαν. Είχαμε κι ένα συμμαθητή, γεροδεμένο παιδί, που όταν τον χαστούκισε ο δάσκαλος, του το ανταπέδωσε. Μετά από χρόνια μάθαμε ότι έγινε καπετάνιος...

Και ήλθε η ώρα να μπούμε στο Γυμνάσιο.

Έγιναν προφορικές εξετάσεις - γνωριμίας μάλλον - και όταν ο γυμνασιάρχης, κ. Ρούσσος, ρώτησε ποια παιδιά έχουν σφεντόνα, πετάχτηκε ο Τομπής (τον λέγαμε γάτα) και είπε «εγώ κύριε».

Έγινε χαμός. Όλοι αντιληφθήκαμε το σφάλμα του και κάναμε ένα χαρακτηριστικό σφύριγμα, ρουφώντας αέρα στα δόντια μας. Και τι κάνεις παιδί μου (κοιτάζει τον κατάλογο) Τομπή με τη σφεντόνα; Αμέσως πήρε στροφές το μυαλό του και είπε: «σκοτώνω κύριε ψάρια».

Ο κύριος Ρούσσος γέλασε, ξεθαρρέψαμε κι εμείς και γελούσαμε περισσότερο για τον Τομπή. Χρειάστηκε ο χάρακας να βροντήσει στην έδρα για να ηρεμήσουμε.

Ο Τομπής διέπρεψε στην Αμερική που είχε 4 εστιατόρια.

Αυτό γινόταν στη μεγάλη αίθουσα των εκδηλώσεων, που άνοιγε ένα διαχωριστικό και γινόταν διπλάσια. Είναι αυτή που έχει τοιχογραφία τον Παρθενώνα.

Γίναμε λοιπόν γυμνασιόπαιδα με τη χρυσή κορώνα στα πηλίκιά μας και τα χρυσά σιρίτια αναλόγως την τάξη 1,2,3 κλπ.

Είμαστε η τελευταία σειρά του εξαταξίου. Μας ακολουθούσε το οκτατάξιο και ο φόβος μας ήταν μην τυχόν και μείνουμε στην ίδια τάξη και φορέσουμε «βρακοζώνες» στα πηλίκιά μας. (Το οκτατάξιο, είχε ασημιά σιρίτια στα πηλίκια

και τα λέγαμε «βρακοζώνες». Είχαμε περιορισμούς στην ώρα κυκλοφορίας και στα Δημόσια Θεάματα, άνευ κηδεμώνος.

Έτσι ειρηνικά πέρασαν οι πρώτες τάξεις του γυμνασίου, πάντα όμως τα σύννεφα του πολέμου και της δικτατορίας κυριαρχούσαν στις συζητήσεις των γονέων μας. Για να ξεκαθαρίσει η «ήρα» από το «σιτάρι» -άνωθεν εντολή - ο Γυμνασιάρχης μάς είπε να γραφτούμε στην ΕΟΝ ή στους προσκόπους. Γράφτηκα στους προσκόπους, αλλά πριν καν προφτάσω να ορκιστώ, οι φαλαγγίτες της ΕΟΝ εισέβαλαν στη λέσχη μας, που ήταν στο Δημαρχείο, κατέστρεψαν τα πάντα και υποχρεωθήκαμε να γίνουμε σκαπανίτες οι μικροί και φαλαγγίτες οι μεγαλύτεροι.

Τότε ερχόταν για διάβασμα στη βιβλιοθήκη του γυμνασίου, ο διάκος Μονογυιός. Δεν τα πήγαινε καλά με το Δεσπότη (τον Φιλάρετο) κι έμεινε για πάντα διάκος, ενώ ήταν ο μοναδικός με σωστή άρθρωση και όλοι ομολογούσαν ότι έλεγε το καλύτερο Ευαγγέλιο.

Σαν οικογενειακός φίλος, κάποια μέρα μου έθεσε ένα ερώτημα:

«Στα διαλείμματα συζητώντας μεταξύ σας, μήπως έχεις προσέξει ποια λέξη λέτε συχνά;». Δεν ήξερα, και μου έθεσε προθεσμία. Όταν με ξαναρώτησε, πάλι δεν ήξερα. «Θα στην πω εγώ και θέλω αύριο να μου πεις αν την άκουσες.».

Και μου είπε την λέξη!!! Ήταν τρομερό! Τότε κατάλαβα ότι σε όλες τις κουβέντες μας, σε όλους τους τόνους λέγαμε τη λέξη «π...ης». «Είδες ο π...ης τι έκανε; Βρε τον π...η! Άντε ρε π...η, αλήθεια λες ρε π...η, ή ο π...ης ο Α έκανε αυτό ή είπε εκείνο». Το έλεγα κι εγώ γι' αυτό δεν ήξερα ν' απαντήσω. Με συμβούλεψε να μην το ξαναπώ και τα κατάφερα.

Αν ο διάκος βρισκόταν σήμερα σε συναναστροφές θα άκουγε το «μαλάκας». Μοντέρνα πράγματα.

Και ξέσπασε ο πόλεμος. Οι νικηφόροι αγώνες μας εναντίον των καταδρομών Ιταλών, τα κλάματα για το θάνατο του δικτάτορα, η επέμβαση των Γερμανών, η κατοχή στη Σύρο, η πείνα, το θανατικό, η δυστυχία, το πούλημα κειμηλίων οικογενειακών ή χρυσαφικών για ένα κομμάτι ψωμί, περιγράφονται από άλλους.

Στο σχολείο δε βλέπαμε την ώρα να σχολάσουμε, να μπούμε στη σειρά με ένα πιάτο αλουμίνιο ή κατσαρόλι να πάρουμε την κουταλιά αραπτό μ' ένα κομμάτι παρμεζάνα που ο Ιταλός στρατιώτης με μεγάλη φειδώ μας χορηγούσε.

Επειδή γινόταν χαμός στην πίσω αυλή που ήταν η κουζίνα, έφερναν στην κάθε τάξη το καζάνι με τις ανάλογες μερίδες όπου κάποια εθελόντρια κυρία μας σερβίριζε το μαυροζούμι ή την πολέντα (όπως την έλεγαν οι Ιταλοί). Αραπτό το λέγαμε εμείς.

Μπαίναμε στη σειρά, κάθε μέρα και μια θέση πιο μπροστά, ώσπου γινόμαστε πρώτοι και την επόμενη τελευταίοι.

Εκείνη τη μέρα ήμουν τελευταίος με τον Πέτρο Ρούσσο. Χαζεύαμε στη τζαμαρία.

Σε κάποιο σημείωμά μου που κρατούσα σαν ημερολόγιο, είδα αργότερα ότι ήταν 12 Μαΐου και 12 η ώρα προφανώς του '43. Είδαμε λοιπόν δυο αεροπλάνα να 'ρχονται από τα λιβάδια, τα Λαζαρέτα δηλαδή, πολύ χαμηλά προς την πόλη. Έριξαν 2-3 βόμβες στο κατάστρωμα του Ιταλικού φορτηγού πλοίου που ήταν αραγμένο περίπου εκεί που είναι τώρα ο σταθμός των επιβατών. Είδαμε τους φορτοεκφορτωτές να πηδούν στη θάλασσα. Προφανώς οι βόμβες ήταν ισχύος χειροβομβίδας και δεν έκαναν ζημιά. Όμως η μπαταρία (πυροβολαρχία) που ήταν εγκατεστημένη στους μύλους άρχισε να βροντά.

Οι μαθητές κατατρομαγμένοι έτρεχαν για το ισόγειο, που το θεωρούσαμε καταφύγιο. Μπατάρισε και το καζάνι, χύθηκε το αραντό, γλιστρούσαν όσοι το πατούσαν, γλίστρησε και η κυρία. Και εγώ με τον Πέτρο αφού είδαμε ότι δεν υπάρχει κίνδυνος, γεμίσαμε τα κατσαρόλια μας πριν πάμε και μείς στο ισόγειο.

Δε θυμάμαι ποιους καθηγητές είχαμε στις πρώτες τάξεις. Όμως όλοι τους μας αγαπούσαν, μας έδιναν συμβουλές να αγαπάμε την πατρίδα, να σεβόμαστε τους μεγαλύτερους και να γίνουμε χρήσιμοι και τίμιοι πολίτες. Ο καθηγητής που μας έκανε αρχαία, είχε σθένος με το συντακτικό, ώστε στις εκθέσεις και στις συζητήσεις να εκφραζόμαστε σωστά. Ο κ. Παλαιολογόπουλος επίσης αρχαία. Ο κ. Αβούρης φορούσε φακούς λόγω βαριάς μυωπίας και δεν ξέραμε πού βλέπει. Μας έκανε θρησκευτικά, όμως το χαστούκι έπεφτε όταν δεν προσέχαμε.

Είχαμε τον κ. Τάντουλο στα μαθηματικά και ομολογώ ότι το Πυθαγόρειο θεώρημα το κατάλαβα πολύ αργότερα, όταν το είδα σχεδιασμένο στο χαρτί. Ο κύριος Μάλης μας έκανε Φυσική και Χημεία και μόλις ελευθερωθήκαμε είδαμε στα κάγκελα του μπαλκονιού του την Αγγλική σημαία. Ο κ. Κανάκης όμως ήταν η λατρεία μας. Όταν τον είχαμε πρώτη ώρα Αρχαία και δεύτερη Νέα, δε βγαίναμε διάλειμμα. Ιδίως όταν μας έλεγε για τα καμώματα των Θεών του Ολύμπου (όπως τα λέει ο Τσιφόρος στην Ελληνική Μυθολογία του) επικρατούσε άκρα ησυχία και ακινησία στην τάξη.

Σε κάποιο διάλειμμα μεταξύ των δυο ωρών ανοίγει η πόρτα, προβάλλει ο κ. Ρούσσο, κάνει το σταυρό του και ξανακλείνει.

Είχαμε στα Γαλλικά την Αθηνούλα Πισία, που παντρεύτηκε με Ιταλό αξιωματικό και έζησε στο Μιλάνο. Σαν γειτόνισσα, είπε στη μητέρα μου ότι θα μείνω μετεξεταστέος. Με πήγαν για ιδιαίτερα μαθήματα στη μαντάμ Μπαρκλέ με αμοιβή, που λόγω πληθωρισμού κατέληξε ένα τσιγάρο και αφού δεν υπήρχε δυνατότητα αναπροσαρμογής, όποτε πήγαινα για μάθημα της πήγαινα ένα κουμάρι νερό στερνίσιο, που το 'ριχνε αμέσως στα λουλούδια της. Με έστρωσε και δεν έμεινα. Κάναμε και conversation. "Que nous donneront aujourd' hui les epiciers, Αντωνάκη, mon enfant? Ήταν το ενδιαφέρον της εποχής.

Είχαμε και τον Don Σιγάλαστα στα λατινικά, Dum spiro spero ή Regina rosas amat. Μας έκανε και γαλλικά όταν έφυγε η κ. Πισία, ολόκληρο βιβλίο Paul et Virgine. Και αυτός ήθελε να εκφραζόμαστε σωστά. Δε θα ξεχάσω το «ερωτώμενοι διατί, απαντώμεν διότι.»

Ο κύριος Σταυρόπουλος της γυμναστικής, όπου στο τέλος του χρόνου κάναμε επιδείξεις στο γυμναστήριο, πάνω στα Πευκάκια. Ερχόταν όλη η Σύρα εκεί, αφού δεν υπήρχαν ευκαιρίες να περάσουν την ώρα τους αλλού. Εκεί δίπλα ήταν κι ένα καφενείο του Μαντέκα που έδινε παραστάσεις ο Καραγκιόζης.

Ας μην ξεχάσουμε τον κυρ - Ανδρέα (επιστάτης) που μας έδινε χαρά κτυπώντας το κουδούνι για διάλειμμα και το κουλούρι με 50 λεπτά για κολατσιό (αυτό βέβαια προ κατοχής).

Κάπου το 1942 μας είπε ο κ. Ρούσσο να παρακολουθήσουμε μαθήματα ιταλικής και πήγαμε στη σχολή απόρων όπως την έλεγαν τότε. Τώρα λέγεται Βαρδάκειος. Παρακολούθησα μόνο τρεις μήνες και μπορούσα να συνεννοούμαι αφού καθημερινά ακούγαμε τους Ιταλούς να συζητούν μεγαλοφώνως. Πηγαίναμε και σε θεατρικές παραστάσεις που διοργάνωναν οι Ιταλοί. Σε μια από αυτές, παρουσιάζονται τρία άτομα. Διηγείται ο ένας μάλλον σαν αίνιγμα.

Non e mio fratello, non e mia sorella e figlio di mio padre e di mia madre, qui e? Ο δεύτερος το επαναλαμβάνει και το κατανοεί, ο πρώτος λέγει "Io sono". Ρωτούν και το χαζούλη τον τρίτο - αφού το επανέλαβε κι αυτός - ποιος είναι; Και δείχνει τον πρώτο που είπε "Io sono".

Δυστυχώς, όταν έμαθε ο πατέρας μου ότι ο κ. Ρούσσο μας επέβαλε να γραφτούμε, είπε: τη γλώσσα των κατακτητών θα μάθουν τα παιδιά; Αυτό ήταν. Δεν ξαναπήγα.

Άρχισαν όμως να εμφανίζονται τα αγγλικά αεροπλάνα όλο και πιο τακτικά και για το φόβο των Ιουδαίων, όπως λένε, έκλεισαν τα σχολεία.

Το γυμνάσιο λειτουργούσε σαν φροντιστήριο με τους εναπομείναντες καθηγητές, αφού όσοι τα κατάφεραν πήραν απόσπαση για τα χωριά τους για να επιζήσουν. Ο κ. Ρούσσο στην Αμοργό, ο κ. Ζώρζος και ο κ. Ακύλας του θηλέων στη Σαντορίνη, άλλος στη Φολέγανδρο. Κάναμε μαθήματα σ' ένα σπίτι απέναντι από την είσοδο της σχολής των Freres, στριμωγμένοι σ' ένα δωμάτιο. Τα κορίτσια σε διπλανό που μας χώριζε ένα μπαγδαντί (=ξύλινος σκελετός σοβαντισμένος). Σε κάποια στιγμή κάποιο από τα αγόρια έσπρωξε με δύναμη το μπαγδαντί και σειστήκε ολόκληρος ο τοίχος. Ακούστηκαν στριγκλιές από τα κορίτσια δίπλα, που νόμισαν ότι έγινε σεισμός. Ίσως αυτό να ήταν η αιτία που μας παραχώρησαν αίθουσα οι Freres, στην οποία δώσαμε εξετάσεις ως κατ' οίκον διδαχθέντες, ενώπιον επιτροπής καθηγητών που ήλθαν από την Τήνο.

Αν κάπου δεν τα είπα με ακρίβεια ζητώ συγγνώμη, μα έχουν περάσει από τότε 70 χρόνια.

Και μια φωτογραφία της τελευταίας τάξης. Βέβαια το γυμνάσιο το ξεκινήσαμε περισσότεροι, που λόγω του πολέμου πήγαν με τις οικογένειες τους στα γύρω νησιά για να ζήσουν.

Όπως φαίνεται και στη φωτογραφία 4 παιδιά τελειώσαμε το γυμνάσιο με κοντά παντελονάκια. Όλοι Συριανοί. Μόνο ο Στιβαρός κι ο Χρυσάφης ήσαν ξένοι, ήσαν

δε οι γονείς τους δικαστικοί στη Σύρο. Τη φωτογραφία τη βρήκα στην έκδοση «Συριανά Γράμματα», στο τεύχος 14, όπου γράφει ο Χρυσάφης κάποια πράγματα της εποχής.

Αντώνης Γαβαλάς

Συνταξιούχος υπάλληλος Εμπορικής Τραπέζης.



Αναμνηστική φωτογραφία των αποφοίτων του Γυμνασίου Σύρου του έτους 1944 (19.7.1944). Καθιστοί, από αριστερά: Γεώργιος Στιβαρός, Ηλίας Ξηραδάκης, Δημήτριος Βακόνδιος, ο καθηγητής Μαθηματικών Αντώνιος Τάντουλος, Αντώνιος Γαβαλάς, Δαμιανός Καλόξυλος και Βασίλειος Αθανασιάδης. Όρθιοι, από αριστερά: Ανδρέας Καλόξυλος, Νικόλαος Ρούσσος, Δημήτριος Κρίνος, Ευάγγελος Κωστάλας, Γεώργιος Βασιλειάδης, Πέτρος Ρούσσος, Κων/νος Κονδύλης, Κων/νος Τόζος, Ευστάθιος Χρυσάφης, Ευάγγελος Καραγιώργης, Ευάγγελος Τουτούζης, Αιμίλιος Αργυράκης και Νικόλαος Λειβαδάρας. (Από το αρχείο του Στάθη Χρυσάφης).

## Γυμνάσιο Αρρένων Σύρου

### Ελπιδοφόρος Δουράτσος



Εμβληματικό εκπαιδευτικό ίδρυμα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ερμούπολη Σύρου

Τότε δεν ξέραμε...απλά μαθαίναμε, ρουφούσαμε σαν σφουγγάρια αυτά που με συνέπεια μας έδιναν οι δάσκαλοί μας του βεληνεκούς ενός: «Πελοποννήσιου, Νερούτσου, Αρβανίτη, Καλεντερίδη, Θωμόπουλου, Κοντιζά...» ποιον να πρωτοθυμηθεί κανείς. Επίσης «Κολόμβος, Ψαρράς, Ρούσσοι...»

Εποχές με διαχωρισμό φύλων στην εκπαίδευση που έκανε τα πράγματα πιο εύκολα, ίσως συγκεντρωνόμασταν ευκολότερα. Το γυμνάσιο μας το έχουμε μέσα μας, στο κεφάλι μας, στην ψυχή μας, σαν γονεϊκή σφραγίδα και μας οδηγεί χωρίς να το καταλαβαίνουμε. Καθόλου τυχαίο ότι τα ποσοστά των επιτυχόντων στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα ήταν πολύ υψηλά. Προσωπικά αναγκάστηκα να φύγω στην τελευταία τάξη να πάω στην Αθήνα στο Β΄ Γυμνάσιο να αναμετρηθώ, να παρακολουθήσω φροντιστήριο και έβγαλα ασπροπρόσωπους τους δασκάλους μου στο Γυμνάσιο μας.

Να δώσω μερικές πινελιές από την απώτερη μνήμη μου, για τους δασκάλους μας.

**Μάρκος Πελοποννήσιος:** Γυμνασιάρχης με επιβολή, αυστηρότητα, αλλά που ενέπνεε σεβασμό.

**Γιάγκος Νερούτσος:** Μαθηματικός υψηλού διαμετρήματος με αυστηρότητα, μεθοδικότητα, αλλά με τρυφερό χαμόγελο και βλέμμα πατρικό.

**Γιόχαν Θωμόπουλος:** Κορυφαιός φιλόλογος! Γλωσσολόγος, λίγο αφηρημένος, διανοούμενος, από την πλημμυρίδα των γνώσεων και πληροφοριών, αλλά αν είχες έφεση μάθαινες Ελληνικά.

**Καλεντερίδης:** Ο μικρόσωμος Φυσικός που μετέδιδε την γνώση με οργασμικό παλμό και κλείνω με την **κα Αρβανίτη**, φιλόλογο που με παρέλαβε πρωτάκι και μου μετέδωσε την πρωτολειακή γνώση με τέτοιο τρόπο που ήθελα κι' άλλο, κι' άλλο.

Άλλες εποχές, άλλα ήθη, άλλες αναζητήσεις, νοσταλγία με κατακλύζει.

Συγχαρητήρια στην κα Μαίρη Ρώτα που μου έδωσε την ευκαιρία να ταξιδέψω λίγο.

Ελπιδοφόρος Δουράτσος

Ιατρός – Μαιευτήρας

Υ.Γ: Ο Ελπιδοφόρος Δουράτσος είναι γιος του αείμνηστου σπουδαίου γιατρού και ανθρώπου Μάρκου Δουράτσου που αγαπήθηκε από όλους τους Συριανούς.



## ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

«ΦΕΡΕΚΥΔΗΣ Ο ΣΥΡΙΟΣ», ένα τόλμημα του 1966

Γράφει ο Θάνος Γ. Θρασιιάδης

Ήταν αρχές του 1966, όταν αποφασίστηκε στο Γυμνάσιο Αρρένων, η ίδρυση ενός μαθητικού περιοδικού. Λυκειάρχης ήταν ο Νικόλαος Χρυσός, που αγκάλιασε αμέσως την προσπάθεια. Στην κίνηση αυτή είχε πρωτοστατήσει ο συμπατριώτης μας, φιλόλογος καθηγητής Γεώργιος Πατέρας, που, πριν λίγα χρόνια έφυγε κι αυτός από κοντά μας. Στην προσπάθεια υπήρξε μια πρωτοφανής συστράτευση καθηγητών, γονέων και μαθητών, ενώ είναι αλήθεια ότι εκείνη η γενιά ήταν από ένα μέταλλο ιδιαίτερο και κατάφερε να χαράξει την δική της ξεχωριστή πορεία στην επιστήμη, τον επαγγελματικό στίβο και στην κοινωνία.

Ο μαθητής, τότε, της β' Λυκείου, μετέπειτα επιφανής νομικός, διανοούμενος, δημοσιογράφος και θεατράνθρωπος, Μάρκος Φρέρης, κύριος μοχλός του εγχειρήματος και μέλος της συντακτικής επιτροπής, οριοθετεί στο πρώτο τεύχος του περιοδικού, του «Φερεκύδη» όπως επιλέξαμε να το τιτλοφορήσουμε, τους σκοπούς και τους λόγους δημιουργίας του:

*«..Με την έκδοση του παρόντος περιοδικού πιστεύουμε πως ολοκληρώθηκε η πραγματοποίηση παλιών ονείρων και ευγενικών επιδιώξεων των μαθητών του Λυκείου και του Α' Γυμνασίου στα πλαίσια της γενικότερης φιλοδοξίας τους να καταστήσουν κατάδηλη και εύγλωπτη την παρουσία τους στην πνευματική κίνηση του νησιού μας. Από την πνευματική αυτή κίνηση δεν επιτρέπεται να απουσιάζουν οι υψηλού επιπέδου πνευματικές ανησυχίες της μαθητιώσας νεολαίας..»*

Για την ιστορία πρέπει να αναφέρουμε τα ονόματα των μελών της πρώτης συντακτικής επιτροπής: Μάρκος Φρέρης, Χρήστος Καλημέρης, Ελπιδοφόρος Δουράτσος, Παναγιώτης Βαρθαλίτης, Αθανάσιος Θρασιιάδης Γεράσιμος Σμυρνάκης, Δημήτριος Χυσός, Ιάκωβος Νομικός, Μιχάηλ Φακορέλλης, Γεώργιος Θεολογίτης. Το εξώφυλλο και τα σκίτσα τα είχε φιλοτεχνήσει ο μαθητής Κώστας Στρατηγόπουλος και την οικονομική διαχείριση την είχαν αναλάβει οι διακεκριμένοι συμπολίτες μας Μαρία Δουράτσου και Σπύρος Ζησιμάτος.

Το εγχείρημα δεν ήταν και εύκολο. Απαιτούσε μόχθο και χρόνο, σε βάρος του ελεύθερου, αυτού που τόσο ανάγκη έχουν τα παιδιά. Το κύριο, όμως, συστατικό της προσπάθειας πλεόναζε και ήταν η αγάπη και η καλή διάθεση.. Έτσι προχωρήσαμε.. Και, βέβαια, τότε δεν υπήρχε google, ούτε «βικιπαίδεια», την «αυτόματη πληροφόρηση μέσω διαδικτύου», την βλέπαμε μέσα σε συγκεκριμένα όνειρα, έτσι όπως τα διαμορφώναμε διαβάζοντας Ιούλιο Βερν και κόμιξ επιστημονικής φαντασίας και, μάλιστα, λίαν «προκεχωρημένης».. Ούτε τηλεόραση είχαμε. Οι ειδήσεις έφταναν επιλεκτικά, με το σταγονόμετρο, σε σχέση με την σημερινή υπερ-παραγωγή και υπερ-κατανάλωση πληροφοριών άχρηστων και μη.. Υπήρχε, βέβαια, το ραδιόφωνο, όμως, αυτό ήταν ένα «κλειστό», κυριολεκτικά και μεταφορικά, κουτί, που, ωστόσο, δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι μεταβαλλόταν σε ένα μαγικό κόσμο φαντασίας, που μας συνέπαιρνε..

Η προσπάθειά μας με τον «Φερεκύδη» , σε σχέση με την σημερινή πραγματικότητα, ήταν –θα μπορούσαμε να πούμε- «χειροποίητη», όπως και τα κείμενά μας , αυτά που δίνουμε στην συντακτική επιτροπή: άλλα με γραμματικά τακτοποιημένα, με προσοχή αραδιασμένα σε λευκές αψεγάδιαστες κόλλες χαρτιού και άλλα με απίθανα ορνιθοσκαλίσματα και παραπομπές που ήθελα ώρα για να αποκρυπτογραφηθούν. Κι όμως αυτή η «χειροποίητη» προσπάθεια , που απαιτούσε μόχθο για να καταλήξει σε μια τελική μορφή, περιλάμβανε πληθώρα θεμάτων, που κάλυπταν ένα ευρύτατο φάσμα, ξεκινώντας από την επικαιρότητα και τις μαθητικές δραστηριότητες και φτάνοντας μέχρι την Ιστορία, την Λογοτεχνία και τον Αθλητισμό. Έτσι, σκόρπια, μπορούμε να αναφέρουμε τα άρθρα που γράφτηκαν για το Γυμνάσιό μας και την ιστορία του από τον Γιάννη Μανούσο, μαθητή, τότε της Γ' τάξης, για την ανάληψη της Διεύθυνσής του από τον Νεόφυτο Βάμβα, από τον Χρήστο Καλημέρη, για το ιστορικό της ανδριάντα του ναυάρχου Μιαούλη από τον Δημήτρη Βαφία, για την Σύρο του άλλοτε και του σήμερα, από τον Παναγιώτη Βαρθαλίτη. Μπορούμε, ακόμα, να αναφέρουμε τα άρθρα-αφιέρωματα σε σημαντικές προσωπικότητες της Φιλοσοφίας, του Λόγου και της Τέχνης, όπως αυτά που γράφτηκαν από τον Μιχάλη Φακορέλλη για τον Ομηρο και το έργο του, από τον Θάνο Θρασιάδη, για τον Δάντη Αλιγκερι, από τον Χρήστο Καλημέρη, για τον Αγγελο Σικελιανό κα

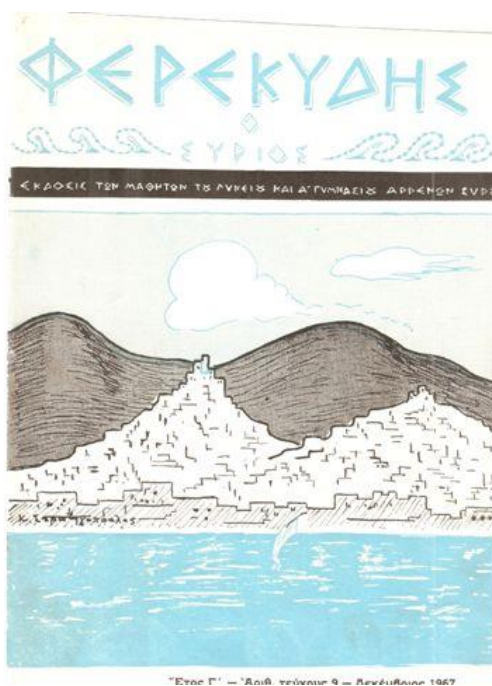
Εντύπωση, ακόμα, προξενεί πώς ένα 17χρονο παιδί, ο Μάρκος Φρέρης, αποτολμά, ακόμα και μεταφράσεις αρχαίων ποιητών, όπως του Καλλίνου του Εφέσιου και, ακόμα πιο εκπληκτικό φαντάζει το αφιέρωμά του στα διόμιση χιλιάδες χρόνια του Θεάτρου μαζί με ένα ειδικά για τον λόγο αυτό φτιαγμένο ποίημά του με θέμα την αρχαία τραγωδία! .

Μέσα από τις σελίδες αυτού του περιοδικού στα τρία, σχεδόν, χρόνια, της κυκλοφορίας του, παρελαύνει η ζωή της μαθητικής μας κοινότητας, αποφοιτήσεις, αποχωρισμοί, βραβεύσεις αλλά και απώλειες αγαπητών προσώπων, όπως του εξαίσιου και αξέχαστου –για όσους είχαν την τύχη να τον ζήσουν και να τον γνωρίσουν- λυκειάρχη μας Νίκου Γκαρμάτη, που κατευοδώσαμε με βαθιά λύπη όλοι οι μαθητές του στο τελευταίο του ταξίδι , στο Α' Νεκροταφείο της Αθήνας.

Δυστυχώς, το περιοδικό αυτό τερμάτισε την «μυθική» (θα τολμούσα να πω), για μας, πορεία του, μαζί με την τελευταία γενιά της συντακτικής επιτροπής, όταν αυτή αποφοίτησε. Δεν επιδείχθηκε ενδιαφέρον από τους επόμενους; Είχε συνδεθεί, «υπέρ το δέον» άρρηκτα, με συγκεκριμένα άτομα και όταν αυτά αποχώρησαν , αφαιρέθηκε από το σώμα του περιοδικού, ο «νωτιαίος μυελός του»; Το βέβαιο είναι –και τώρα μπορούμε να το δούμε πιο ξεκάθαρα- πως η έλευση της Χούντας είχε ήδη «στραγγάλισει» την προσπάθεια και αυτή η φρεσκάδα πνεύματος που είχε αρχίσει, με τον τρόπο της, να εμπνέει τα μαθητικά κείμενα μέσα από τους στοχασμούς, τις δειλές αναζητήσεις και τους προβληματισμούς μας, αντικαταστάθηκε από «αυτό» ή «ετερο»λογοκρινόμενες κοινοτυπίες, φόβους, ατολμία, φορμαλισμούς και –ενίοτε- αποκρουστικούς λιβανωτούς..

Κάπως έτσι, το μυθικό περιοδικό μας πέρασε στην ιστορία αλλά εμείς, εκείνη η γενιά, αναρωτιόμαστε: Τόσα συνέβησαν από τότε και κανένας, ποτέ, δεν αποζητήσε αυτό που ο αείμνηστος Μάρκος Φρέρης έγραφε στην «Πρώτη» του,

εκείνη, «Εξήγηση», το μακρινό, πιά, 1966, την επιθυμία, δηλαδή, να έχουν οι μαθητές «κατάδηλη και εύγλωττη την παρουσία τους στην πνευματική ζωή του τόπου» ; Μήπως έχει έλθει η ώρα , με τα μέσα, μάλιστα, της εποχής, να ξαναφτιαχτεί ένας «Φερεκύδης»;



**Το Περιοδικό Φερεκύδης**

## Γράφει ο Μάρκος Γ. Κασιμάκης

(Συνταξιούχος Τραπεζικός)

Μαθητή Γυμνασίου Αρρένων Σύρου 1951-1957



Πολλά έχουν γραφτεί, για την καλοσύνη των καθηγητών εκείνης της εποχής, που εμείς υπήρξαμε μαθητές τους, στο ιστορικό Γυμνάσιο Αρρένων Σύρου.

Συμφωνώ απολύτως. Στην συντριπτική τους πλειοψηφία υπήρξαν άριστοι επιστήμονες, απόλυτα καταρτισμένοι στο αντικείμενό τους, με πελώριο ενδιαφέρον για την μάθησή μας, αλλά κυρίως «καλοί **κάγαθοι**» σαν άτομα, που πίσω από την αυστηρότητά τους, έκρυβαν μεγάλες καρδιές, έτοιμες να βρουν τον τρόπο να συγχωρήσουν τα παραπτώματά μας, ακόμη και αν αυτά κάποτε – κάποτε ήταν ακραία, ίσως και με τα σημερινά χαλαρά δεδομένα.

Η σχέση καθηγητών και μαθητών, παρά τις νεανικές αντιπαλότητες, ήταν πολύ καλές.

Σήμερα ακόμη, με μεγάλη συγκίνηση και χαρά, επικοινωνώ, κατά καιρούς, με τον νεότερο από εκείνους τους καλούς δασκάλους μου, τον σεβαστό κ. Τάσο Ναυπλιώτη τον εκ Νάξου φιλόλογο, ο οποίος παρά τα ογδόντα... τόσα χρόνια του, συνεχίζει να θυμάται λεπτομέρειες από την θητεία του στο Γυμνάσιο Αρρένων Σύρου, ακόμη και την διάταξη των θρανίων στην τάξη μας και την θέση πολλών από εμάς τους μαθητές του σε αυτά.

Όμως πάνω από όλα δεν παραλείπει, σε κάθε ευκαιρία, να εκφράζει τον θαυμασμό του και την αγάπη του (λατρεία θα έλεγα) για το νησί μας (Ναξιώτης ο ίδιος...) και να περηφανεύεται γιατί υπήρξε δάσκαλος στο ιστορικό μας Γυμνάσιο.

Δάσκαλε να σαι καλά για πολλά πολλά χρόνια ακόμη, να επικοινωνούμε και να εισπράττω την σοφία σου.

Ας μου συγχωρηθεί η συναισθηματική έκρηξη, αλλά στο πρόσωπο του μόνου στη ζωή δασκάλου μου, έκανα ένα μνημόσυνο σε όλους εκείνους που δεν είναι πια μαζί μας. Στους Ν. Παλαιολογόπουλο, Μ. Πελοπονήσιο, ν. Αιγινήτη, Γ. Ναρούτσο, Γ. Ζευγώλη, Μ. Μαραγκουδάκη, Γ. Καστολλάνο, Β. Βασιλόπουλο, Κ. Ψαρρά, Γ. Δεκαβάλλα, Γ. Πατσαρίση, Γ. Ματζώρο, Ν. Χρυσό, Ειρ. Δασκαλάκη κ.α.

Σαν απόδειξη της μεγάλης και φιλοσοφημένης καλοσύνης και μακροθυμίας των πιο πάνω δασκάλων, θα αναφερθώ στα εξής περιστατικά.

Έτος 1955 ή 1956. Η τάξη μου στεγαζόταν στην νοτιοδυτική αίθουσα του άνω ορόφου του κτιρίου προς την πλευρά της οδού Κωνσταντινουπόλεως. Η αίθουσα εκτός από την κύρια είσοδο, διέθετε μια πλαϊνή πόρτα, η οποία έβγαζε στην ταράτσα ενός χώρου του ισογείου, μονίμως κλειδωμένη. Όμως από κάτω έχασκε και αν συνέβαινε κάποια δυνατή βροχή, τα νερά έμπαιναν στην αίθουσα και έτρεχαν μέχρι την έδρα του καθηγητή.

Το γεγονός έκανε κάποιους των τελευταίων θρανίων, να αποφασίσουν να γίνουν καπετανέοι και πλοιοκτήτες, πριν την ώρα τους, σε ηλικία 15 – 16 ετών.

Πολύ αργότερα τα κατάφεραν, αφού από τους 38 που αποφοιτήσαμε, οι 17 έγιναν καπετανέοι, 1 καπετάνιος του Πολεμικού Ναυτικού, 1 δεν πρόλαβε γιατί έφυγε πρόωρα από την ζωή και 4 έγιναν ασυρματιστές.

Σε μία λοιπόν από τις βροχές κατασκεύασαν τα «καλόπαιδα» χάρτινα βαρκάκια, τα έβαλαν στο νερό που έτρεχε και αυτά έφτασαν εμπρός στην έδρα του καθηγητή.

Ο καλός δάσκαλος, αφοσιωμένος στο έργο του, δεν είχε πάρει είδηση τι συνέβαινε. Όταν τελείωσε το μάθημα, αντιλήφθηκε να υπάρχει ένας μικρός στόλος στα πόδια του. Γέλασε καλόκαρδα, χωρίς να δώσει κάποια δυσάρεστη συνέχεια.

Οι ευρεσιτέχνες αμείβονταν ανέκαθεν....

Στην ίδια αίθουσα και την ίδια διετία. Το διάλειμμα είχε τελειώσει, είχε μπει ο καθηγητής στην αίθουσα, είχε ακουμπήσει τα βιβλία του στην έδρα και κατεβαίνοντας από αυτή, προχώρησε προς το πρώτο θρανίο, με σκοπό να αρχίσει την παράδοση, μη θέλοντας προφανώς να εξετάσει.

Την στιγμή που ακούμπησε τα χέρια του στο θρανίο, ακούστηκε μια δυνατή έκρηξη μέσα στην αίθουσα.

Τα αίματα πάγωσαν και ο καθηγητής αμήχανος και σε μια προσπάθεια να κρατήσει την ψυχραιμία του, ερωτά:

«Τι συμβαίνει;»

«Η ΕΟΚΑ κ καθηγητά»

Ήταν η εποχή της μεγάλης δραστηριότητας της ΕΟΚΑ στην Κύπρο.

Κάποιος (τον έμαθε χρόνια μετά), αποφάσισε να βάλει μια αυτοσχέδια τράκα. Ξέρετε εκείνα τα τρίγωνα με το φιτίλι.

Δεν γνωρίζω και δεν έμαθα ποτέ πόσους συνεργούς είχε. Ότι και αν έγινε, στις ανακρίσεις που ακολούθησαν, ουδέν αποκαλύφθηκε.

Όλη η τάξη αποβλήθηκε για δυο ημέρες, σε ομάδες των έξι μαθητών.

Ασφαλώς, πέραν πάσης αμφισβητήσεως, το περιστατικό ήταν πολύ σοβαρό, όχι μόνο για τα τότε δεδομένα αλλά ακόμη και για τα σημερινά, όμως μου δόθηκε η αφορμή να διαπιστωθεί η μεγάλη αλληλεγγύη μεταξύ των μαθητών, τουλάχιστον όσων γνωρίζουν τον αυτοσχεδιασμό.

Ας είναι η μνήμη αιώνια όλων εκείνων των καλών δασκάλων, που σπούδασαν με χίλιες δυσκολίες, έζησαν με πολλές στερήσεις σε κάποια φτωχικά δωμάτια, εξ αιτίας των μικρών μισθών, αλλά με αξιοπρέπεια, αφοσίωση και λατρεία στην αποστολή τους, που ήταν να μας μάθουν γράμματα και να μας κάνουν σωστούς και έντιμους πολίτες, χωρίς να μπερδεύουν τα προσωπικά τους «πιστεύω» με την αποστολή τους....



Τάξη Η΄

## **Γυμνάσιο Αρρένων Σύρου**

### **Γράφει ο Τάκης Κυριτσόπουλος**

Ήταν Νοέμβρης του 1959, ημέρα Πέμπτη, όταν εκείνο το πρωινό ο γυμνασιάρχης μας, Μάρκος Πελοποννήσιος, μας συγκέντρωσε στο σταυρότυπο χώρο της προσευχής για να ακούσουμε την ομιλία του Γενικού Επιθεωρητή, ο οποίος την προηγούμενη μέρα είχε επισκεφτεί το νησί μας. Δε θυμάμαι πολλά πράγματα από την ομιλία εκείνη, όμως μια φράση της παρέμεινε ανεξίτηλα χαραγμένη στη μνήμη μου: «Κάθε νέος στα καθήκοντά του επιθεωρητής, παιδιά μου, οφείλει να κάνει αρχή από το ιστορικό Γυμνάσιο Αρρένων Σύρου».

Πέρασαν έκτοτε πολλές δεκαετίες και στις ημέρες τις σημερινές σεμνύνομαι να λέω ότι το συγκεκριμένο σχολείο υπήρξε διαχρονικά ένας τηλαυγής φάρος, που εξέπεμπε ήθος, γνώση και πνευματικότητα.

Το επίτευγμα το μεγάλο δεν είναι ότι αποφοιτούσαν απ' αυτό άνδρες ευκλείς, όπως ο Βενιζέλος, ο Ροϊδης, ο Σουρής ή ο Δημήτριος Βικέλας, αλλά πολίτες ανώνυμοι πλην καταξιωμένοι επιστήμονες, νομικοί, ιατροί, δημόσιοι λειτουργοί ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι αλλά και απλοί εργάτες της καθημερινότητας.

Εξάλλου, προσφερόταν το χρονικό εύρος δυο σχεδόν αιώνων όπως και η πολυσυλλεκτικότητα του τόπου για την ευδοκίμηση επιφανών ανθρώπων.

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην προσφορά των καθηγητών, οι οποίοι παρά τις γλίσχρες απολαβές τους, παρά την έλλειψη προοπτικής για οικονομική και κοινωνική ανέλιξη, εντούτοις, στάθηκαν με την αισιοδοξία και την επιστημοσύνη τους αντάξιοι της αποστολής τους χωρίς μεμψιμοιρίες και μεταλαμπάδευσαν τις γνώσεις τους σ' εμάς τους μαθητές οδηγώντας μας σε μελλοντικούς τελεσφόρους δρόμους.

Προσωπικά έχω να θυμάμαι χαμογελαστούς δασκάλους, προσηνείς και ευπροσήγορους, που πρόσφεραν απλόχερα το περίσσειμα της γνώσης και της ψυχής τους, που συγχρωτίζονταν στα διαλείμματα με τους μαθητές, αλλά και δύστροπους εκπαιδευτικούς με υπερβάλλουσα αυστηρότητα και αποστασιοποίηση από τον εκπαιδευόμενο.

Παρόλα αυτά και εκείνοι έπρατταν το διδακτικό τους χρέος σύμφωνα με τη δεοντολογία και τις αρχές τους.

Ξέχωρα έχω να θυμάμαι τον Αντώνιο Ρεφενέ, ο οποίος μας δίδαξε την παρρησία και την ανδροπρέπεια, τη μητρική παρουσία της Ευαγγελίας Αρβανίτου και την εποικοδομητική αυστηρότητα της, το χαρισματικό και τόσο σπάνιο, Ιωάννη Θωμόπουλο, του οποίου ενεοί παρακολουθούσαμε τις παραδόσεις και το μελίρρυτο γυμνασιάρχη Νικόλαο Χρυσό, που μας εισήγαγε στην παγκοσμιότητα της αρχαίας τραγωδίας. Θα περιγράψω και κάποια ευτράπελα – γεγονότα των γυμνασιακών μου χρόνων.

Εντός του γυμνασίου είχε διαμορφωθεί μια πλήρης αίθουσα χημείου από προσφορές διάφορων βιομηχάνων της πόλης, εξοπλισμένης με όλα τα σύγχρονα

εργαστηριακά βοηθήματα και όλα τα χημικά στοιχεία σε υγρή, κατάσταση εντός φιαλιδίων και δοκιμαστικών σωλήνων.

Ο προφέσορ της χημείας με ποδήρη γαλάζια ρόμπα εργασίας και υπεροπτικό ύφος... πέντε Λαβουαζιέ θα μας έκανε εκείνη τη μέρα επίδειξη πρόσμειξης δυο ανομοιογενών χημικών υγρών του προπανίου και του χρωμίου, τα οποία είχε τοποθετήσει σε προθερμαντήρες. Η μεγάλη στιγμή έφτασε κάποτε και όλοι μας με κομμένη ανάσα περιμέναμε το αποτέλεσμα, που θα άνοιγε νέους δρόμους στην ανόργανη χημεία!

Ξάφνου, ακούστηκε ένας εκκωφαντικός θόρυβος και μια ερυθροκίτρινη υπερκόσμια λάμψη καταύγασε την αίθουσα και τους πέριξ χώρους.

Φιαλίδια εκσφενδονίστηκαν στον αέρα, θήκες και κασετίνες που περιείχαν ξηράς μορφής χημικά στοιχεία τινάχτηκαν στο ταβάνι και ο ανθρώπινος σκελετός που κοσμούσε το εργαστήριο σκορπίστηκε στα εξ ων συνετέθη!

.....

Στους διαγωνισμούς οι...αδιάβαστοι μαθητές συνήθιζαν να περνούν μπροστά από τις εκκλησίες της πόλης και με το χαρτζιλίκι τους ν' ανάβουν ένα κεράκι στον άγιο με την ελπίδα ότι ως ανταμοιβή για το ξόδιασμά τους θα λάμβαναν επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος και θα διέπρεπαν στο διαγώνισμα καίτοι απροετοίμαστοι!

Με αγέρωχο βηματισμό και ευφρόσυνη διάθεση ανηφόριζε ο γυμνασιάρχης τα σκαλοπάτια, που οδηγούσαν στο γυμνάσιο. Οι μαθητές της πέμπτης θα έγραφαν το μάθημα της φυσικής και είχε φροντίσει τα θέματα να είναι βατά προκειμένου ν' αποφύγει τους ανεξεταστέους το Σεπτέμβρη.

Στην είσοδο του γυμνασίου είχε συγκεντρωθεί μια μεγάλη ομάδα μαθητών, που συζητούσαν μεγαλοφώνως.

Με την εμφάνιση του γυμνασιάρχη όλοι τους αλαφιάστηκαν και ανασήκωσαν λίγο τα μαύρα πηλίκια με την κουκουβάγια προς χαιρετισμό.

Όμως εντελώς απρόσμενα σκόρπισαν στον αέρα μικροσκοπικά χαρτάκια.

Τι είχε συμβεί; Ένας από τους μαθητές είχε γεμίσει το μέσα μέρος του καπέλου του...με σκονάκια αντιγραφής!

Τα υπόλοιπα, που επακολούθησαν, ανάγονται στη φαντασία ενός εκάστου!





Ο Γυμνασιάρχης Μάρκος Πελοποννήσιος

**Γράφει ο Γεώργιος Αγησιλάου Μακριδάκης.**



Ήταν το 1961, όταν ο τότε Γυμνασιάρχης Μάρκος Πελοποννήσιος, με την βοήθεια και την επιμέλεια του σπουδαίου καθηγητού Ιωάννη Θωμόπουλου, εκδόθηκαν τα «ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΡΡΕΝΩΝ ΣΥΡΟΥ», με στόχο να γίνει γνωστή η ιστορία του Γυμνασίου στο ευρύ κοινόν. Ο αείμνηστος Μ. Πελοποννήσιος ζήτησε από Συριανούς Συλλόγους κ.α. αν επιθυμούσαν να τιμήσουν αυτήν την έκδοση.

Συνεργάστηκαν και απήντησαν όλοι, σε όσους ζήτησε αυτή τη συνεργασία.

### **Στη μνήμη του πατέρα μου Αγησιλάου Μακριδάκη**

Μεταξύ των Συλλόγων που έγραψαν και έστειλαν τις εντυπώσεις τους για το Γυμνάσιον Σύρου, διάβασα στην πολύ σπουδαία και ενδιαφέρουσα επετηρίδα το πιο κάτω κείμενο που με συγκίνησε:

«ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ»

Προς το Γυμνάσιον Αρρένων Σύρου

Ο Φαρμακευτικός Σύλλογος Κυκλάδων σπεύδει να χαιρετήσει ενθέρμως τα «ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ».

Το πνευματικόν τούτο τέμενος, εις το οποίον εδίδαξαν μεγαλόπνοοι διδάσκαλοι, αριστείς του πνεύματος και ερασταί του καλού, από του Νεοφύτου Βάμβα μέχρι και της σήμερον υπήρξε πάντοτε Πνευματική Εστία, εκ της οποίας εξεπορεύθησαν μεγάλοι προσωπικότητες και φυσιογνωμίες καταλαβούσαι ηγετικές θέσεις επί του πολιτικού και επί του πνευματικού τιμήσασαι την νήσον και την Πατρίδα μας εν τη ημεδαπή και τη αλλοδαπή.

Τα πλείστα των μελών του Φαρμακευτικού Συλλόγου Κυκλάδων, ίδια κατά τα παλαιότερα έτη, εφοίτησαν εις το περίφημον τούτο Πνευματικόν Κέντρον, διατηρούν δε ζωηράν την ανάμνησιν των υπερόχων διδασκάλων των, διότι εις αυτούς οφείλουν το ευ ζήν και ιδιαιτέρως του αειμνήστου σοφού Γυμνασιάρχου Κωνσταντίνου Γαβρά, του εξ Αμοργού, όστις επί σειράν ετών μεταλαμπάδευσεν εις τους μαθητάς του τας πλουσιότατας γνώσεις του και προσεπάθησε δια του

ήθους του, της προσωπικότητάς του και της ακτινοβολίας του να καταστήσει αυτούς καλούς καγαθούς, χρήσιμους εν τη κοινωνία.

Με αυτές τας σκέψεις, τα μέλη του Φαρμακευτικού Συλλόγου Κυκλάδων εκφράζουν διημών τα θερμότερα συγχαρητήριά των προς τους σχόντας (έχοντας) την πρωτοβουλία της εκδόσεως των Χρονικών του Γυμνασίου Σύρου.

Ο Πρόεδρος Αγησίλαος Μακριδάκης

Ο Γραμματεύς Ευάγγελος Κωβαίος

Ο πατέρας μου Αγησ. Μακριδάκης απεφοίτησε από Γυμνάσιο Κρήτης, που ήταν η πατρίδα του. Στη Σύρο ήλθε φαρμακοποιός και εδώ δημιούργησε την οικογένειά του. Σεβόταν και θαύμασε την ιστορία και τις δραστηριότητες αυτού του νησιού που έγινε δεύτερη πατρίδα του.

### **Λίγες εντυπώσεις μου από το Γυμνάσιο**

Το 1950 ενεγράφην εις το Γυμνάσιο Σύρου και απεφοίτησα το 1956. Καθορισμένη στολή δεν υπήρχε. Η ενδυμασία των μαθητών ήταν ελεύθερη με την προϋπόθεσιν να είναι ευπρεπής.

Υποχρεωτική ήταν η χρήσις του πηληκίου, που στην μετώπην του ήταν το σήμα της κουκουβάγιας.

Υποχρεωτικό ήταν επίσης το κούρεμα με την ψιλή, (μηχανή κουρέματος που κούρευε βαθιά το μαλλί).

Εάν ένας μαθητής κυκλοφορούσε χωρίς πηλήκιον ετιμωρείτο. Τα πηλήκια δεν μας τα χορηγούσε το Γυμνάσιο. Η δαπάνη εβάρυνε τους μαθητάς, (τους γονείς δηλαδή). Οι γονείς μας, μας συνιστούσαν να είμεθα συνεπείς και υπάκουοι στον κανονισμό του Γυμνασίου. Το πηλήκιο το φορούσαμε ευχαρίστως, όσο το κεφάλι μας ήταν «γουλί». Όταν όμως το μαλλί άρχιζε να μεγαλώνει... και να γίνεται και η χωρίστρα, προσπαθούσαμε στην «ζούλα» να το αποφύγομε, κυρίως τις ώρες που «γαμπρίζαμε».

Όταν συλλαμβανόμεθα άνευ πηληκίου, η κατηγορία που μας βάραινε ήταν... συνελήφθει ΑΣΚΕΠΗΣ! Και επέφερε βέβαια την ανάλογη ποινή:... ΑΠΟΒΟΛΗ!

Ανεξάρτητα από όλες τις...σκανταλιές μας, νομίζω, ότι αυτό το σχολείο και οι καθηγητές του μας έμαθαν γράμματα! Είμαστε τυχεροί όσοι αποφοιτήσαμε από το Γυμνάσιο Σύρου.

## **Το Γυμνάσιο, το Ρολόι και ό,τι θυμάμαι**

**Γράφει ο Γιάννης Μαρίνος**

Δημοσιογράφος, τέως Ευρωβουλευτής



Καθώς η αγαπητή Μαρία Ρώτα μου ζήτησε να καταγράψω τις όποιες αναμνήσεις διατηρώ από τη μαθητεία μου στο Γυμνάσιο της Σύρου με ώθησε πίσω στο χρόνο και στην ξέγνοιαστη παιδική ηλικία, όπου όλα φαινόταν ευχάριστα και εύκολα, καλλιεργώντας ασυγκράτητες προσδοκίες και φιλοδοξίες. Διαβάζοντας όμως στην αγαπητή εφημερίδα «Κοινή Γνώμη» την εντυπωσιακή δημοσιογραφική έρευνά της για το πώς προέκυψε και τι συνεισέφερε το Γυμνάσιο Σύρου στην μόλις απελευθερωθείσα από τους Οθωμανούς Ελλάδα, άρχισα να αισθάνομαι και υπερήφανος. Είμαι κι εγώ ο έσχατος ανάμεσα στους «μεγάλους» που ανέδειξε το πρώτο Γυμνάσιο του νεοελληνικού Κράτους!

Μόλις τώρα, έστω κι αργά, με κατέλαβε το δέος που εύλογα ανακύπτει από το γεγονός ότι ο ιδρυτής του και πρώτος γυμνασιάρχης υπήρξε ο σπουδαίος διανοούμενος και κορυφαίος εκπαιδευτικός Νεόφυτος Βάμβας. Και ας μου συγχωρήσει η κυρία Ρεπούση, ο κ. Τατσόπουλος και η λοιπή συντεχνία των αρνητών της συμβολής του ελληνορθόδοξου κλήρου στην επιβίωση και την αναγέννηση του ελληνικού έθνους να υπενθυμίσω ότι ο Νεόφυτος Βάμβας ήταν κληρικός (αρχιμανδρίτης). Και ότι πλήθος άλλοι κληρικοί διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο στην ελληνική παιδεία των υπόδουλων Ελλήνων και κυρίως στην επιβίωση της ελληνικής γλώσσας (πριν πολλοί από αυτούς συμμετάσχουν και ως αγωνιστές στην επανάσταση του 1821). Ακόμα κι αν ο λόγος γι' αυτή τη συμβολή δεν ήταν πάντα άμεσα εκπαιδευτικός αλλά προέκυπτε από την απόλυτη ανάγκη για την επιβίωση της ελληνορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας μας. Εννοώ την παροχή της δυνατότητας στους κληρικούς και τους ιεροψάλτες να μαθαίνουν ελληνικά και εκλαϊκευμένα αρχαία για να μπορούν να διαβάζουν τα Ευαγγέλια, τον Απόστολο και τους περίτεχνους συνήθως ύμνους στις ιεροτελεστίες της ορθόδοξης εκκλησίας.

Την ύπαρξη και σπουδαιότητα του Γυμνασίου της Ερμούπολεως γνώριζα πριν ακόμα μάθω γράμματα, καθώς με δέος μνημονευόταν στην ευρύτερη οικογένεια,

που προέκυψε από τον παππού μου Διονύσιο Μαρίνο, το ότι διετέλεσε καθηγητής σ' αυτό και μάλιστα υπέγραψε το απολυτήριο του εκεί μαθητεύσαντος Ελευθέριου Βενιζέλου με άριστα αλλά και «διαγωγὴν κοσμίαν». Η φωτοτυπία αυτού του απολυτηρίου κοσμεί τα σπίτια μας, μαζί με την μετάφραση του έργου του γάλλου φιλοσόφου Πώλ Ζανέ «Η φιλοσοφία της Ευτυχίας» που έγινε από τον παππού μου. Την έκδοση μάλιστα κοσμεί η ολοσέλιδη φωτογραφία του μεταφραστή αντί του συγγραφέα. Μια ασυνήθιστη προσπάθεια διασφάλισης ενός είδους αθανασίας!

## **Τα χρόνια του Δημοτικού**

Πριν εισέλθω ως μαθητής στους χώρους του Γυμνασίου, υπήρξα επί τέσσερα χρόνια μαθητής του Α' Δημοτικού Σχολείου Ερμουπόλεως. Το Ρολόι, όπως το αποκαλούσαμε τότε λόγω του μεγαλοπρεπούς πύργου του με ένα πελώριο ρολόι στην κορυφή, ως απομίμηση ίσως του Μπιγκ Μπεν του Λονδίνου. Αυτό το Ρολόι πληροφορούσε και ελπίζω ότι και σήμερα πληροφορεί την ώρα στους περιπατητές της αγαπημένης Πλατείας εμπρός από το μεγαλοπρεπές Δημαρχείο της πόλεως.

Στο κτίριο του Α' Δημοτικού, ευτύχησα να είμαι μαθητής τα τέσσερα χρόνια πριν από την Ιταλική εισβολή το 1940 και την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου. Έτσι τις πρώτες δόξες του ελληνικού στρατού τις πανηγυρίζαμε στο Γυμνάσιο, όπου ευδοκίμως είχα μόλις εισέλθει (τότε η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είχε γίνει τετραετής, το Γυμνάσιο ήταν οκτατάξιο και δεν υπήρχε Λύκειο).

Στο Δημοτικό Σχολείο εβίωσα την δικτατορία του Μεταξά (1936-1940), που ως γνωστόν επιβλήθηκε στις 4 Αυγούστου 1936. Και καθώς η οικογένειά μου ήταν λάτρης του Ελευθέριου Βενιζέλου αναπόφευκτα επηρεάσθηκα από τον αρνητικό για τον δικτάτορα σχολιασμό που άκουγα στις οικογενειακές συζητήσεις. Ας σημειωθεί ότι και ο αδελφός μου Διονύσης (δύο χρόνια μεγαλύτερός μου) και εγώ είχαμε ενταχθεί στο Σώμα Ελλήνων Προσκόπων ως Λυκόπουλα, και όχι στην Εθνική Οργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ), που είχε συστήσει το Μεταξικό καθεστώς, προς επηρεασμό και ποδηγέτηση των νέων μας. Τελικά, υποχρεωθήκαμε να ενταχθούμε κι εμείς στην ΕΟΝ, καθώς η κυβέρνηση απαγόρευσε τελικά τη λειτουργία του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων, παρά το γεγονός ότι επίτιμος Αρχηγός του ήταν ο Διάδοχος Παύλος.

Την παιδική μου αμεριμνησία και διάθεση είχε επηρεάσει καταπιεστικά η αυστηρότατη δασκάλα που έτυχε να έχω στο Δημοτικό, η αείμνηστη κυρία Πιπίτσα Μονόπωλη. Μια αγέλαστη γεροντοκόρη, που είχε επιβάλει έλεγχο ακόμα στην εκτός σχολείου συμπεριφορά μας. Σ' ένα μικρό μπλοκ οι γονείς μας όφειλαν κάθε μήνα ή κάθε εβδομάδα (δεν θυμάμαι καλά) να καταγράφουν τις τυχόν αταξίες και παρεκτροπές των παιδιών τους. Ευτυχώς ήμουν άριστος μαθητής (του 10) και διόλου άτακτος. Έτσι δεν δοκίμασα ποτέ το τσουχτερό χτύπημα του χάρακα με τον οποίον ξυλοφόρτωνε τους απείθαρχους και αμελείς μαθητές της.

## **Αγγλόφιλοι κατά Γερμανόφιλων**

Έχει νομίζω ενδιαφέρον να αναφερθεί εδώ ότι επί δικτατορίας Μεταξά, ένας ακίνδυνος τρόπος αντιπολιτεύσεως ήταν να δηλώνεις αγγλόφιλος. Το ακίνδυνο της φανεράς αγγλοφιλίας οφείλετο στο ότι ο Βασιλιάς Γεώργιος Β΄ ήταν αγγλοτραφής και αγγλόφιλος όπως και ο πολύ δημοφιλής αδελφός του, τότε διάδοχος Παύλος. Έτσι ομάδες παιδιών στις μεταξύ μας αντιπαλότητες αντί κλέφτες και αστυνόμους «παίζαμε» τους Γερμανούς εναντίον των Άγγλων και Γάλλων ή το αντίστροφο. Οι αγγλόφιλοι ήταν αναπόφευκτα και γαλλόφιλοι κι εγώ στις παιδικές μάχες, που γίνονταν στις αυλές του Δημοτικού Σχολείου, παρίσταναν τον γάλλο αρχιστράτηγο Βεϋγκάν. Δεν μπορώ να θυμηθώ αν ανήκα στους νικητές ή στους ηττημένους αυτών των παιδικών μαχών.

Είναι κρίμα που τα παιδιά της εποχής μας δεν έχουν την ελευθερία να βρίσκονται όπως εμείς τότε συνεχώς στους δρόμους και στις αλάνες χωρίς να κινδυνεύουμε να πατηθούμε από αυτοκίνητα ή να απαχθούμε ή κακοποιηθούμε, σε αντίθεση με τα σημερινά παιδιά που είναι φυλακισμένα στα διαμερίσματα, συνοδεύονται στις εξόδους τους και μόνη πια ασφαλής (;) καταφυγή τους είναι η «ελευθερία» που παρέχει ο ατομικός υπολογιστής και η ανταλλαγή sms με κινητά τηλέφωνα. Και ως προσθέσω ότι τότε ήταν άγνωστη η ανάγκη των φροντιστηρίων, που καταβροχθίζουν ανελέητα τον ελεύθερο χρόνο των σημερινών μαθητών. Γιατί τότε μαθαίναμε γράμματα από τους δασκάλους και καθηγητές μας στα Δημόσια Σχολεία και συνεπώς τα ελάχιστα τότε φροντιστήρια ήταν μόνο για τα παιδιά που «δεν έπαιρναν από γράμματα», κατά την έκφραση της εποχής.

## **Η ηρωική περίοδος του ΟΧΙ**

Η μαθητεία μου στο Γυμνάσιο Σύρου συνέπεσε με την ηρωική περίοδο του ελληνοϊταλικού πολέμου και της κατοχής, τα πρώτα δυο χρόνια από τα τέσσερα. Πόσες χαρές και πανηγυρισμούς ζήσαμε οι Έλληνες των μετόπισθεν τους πρώτους μήνες της εθνικής εποποιίας. Σε κάθε απελευθέρωση των ελληνικών πόλεων της Βορείου Ηπείρου (Κορυτσά, Αργυρόκαστρο, Χειμάρρα, κ.λ.π.) υψώναμε την γαλανόλευκη στους ιστούς των σπιτιών μας (εγώ ύψωνα ακινδύνως πια και μια αγγλική σημαϊούλα!). Οι μεγαλύτεροι έκλαιγαν από χαρά, συνεισφέροντας ταυτόχρονα εκ του υστερήματός τους για τις ανάγκες του αγώνα (Η μητέρα μου πρόσφερε τη βέρα της στον σχετικό εθνικό έρανο, ενώ έπλεκε ασταμάτητα μάλλινες κάλτσες και γάντια για τους στρατιώτες μας που πολεμούσαν μέσα στα χιόνια και συχνά πάθαιναν κρυοπαγήματα).

Τις νίκες ανήγγελλαν κάθε φορά οι καμπάνες των εκκλησιών, ενώ οι καθηγητές μας με επικεφαλής τον αείμνηστο γυμνασιάρχη Αντώνιο Ρούσσο εκφωνούσαν ενθουσιώδεις πατριωτικές ομιλίες σε ατμόσφαιρα γνήσιας εθνικής ενότητας. Γι' αυτό και υπήρξε πάνδημη η οδύνη για τον ξαφνικό θάνατο του δικτάτορα Ιωάννη Μεταξά που είχε εκ των πραγμάτων αναδειχθεί σε εθνικό ηγέτη. Μου έχει μείνει ανεξίτηλη στη μνήμη η εικόνα των δακρύων που έχυσαν η μητέρα μου Λίζα και η γιαγιά μου Μάνια επί τω ακούσματι της θλιβερής ειδήσεως (η απώλειά του και συνεπώς η ξαφνική απουσία της στιβαρής ηγεσίας του επιτάχυναν την κατάρρευση του μετώπου όταν στους Ιταλούς εισβολείς προστέθηκαν και οι Γερμανοί και οι πάντα παραδοσιακοί εχθροί μας Βούλγαροι).

## Η άμυνα της Σύρου

Η κατάληψη της Αθήνας από τα γερμανικά στρατεύματα δεν σήμανε για τη Σύρο το τέλος του αγώνα. Η εκεί λειτουργούσα Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών (όπου θήτευσε και ο Κώστας Μητσοτάκης, αποθηκεύοντας τα πολιτικά ρούχα του σε ένα άδειο χώρο του σπιτιού μας τον οποίο διέθετε η μητέρα μου γι' αυτό τον σκοπό) αρνήθηκε να παραδοθεί και αποφάσισε να αμυνθεί. Μαζί με υπολείμματα Νεοζηλανδών συμμάχων έστησαν αντιαεροπορικά πολυβόλα στην Πλατεία και σ' άλλα σημεία και μ' αυτά προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν τις αεροπορικές επιδρομές των γερμανικών στούκας για ένα διήμερο πριν εγκαταλείψουν το νησί με προορισμό την ηρωικά αμυνόμενη Κρήτη και τελικά τη Μέση Ανατολή. Ποτέ δεν σβήνει από την μνήμη μου ο ανατριχιαστικός ήχος των βομβών που εξαπολύονταν πάνω από την περιοχή Βαπόρια, όπου και το σπίτι μας, για να πέσουν στο κέντρο της πόλης με τα γνωστά επακόλουθα σε καταστροφές και ανθρώπινα θύματα. Αλησμόνητη και η βραδινή μαζική έξοδος των κατοίκων της από την Ερμούπολη προς τις εξοχές για να γλυτώσουμε από τις βόμβες, η επιστροφή στα σπίτια μας μετά την παράδοση και της Σύρου στον εχθρό, την οποία ακολούθησε η «θριαμβευτική» άφιξη του ιταλικού πολεμικού στόλου στο σπουδαίο λιμάνι της Σύρου και η εγκατάσταση της ιταλικής διοικήσεως στις Κυκλάδες.

Την απελπισία για την ήττα και την αγωνία για το αύριο ακολούθησε η καταπίεση της κατοχής και ο φόβος. Ταυτόχρονα η πιο άγρια πείνα στοίχισε εκατοντάδες νεκρούς στο διόλου εύφορο νησί. Για τους μαθητές οι συνθήκες λιμοκτονίας ήταν ηπιότερες, καθώς, όπως θυμάμαι, στο Γυμνάσιο διανεμόταν κάθε μεσημέρι συσσίτιο από τους Ιταλούς, που περιλάμβανε πυκνό χυλό από καλαμποκάλευρο (αραντό το λέγαμε), το οποίο αντί του ανύπαρκτου στο νησί ελαιολάδου εμπλουτιζόταν από κομμάτια τυριού παρμεζάνας. Θυμάμαι τις ουρές που σχηματίζαμε στην πίσω αυλή του Γυμνασίου, όπου υπό την εποπτεία των καθηγητών μας και του επιβλητικού Γυμνασιάρχη Α. Ρούσσου γινόταν η διανομή από εθελόντριες κυρίες. Πιο τυχεροί είμαστε όταν η κουτάλα μαζί με το αραντό σέρβιρε και κάποιο κομμάτι της εύγεστης παρμεζάνας. Το φαγητό συνοδευόταν πάντοτε και από μια πολύτιμη για τους πεινασμένους ιταλική πανιότα (στρογγυλά ψωμάκια). Αν ο μαθητής τύχαινε να ανήκει σε οικογένεια γνωστή στην κυρία της διανομής τότε επιλοδωρείτο με πιο γεμάτη κουτάλα! Ο υπόλοιπος πληθυσμός αρκείτο στα διανεμόμενα ελάχιστα τρόφιμα, που δεν μπορούσαν να αποτρέψουν τον ανελέητο λιμό που έπληξε το νησί. Η μητέρα μου είχε ήδη πρησθεί από την ασιτία και έγινε υποψήφια για την μετά θάνατον ζωή, όταν αποφασίσθηκε στα μέσα του 1942 η εγκατάλειψη της Σύρου και η καταφυγή της οικογένειάς μας στη Σαντορίνη, μετά την πώληση σπιτιού στην Αθήνα, που ανήκε στον πατέρα μου, και με την ευγενική προσφορά Θηραίου ιδιοκτήτη μικρού τρεχαντηριού, που μας μετέφερε στη Σαντορίνη, μετά από ένα περιπετειώδες ταξίδι γεμάτο κινδύνους από τις επιπλέουσες νάρκες και τα πολυβόλα των πολεμικών αεροπλάνων Γερμανών και Άγγλων. Η γενέτειρα της μητέρας μου έσωσε κι εκείνην κι εμάς από την πείνα, αλλά όχι τον πατέρα μου, που είχε παραμείνει στην Ερμούπολη.

## Μαθήματα Ιταλικής

Η τελευταία κατοχική μου ανάμνηση από την Σύρο συνδέεται με τα μαθήματα ιταλικής γλώσσας στα οποία μας είχαν υποχρεώσει οι Ιταλοί κατακτητές και τα οποία διατήρησαν στην μνήμη μου μια καλή κατανόηση της ιταλικής γλώσσας μέχρι και τα γεράματά μου. Η κατάληξή τους ήταν ένα μεγάλο και καλαίσθητο μεταλλικό κουτί με ποικιλία από σοκολάτες, το οποίο κέρδισα ως αριστεύσας στις εξετάσεις της ιταλικής γλώσσας. Οι σοκολάτες αυτές μου παραδόθηκαν στην Σαντορίνη από τον εκεί Ιταλό στρατηγό διοικητή μετά από περιπετειώδη αναζήτησή μου, καθώς είχα εγκαταλείψει την Σύρο και είχα καταφύγει στην γενέτειρα, όπως προανέφερα, της μητέρας μου και του πατέρα της Ιωάννη Πατινιώτη, επίσης εκπαιδευτικού που ήταν και δάσκαλος και γυμναστής. Το μεταλλικό κουτί σώζεται έως σήμερα και χρησιμοποιείται ως αποθηκευτικός χώρος για βουτήματα! Το περιεχόμενό του καταβροχθίσθηκε αμέσως από εμένα, τον αδελφό και την μητέρα μου κρυφά από τους άλλους πενόμενους.

Ο επίλογος της θητείας μου στο Γυμνάσιο της Σύρου γράφτηκε μετά τη λήξη της κατοχής, όταν για ένα ακόμα σχολικό έτος (1944-45) κάθισα στα θρανία του. Η μόνη ανάμνηση που έχω από την περίοδο εκείνη συνδέεται με τα πρώτα μου βήματα στην δημοσιογραφία! Μια ομάδα συμμαθητών μου δοκιμάσαμε να γράφουμε μια χειρόγραφη εφημεριδούλα με εικόνες από τη σχολική ζωή, χιουμοριστικά πειράγματα για συμμαθητές αλλά και καθηγητές και πνευματικές ασκήσεις, αν θυμάμαι καλά. Ο αειθαλής αγαπητός Αντώνης Μαρκουλής, ο μετέπειτα καρδιολόγος και εν συνεχεία διαχειριστής του ξενοδοχείου «Ερμής» αείμνηστος Αλέκος Γεννάδιος και ο Πέτρος Καμπάνης ήταν ανάμεσα σ' αυτούς. Με τον τελευταίο συναντηθήκαμε πρόσφατα σε θεωρείο του Μεγάρου Μουσικής στην Αθήνα. Μου φάνηκε πολύ καλοστεκούμενος πρεσβύτες, και μου υπενθύμισε ότι έχομε να ειδωθούμε εδώ και...68 χρόνια! (Τί συγκινητική συνάντηση). Έκτοτε μάταια προσπαθώ να ανεύρω στην εξασθενημένη μνήμη μου τα ονόματα των πιο αγαπημένων μου συμμαθητών, οι περισσότεροι από τους οποίους φοβούμαι ότι δεν θα υπάρχουν πια. Ελπίζω να τους συναντήσω ξανά στο επέκεινα. (Μόνο ο Καλαβρέζος, ο Τάντουλος, ο Καβαλιέρος και η Σοφία Αντωνίου, μου έρχονται ακόμη στο νου).

Θα καταλήξω με μίαν ακόμη έντονη ανάμνηση ενός δασκάλου μου και ταυτόχρονα κληρικού. Του αείμνηστου Δον Μάρκου Σιγάλα, που τον είχα καθηγητή στο Γυμνάσιο της Σύρου, αλλά εν συνεχεία και στο Γυμνάσιο της Σαντορίνης, όπου είχε και εκείνος ταυτόχρονα μετοικήσει. Είχε αναδειχθεί σε τοποτηρητή Επίσκοπο των Καθολικών Θήρας και συνέχισε, νομίζω εθελοντικά, να διδάσκει στο Γυμνάσιο (ελλείπει εκπαιδευτικού προσωπικού), γαλλικά, λατινικά και ιστορία!

Ο σοφός και ευγενέστατος αυτός κληρικός του Καθολικού δόγματος γεφύρωνε με τον πιο άνετο και πειστικό τρόπο τις κάποιες στενόκαρδες διαφορές ανάμεσα στους χριστιανούς (Ορθόδοξους και Καθολικούς) καθώς μας περιέβαλε με την πατρική του στοργή όλους, ανεξαρτήτως δόγματος, και είχε κατακτήσει τις



παιδικές μας καρδιές. Επάξια αναδείχθηκε αργότερα στην κορυφή της εν Ελλάδι Καθολικής Εκκλησίας ως Αρχιεπίσκοπός της.

### **Αρχιτεκτονικό σχόλιο**

Μια ακόμα εξομολόγηση για το Γυμνάσιο της Σύρου. Δεν μου άρεσε ως αρχιτεκτονικό οικοδόμημα καθώς ήταν και τότε - υποθέτω και τώρα - στριμωγμένο ανάμεσα σε σπίτια. Ως κτίριο είχα αγαπήσει - και νομίζω δικαίως - το Α' Δημοτικό, το Ρολόι, και αρχιτεκτονικά και ως άνετο και λειτουργικό εκπαιδευτήριο και αισθητικά ασύγκριτο σε σχέση με το κτιριακά αρχαιότερο Γυμνάσιο. Ίσως τα συναισθήματα αυτά να διαμορφώνονται και από το γεγονός ότι η περίοδος που φοιτούσα στο Γυμνάσιο ήταν κυρίως η κατοχική με την πείνα και τον φόβο του κατακτητή. Όμως σήμερα μόνο συγκίνηση και νοσταλγία αναδείχθηκαν από την ανάμνηση και των δυο σχολείων μου χάρις στην πρωτοβουλία που προκάλεσε τη συγγραφή αυτού του κειμένου.

## ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

**Γράφει ο Αντώνης Μαρκουλής\***



Βρισκόμαστε στο 1942 χιλιάδες άνθρωποι έχουν πεθάνει από πείνα. Οι Ιταλοί του Μουσολίνι έχουν επιβάλει έλεγχο της αγοράς από την ημέρα της κατοχής της Σύρου (6 Μαΐου 1941 ημέρα Τρίτη) και απαγόρευση μεταφοράς αγαθών από άλλες περιοχές. Δεσμεύουν τα πάντα. Λειτουργούν την Banco di Roma στην οδό Ερμού νυν Ελευθέριου Βενιζέλου (ζαχαροπλαστείο Απέργη) και κυκλοφορούν την Μεσογειακή Λιρέτα, διαλύοντας την αγορά και αγοράζοντας τρόφιμα ή κατάσχοντας αυτά. Έτσι ουσιαστικά έχει αρχίσει η γενοκτονία του Συριανού λαού και ιδίως, της Ερμουπόλεως και Άνω Σύρου που ήταν εργατιά και χωρίς επαρκείς γεωργικές καλλιέργειες.

Πρωτεργάτης όλων αυτών ο περίφημος κολονέλο Τζιοβάνι Ντούκα, στρατιωτικός διοικητής Κυκλάδων, γελοίος και ανθέλληνας.

Αλλά και στην βοήθεια του Ερυθρού Σταυρού οι Ιταλοί δημιουργούν προβλήματα και καθυστέρησαν την άφιξή του. Το σχέδιο της γενοκτονίας αποδίδει και ακούγεται τότε η απεγνωσμένη φωνή προς τις αρχές «στείλετε τρόφιμα ή φέρετρα».

Με αυτήν την κατάσταση στη Σύρα το γυμνάσιο με αυτοθυσία των καθηγητών του αρχίζει να λειτουργεί, ενώ πολλοί από τους μαθητές του είναι πρησμένοι και αποσκελετωμένοι από την πείνα. Τότε οι Ιταλοί μετά από παρέμβαση των ελληνικών αρχών αποφασίζουν να μοιράζουν κάθε μεσημέρι ένα πιάτο ραντό (νερόβραστη σούπα).

Στις 21 Μαΐου πηγαίνοντας το πρωί στο Γυμνάσιο μας λένε οι καθηγηταί ότι υπάρχει διαταγή των Ιταλών όλο το Σχολείο να πάει στην Πλατεία Μιαούλη για να είναι στην υποδοχή του Ιταλού Ναυάρχου Κυβερνήτη του Αιγαίου Ingo Campioni. Όταν φθάσαμε ο ναύαρχος ήταν στο Δημαρχείο και κατέβηκε στην πλατεία.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρω ότι Δήμαρχος διορισμένος από τους Ιταλούς την εποχή εκείνη ήταν ο Θεόδωρος Καρακαλάς (πλοίαρχος Ε.Ν.) και ο οποίος είχε δημοσιεύσει στην Ελληνοϊταλική εφημερίδα ΚΥΚΛΑΔΕΣ-CICLADI πρόσκληση στο λαό της Σύρας για μια θερμή υποδοχή στον Campioni.

Όταν ο ναύαρχος κατέβηκε από το Δημαρχείο αφού του προσεφέρθησαν ανθοδέσμες από Ιταλούς υπηκόους αλλά και εποχικούς φίλους, απένειμε τιμητικές διακρίσεις σε Ιταλούς, και ακολούθησε παρέλαση τμημάτων στρατού, ναυτικού, αλλά και μηχανοκινήτων (αυτοκίνητα - μοτοσικλέτες).

Όλες αυτές τις ώρες εμείς παιδιά αδύνατα και πεινασμένα καθόμαστε όρθια μπροστά από το άγαλμα του Μιαούλη περιμένοντας πότε θα τελειώσει η φιέστα, (κατά τη διάρκεια της οποίας κάποια παιδιά λιποθύμησαν από την εξάντληση και την πείνα) για να πάμε να φάμε το ραντό αφού είχαμε εκτελέσει την διαταγή των Ιταλών.

Ίσως κάποιοι σήμερα που θα διαβάσουν αυτές τις γραμμές δεν μπορούν να φανταστούν τι σημαίνει η πείνα εκείνης της κατοχής στη Σύρα με τους 8000 (οκτώ χιλιάδες) νεκρούς. Τι σημαίνει να μην έχεις να φας και να πέφτεις για ύπνο νηστικός και να μη μπορείς να κοιμηθείς από την πείνα. Τι σημαίνει να βγαίνεις από το σπίτι σου και να πεθαίνουν μπροστά σου άνθρωποι, νέοι, γέροι, παιδιά, καθημερινά και συ να ζεις και να ονειρεύεσαι την απελευθέρωση και το άφθονο φαί.

1945

Η Ελλάδα έχει απελευθερωθεί οι σύμμαχοι έχουν νικήσει ο Μουσολίνι και ο Χίτλερ δεν υπάρχουν πια.

Στο μεικτό Γυμνάσιο της Σύρας που έχει επανέλθει στο κτίριό του στην Ερμούπολη (σημερινό Πανεπιστήμιο) φοιτώ στην 7η τάξη του Οκτατάξιου τότε Γυμνασίου, όπου διδάσκουν άνθρωποι μεγάλης αξίας αλλά και γνώστες της πραγματικής παιδαγωγικής οι οποίοι τους μαθητές και τις μαθήτριες αγαπούσαν σαν να 'ταν παιδιά τους. Αρχίζοντας από τους φιλόλογους, τον τότε Γυμνασιάρχη Αντώνιο Ρούσσο, τον Α. Κανάκη, Ν. Παλαιολογόπουλο, Ν. Χρυσό τους μαθηματικούς Α. Τάντουλο και Καλλία, τον φυσικό Σ. Μάλλη, τον θεολόγο Α. Αβούρη και τον γυμναστή Σ. Σταυρόπουλο ο οποίος δίδασκε γεωγραφία, ιστορία και νεοελληνικά στις μικρές τάξεις του Γυμνασίου.

Άφησα τελευταίο τον Γεώργιο Ζευγώλη επίσης φιλόλογο εκ Νάξου, διότι αυτός υπήρξε κάτι το ξεχωριστό, δημιουργούσε ανθρώπους πέραν της μόρφωσης με ωριμότητα πνεύματος και αυτοπεποίθηση, αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι στην 7η γυμνασίου την εποχή εκείνη, πέραν των αξέχαστων παραδόσεων του ανέθετε στους μαθητές και των δύο φύλων την πραγματοποίηση διαλέξεων - εργασιών με διάφορα θέματα, για τις οποίες όμως σε ώρες εκτός διδασκαλίας και χωρίς καμία αμοιβή μας βοηθούσε όχι μόνο για τον τρόπο ανεύρεσης στοιχείων αλλά και της διατύπωσης του θέματος.

Ομιλία για το Ρήγα Φεραίο είχε αναθέσει σ' εμένα την οποία και πραγματοποίησα παραμονές της 25<sup>ης</sup> Μαρτίου 1945. Την ομιλία αυτή έχω στο αρχείο μου, δεν έχει τίποτα να ζηλέψει μια σύγχρονη για το ίδιο θέμα.

Τον άνθρωπο λοιπόν αυτόν, τον καθηγητή Γεώργιο Ζευγώλη, την εποχή εκείνη του διχασμού και της μισαλλοδοξίας.

Την εποχή εκείνη που όποιος δεν ήταν Βασιλόφρων ήταν Κομμουνιστής ή Συνοδοιπόρος, κάποιος τον κατήγγειλαν ότι έκανε προπαγάνδα (διαφώτιση) στους μαθητές του, δηλαδή σε εμάς, υπέρ των ιδεών του Κομμουνισμού.

Μεγαλύτερο ψέμα δεν θα μπορούσε να υπάρξει.

Ο άνθρωπος αυτός ουδέποτε και εις ουδένα είχε μιλήσει για κομματικά μέσα στο σχολείο.

Μόλις πληροφορηθήκαμε το γεγονός αυτό αγόρια και κορίτσια ένας μεγάλος αριθμός υπογράψαμε και στείλαμε τηλεγράφημα στον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων αναφερόμενοι στο μεγάλο ψέμα της καταγγελίας .

Τώρα ως προς την τύχη αυτού του τηλεγραφήματος, ποτέ δεν μάθαμε αν πήγε στο Υπουργό ή την Ασφάλεια.

Όμως και ο τότε Γυμνασιάρχης δεξιός και βασιλόφρων αλλά καλός και έντιμος άνθρωπος ενήργησε αρμοδίως υπέρ του Γ. Ζευγωλή και έτσι έληξε αυτή η ιστορία ή μάλλον περιπέτεια.

Γεγονός πάντως είναι ότι ασκήθηκαν πιέσεις προς τους υπογράψαντες το τηλεγράφημα από οπαδούς και ιδίως μέλη της Ε.Β.Ν. (Ελληνική Βασιλική Νεολαία) για να δηλώσουν μεταμέλεια γι' αυτή τους την πράξη.

Εξ άλλου ήταν πολύ της μόδας την εποχή εκείνη αρκεί να ρίξει κανείς σήμερα μια ματιά στην Συριανή Εφημερίδα Α.Σ.Π.Ι.Σ. της 27/4, 25/5, 15/6, 20/7 1946 (Δημοτική Βιβλιοθήκη) ως προς τον τίτλο της εφημερίδας ιδού τι εσήμαινε

**Αμυνα**

**Σταυρού**

**Πατρίδας**

**Ιστορίας**

**Στέμματος**

Κάθε σχόλιο περιττεύει. Ήταν το Εβδομαδιαίο Όργανο Βασιλόφρων Κυκλάδων.

Ευτυχώς παρενέβησαν άνθρωποι σοβαροί και έτσι η υπόθεση αυτή του τηλεγραφήματος σταμάτησε μέχρι εκεί, αλλά από καιρού εις καιρόν κάποιος μας το πετούσαν το τηλεγράφημα εν είδη απειλής. Ήμουν τυχερός που ο εν καιρώ εργοδότης μου, Ευάγγελος Μπαρμπέτας, ήταν στέλεχος του κόμματος των Φιλελευθέρων και έτσι δεν είχα κανένα πρόβλημα. Όσο για τον καθηγητή Γ. Ζευγώλη, αυτός εξελίχθηκε σε μια μεγάλη προσωπικότητα στον χώρο των γραμμάτων.

Εργάστηκε στο Κέντρο Έρευνας της Ακαδημίας Αθηνών (βραβευθής από αυτήν) διετέλεσε δε και Εκπαιδευτικός Σύμβουλος.

Όταν μετά από χρόνια συναντηθήκαμε είχε ήδη συγχωρέσει τους συκοφάντες του και γελούσε για την χυδαιότητα της εποχής εκείνης.

1946

Η φωτογραφία των αποφοίτων του Μεικτού Γυμνασίου Σύρου στο μέσον μεταξύ των καθηγητών ο τότε Γυμνασιάρχης Αντώνιος Ρούσσος μαζί δε με τους αποφοίτους ο φιλόλογος Ν. Παλαιολογόπουλος. Αριθμός αποφοίτων φωτογραφίας (43) σαράντα τρεις, μαθηταί ενός τμήματος, κάτι που σήμερα δεν θα υπήρχε αφού και οι 25 μαθηταί θεωρείται αριθμός απαράδεκτος.

Κι όμως από αυτή την τάξη σε δύσκολους καιρούς (πολλά παιδιά δούλευαν για να σπουδάσουν και νυχτερινή βάρδια σε εργοστάσια) από την παρέα μου και μόνο απ' όσο θυμάμαι έγιναν: Ένας καθηγητής Ναυπηγικής Ε.Μ.Π. ο Αντώνης Αντωνίου, ένας χειρουργός διετέλεσε διευθυντής Χειρουργικής Κλινικής ο Νίκος Ρούσσος, δύο χημικοί ο Νικήτας Δενδρινός του Ε.Μ.Π. και ο Γιώργος Κοτσολάκης, ο Στέλιος Παπουτσάς της Ανωτάτης Βιομηχανικής Σχολής (Οικ.Πανεπ.) Διευθυντής Εφοριών και Συγγραφέας. Ο Μιχάλης Κουτσοδόντης Διπ. Κλ/Υφαντ. Σχολής BOLTON Αγγλίας Τεχνικός Διευθυντής ΑΙΓΑΙΟ ΑΕ (Καρέλλα), ο Αντώνης Τρούλος Διδάσκαλος και λόγιος, ο Μέμης Καλόξυλος Δ/ντης Γεωργικού Συνεταιρισμού Σύρου και μεγάλος αριθμός Πλοιάρχων μεταξύ αυτών Κώστας Ραΐσης, Ν. Κουτέπας, Παντελής Παντελής, Κώστας Βασιλικός, Αντώνης Μαραγκός, Βασίλης Παπουτσάνης, Νίκος Δαβάζογλου, Παράσχος Δούκας κ.α. Όσο για τα κορίτσια πολλά από αυτά έγιναν στελέχη Δ.Υ., Ο.Τ.Α., Τραπεζών αλλά και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις.

\*Ο Αντώνης Μαρκουλής είναι διπλωματούχος της Σχολής PALMER και Ecole Professionnelle Superieure. Διετέλεσε Τεχνικός Διευθυντής της Κλωστοϋφαντουργίας Ε. ΜΠΑΡΜΠΕΤΑΣ Α.Ε. και καθηγητής Σχεδίου στις Σχολές Μηχανοτεχνιτών & Ηλεκτροτεχνιτών. Είναι επίτιμος Πρ. Δ.Σ. Ερμουπόλεως και έχει τιμηθεί με το μετάλλιο του Δήμου Ερμουπόλεως, του Ιδρύματος Ελευθέριος Βενιζέλος καθώς και της Ενώσεως Προέδρων Δ.Σ. Ελλάδος για την επί 17 χρόνια προεδρία του στο Δήμο Ερμουπόλεως.



## **Λίγα λόγια για τα 180 χρόνια του Γυμνασίου μας**

**Γράφει ο Αντώνιος Α. Μαυρομουστάκης**

Οδοντίατρος

180 χρόνια από την ίδρυση του Γυμνασίου Σύρου, του πρώτου Γυμνασίου της Ελλάδος! 180 χρόνια ζωής μιας αστείρευτης πνευματικής πηγής που γαλούχησε πολλές γενιές Συριανών, Κυκλαδιτών και όχι μόνο, τους δίδαξε το «ευ ζην» και τους βοήθησε να βάλλουν γερά θεμέλια στη ζωή τους και να διαπρέψουν «έκαστος εφ'ω ετάχθη».

Με αφορμή αυτή την επέτειο ταξιδεύει ο νους μας δεκαετίες πίσω, τότε που δωδεκάχρονα παιδιά πρωτοπεράσαμε τη σιδερένια καγκελόπορτα και μπήκαμε στον ναό της μάθησης γυμνασιόπαιδα πια με την κουκουβάγια της σοφίας στο πηλίκιό μας, με τους περιορισμούς στην κυκλοφορία μετά την ενάτη ώρα, με την αυστηρή απαγόρευση της παρακολούθησης κινηματογραφικών έργων (ακόμα και την ZAN NT' APK είδαμε στα κλεφτά στον εξώστη του θεάτρου ΑΠΟΛΛΩΝ που τότε λειτουργούσε σαν σινεμά). Πέραν όμως από αυτά που ασφαλώς συνέβαιναν και σε άλλα σχολεία την εποχή εκείνη, το δικό μας Γυμνάσιο ασκούσε μια ξεχωριστή επίδραση στην ψυχολογία μας, γεννούσε μιαν υπερηφάνεια και μια υπευθυνότητα. Ήταν το πρώτο Γυμνάσιο της ελεύθερης πατρίδος μας με πρώτο γυμνασιάρχη τον Νεόφυτο Βάμβα!! Η έδρα που δίδαξε ο μεγάλος δάσκαλος του Γένους μας υπήρχε ακόμη στημένη στην αίθουσα της ογδόης τάξης (τότε το γυμνάσιο λεγόταν δτάξιο αν και είχε μόνο έξη τάξεις) μπροστά από την μεγάλη έγχρωμη τοιχογραφία του Παρθενώνα. Με δέος αντικρίζαμε αυτό το θέαμα, κι όταν γίναμε κι εμείς μαθητές της ογδόης, τελειόφοιτοι, πρωτόγνωρα κι υπέροχα συναισθήματα γεννιόνταν μέσα μας ακούγοντας τον γυμνασιάρχη να απαγγέλλει κείμενα από αρχαίες τραγωδίες πάνω στην έδρα του σοφού κληρικού Βάμβα μπροστά στον Παρθενώνα! Σε μια εικόνα ζωντανός ο Ελληνοχριστιανικός πολιτισμός!! Γεννιόνταν τότε ταξίδια ονειροπόλα στις ρίζες της ιστορίας μας και παραλογιάζαμε για να μας επαναφέρει στην πραγματικότητα η αυστηρή επίκληση του γυμνασιάρχη. Και δεν ήταν μονό αυτό. Στα ίδια αυτά θρανία καθόταν κάποτε σαν μαθητής ο μεγαλύτερος Έλληνας πολιτικός ο Ελευθέριος Βενιζέλος! Πως να μη ονειρεύεται κανείς! Άλλωστε στα δύσκολα εκείνα χρόνια μόνο όνειρα μπορούσαμε να κάνουμε... Μη ξεχνάμε πως αναφέρομαι στα πρώτα χρόνια μετά την κατοχή στα χρόνια του επάρατου εμφύλιου κατά την διάρκεια του οποίου τρεις νέοι απόφοιτοι του γυμνασίου μας πρόσφεραν την ζωή τους θυσία στους αγώνες του έθνους. Αξίζει να τους αναφέρω: ο λοχαγός Γιώργος Σπηλιοτόπουλος, ο έφεδρος υπολοχαγός Πέτρος Κουντούρης και ο έφεδρος ανθυπολοχαγός Γιώργος Μαυρομουστάκης. Συμμαθητές μας ήσαν ακόμη παιδιά από τον ΕΒΡΟ που ήλθαν στο νησί μας για να γλυτώσουν το «παιδομάζωμα» και προσφυγόπουλα από την Ρουμανία.

Σήμερα το γυμνάσιό μας πήρε...προαγωγή, έγινε Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Είναι κάτι που το αξίζει, που το δικαιούται το νησί μας. Είναι επιθυμία μας, ελπίδα μας,

απαίτησή μας, αν θέλετε, να παραμείνει πάντα σε λειτουργία σαν πανεπιστημιακή σχολή. Λιτότητα στην μόρφωση του λαού δεν είναι κατανοητή. Άλλωστε οι πρόγονοί μας τα πρώτα χρόνια μετά την μακρόχρονη σκλαβιά, γυμνάσιο έκτισαν με τα δικά τους χρήματα, με το υστέρημά τους, θέατρο έκτισαν, ναούς έκτισαν όπως ακριβώς στην αρχαία Ελλάδα!

Κλείνοντας την μικρή αυτή αναφορά θέλω να αναφερθώ με ευγνωμοσύνη στους εκλεκτούς εκπαιδευτικούς που μας φρόντισαν και μας μόρφωσαν. Μαζί τους κάναμε το πρώτο πέταγμα έξω από την Σύρο για να γνωρίσουμε την πατρίδα μας, την ιστορία της, τις ομορφιές της, καθιερώνοντας από τότε τις ετήσιες εκπαιδευτικές εκδρομές σε μια εποχή που τα ταξίδια δεν ήταν εύκολα ούτε προσιτά στον καθένα. Σαν παιδιά όμως τους παρεξηγούσαμε, τους αδικούσαμε ίσως για την αυστηρότητα και τις απαιτήσεις τους. Αργότερα νιώσαμε ότι έκαναν με ευσυνειδησία το καθήκον τους για να πλάσουν σωστούς και υπεύθυνους πολίτες ικανούς να προσφέρουν στην πατρίδα μας το καλύτερο. Θα αναφερθώ στον γυμνασιάρχη τον Α. Ρούσσο, και στον Γ. Πιτσινό, στον Α. Κανάκη, στον Γ. Ζευγώλη, στον Αιγινίτη, στον Κ. Ψαρά και στον γυμναστή Σταυρόπουλο. Κι ακόμη θα χύσω ένα δάκρυ στην μνήμη πολλών συμμαθητών και φίλων που ασφαλώς θα συμμετέχουν στον εορτασμό από εκεί ψηλά που βρίσκονται.



Οι απόφοιτοι του Ιστορικού Γυμνασίου Σύρου, με τους καθηγητές τους στις 14 Ιουνίου 1952. Η τελευταία μέρα που οι μαθητές αυτής της τάξης, φορούν το πηλίκιο.



## Η Σύρος που αγάπησα και με ευλόγησε

Γράφει ο Κώστας Ε. Μπέης\*



Αργά το βράδυ της 7 Δεκεμβρίου 1946, η πατρική μου οικογένεια αποβιβάστηκε στη Σύρο, όπου είχε τοποθετηθεί ο πατέρας μου, προκειμένου να υπηρετήσει ως εισαγγελέας πρωτοδικών.

Φυσικά, τότε, αγνοούσα ότι αυτό το πέρασμά μας από το ωραίο και αρχοντικό νησί θα δρομολογούσε μια νέα δική μου πορεία στη ζωή, και ειδικότερα την αφύπνιση της ως τότε νωθρής μαθητικής φιλοτιμίας μου για προκοπή.

Οπωσδήποτε, νωρίς, το επόμενο πρωί, προτού να εμφανιστεί στην υπηρεσία του, ο πατέρας μου με είχε συνοδεύσει στο Γυμνάσιο της Ερμούπολης, όπου ο γυμνασιάρχης, ο αείμνηστος Αντώνιος Ρούσσος, με παρέδωσε στον καθηγητή της τάξης, που δίδασκε αρχαία και νέα Ελληνικά, καθώς και Ιστορία.

Ανυπόκριτα λυπάμαι, καθώς τώρα πιά, σε χρόνο, που ξεπερνά τις έξι δεκαετίες, δεν θυμάμαι πλέον το όνομα του καλού δασκάλου μου. Οπωσδήποτε όμως εκείνος με είχε τότε ευνοήσει, καθώς μου είχε υποδείξει, να καθίσω σε κάποιο κεντρικό θρανίο, ανάμεσα στους δυό αριστούχους της τάξης του: τον Αλέκο Μάσχα και τον Βάκη Γρίσπο, από τους οποίους, καθώς και από άλλους συμμαθητές μας, τρεις μήνες αργότερα, οικειώθηκα και εγώ με τη φιλότιμη προσπάθεια να κατανοήσουμε και ν' αγαπήσουμε τη διδακτική ύλη της τάξης μας – φυσικά, σε πρόδηλη απόσταση από τη φιλοδοξία της πρωτιάς στην εκάστοτε βαθμολογία, καθώς αυτή η φωτιά ολοφάνερα φλόγιζε τους δύο όντως καταξιωμένους πρώτους συμμαθητές μας, που προανέφερα. Μια φιλοδοξία εκείνων, για την οποία όλοι οι άλλοι συμμαθητές είχαμε επίγνωση του ότι ποτέ δεν θα μπορούσαμε να οικειωθούμε. Πολύ περισσότερο, δεν το μπορούσα εγώ, καθώς, δυό μήνες μετά την εγκατάστασή μας στη Σύρο, εξακολουθούσα να διακατέχομαι από την ανεύθυνη αδιαφορία, με την οποία είχα εγκαταλείψει το σχολείο μου στη Χαλκίδα.

Πιο συγκεκριμένα: Στις αρχές Φεβρουαρίου του 1947, στη Σύρο, είχαμε διακόψει τα μαθήματα, εν όψει των επικείμενων γραπτών εξετάσεων του πρώτου σχολικού εξαμήνου. Όμως, έτσι όπως ο χριστιανικός λόγος τονίζει («ο δε παράνομος Ιούδας ούκ ηβουλήθη συνιέναι»), αδιόρθωτος εγώ περνούσα αδιάφορα, χαζεύοντας, στις λίγες μέρες, πριν από τους διαγωνισμούς, καθώς δεν είχαμε μαθήματα στο Γυμνάσιο. Ματαιώς η καημένη η μητέρα μου προσπαθούσε

να με φιλοτιμήσει να προετοιμαστώ για τους επικείμενους σχολικούς διαγωνισμούς. Όσπου έπεσε στο κρεβάτι άρρωστη, με κρουολόγημα, οπότε μας επισκέφθηκε ο γιατρός, που δεν ήταν άλλος από τον πατέρα του προαναφερόμενου επιμελή συμμαθητή μου Βάκη Γρίσπου.

Φυσικά, η μητέρα μου τον ρώτησε, πώς περνάει ο Βάκης αυτές τις ημέρες, κατά τις οποίες δεν υπήρχαν μαθήματα στο σχολείο. Έλαβε δε την αναμενόμενη απάντηση, ότι από νωρίς το πρωί, έως αργά τη νύκτα, ο γιός του μελετούσε, δίχως καμιά ενδιάμεση ανάπαυση.

Έβγαλε τότε η καημένη η μάνα μου τον καημό της ψυχής της, και ενημέρωσε τον γιατρό για τη δική μου αδιαφορία, οπότε εκείνος μου έδωσε ένα αυστηρό μάθημα, που ήταν όντως σωτήριο για τη δική μου ανευθυνότητα. Ντράπηκα, μεταμελήθηκα και φιλοτιμήθηκα να ανταποκριθώ στις σχολικές μου υποχρεώσεις. Σταθερά έκτοτε η πρωτιά του Βάκη και του Αλέκου παραδειγματίζει όλους εμάς τους άλλους, να μην υστερούμε, κατά τρόπο που να ντρεπόμαστε για την απόσταση που μας χωρίζει.

Εφεξής, ως επιμελής πιά μαθητής, καλλιεργούσα με όλους τους συμμαθητές μου πολύ φιλικές σχέσεις, ιδίως όμως θαύμαζα τον «Αετιδέα»! Επρόκειτο για τον Βαγγέλη Ρούσσο, που αναδείχθηκε σε διαπρεπή φιλόλογο, το ήθος και η εργατικότητα του οποίου εξακολουθούν, ακόμη και στην ήδη γεροντική ηλικία των κοινών ογδόντα χρόνων μας, να είναι φωτεινό ορόσημο παραδειγματισμού για όλους εμάς τους άλλους, που ευτυχήσαμε να γνωρίσουμε το ήθος του, καθώς δεν αγνοούσαμε, ότι ο Βαγγέλης, μέσα σε σκληρή φτώχεια, αναγκαζόταν να εργάζεται τα απογεύματα σε κάποιο τυπογραφείο, όπου είχε την ευκαιρία να τυπώνει και τη δική του μικρή εβδομαδιαία μαθητική εφημερίδα, τον «Αετό»!

Δεκαετίες αργότερα, ως καθηγητής της Νομικής Σχολής Αθηνών, ευτύχησα να έχω κοντά μου, αρχικώς ως αριστούχο μαθητή, στη συνέχεια ως επιστημονικό συνεργάτη, τελικώς δε και ως τον πιο αγαπημένο φίλο και συνάδελφο, τον αλησμόνητο Μάκη Φρέρη, για τον οποίο σεμνύνομαι να καταθέσω τη μαρτυρία και τη βεβαιότητά μου, ότι εκείνος υπήρξε το πιό αξιόπιστο ηθικό ανάστημα σεμνού Έλληνα στοχαστή, που γνώρισα και ευτύχησα να έχω ως φίλο, στη διαδρομή του βίου μου. Έφυγε από κοντά μας πολύ νωρίς. Και όλοι, όσοι είχαμε δεθεί μαζί του με φιλικό δεσμό, γίναμε φτωχότεροι.

Με συγκίνηση θυμάμαι και τον τότε πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου Σύρου, τον αείμνηστο φίλο και σεβαστό ευπατρίδη Δημήτρη Ρούσσο, γιό του προαναφερόμενου γυμνασιάρχη μου.

Ο Δημήτρης με είχε καλέσει επανειλημμένως στη Σύρο για δημόσιο διάλογο με την εκλεκτή κοινωνία του όμορφου νησιού. Έτσι οι δεσμοί μου με τη Σύρο έγιναν στενότεροι και πλουσιότεροι, κορυφώθηκαν δε με τα συχνά, όσο και σημαντικά, εθνικά και διεθνή συνέδρια που, μαζί με τον πρόεδρο Δημήτρη Ρούσσο και τον Μάρκο Φρέρη, καθώς και με άλλους καλούς φίλους, συναδέλφους της Ερμούπολης, οργανώναμε εκείνα τα χρόνια στο νησί, έχοντας

ως ευγενικό στόχο την καλλιέργεια και την προαγωγή της επιστήμης του δικονομικού δικαίου.

Μέσα στους κόλπους αυτής της στενής και πλούσιας φιλικής συνεργασίας μας, με την ευγενική πρωτοβουλία του Δημήτρη Ρούσου, επακολούθησε η δική μου τιμητική ανάδειξη σε επίτιμο δημότη της Ερμούπολης, καθώς και σε επίτιμο πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου της αρχοντικής τούτης πόλης μας, με τις ευγενικές παραδόσεις της.

Συγκίνηση με διακατέχει επίσης, καθώς, από τα διεθνή συνέδριά μας στη Σύρο, θυμάμαι τη σοβαρότητα και την κατάνυξη, που χαρακτήριζαν τη συμμετοχή των ξένων συναδέλφων μας, ακόμη και από τη μακρινή Ιαπωνία, στον κυριακάτικο εκκλησιασμό, κατά κανόνα μέσα στον περικαλλή ιερό ναό του Αγίου Νικολάου, με την κατανυκτική τετράφωνη χορωδία του, αλλά και στον μητροπολιτικό ναό των φίλων Καθολικών της Άνω Σύρου, όπου ορισμένοι ευρωπαίοι σύνεδροι, με πρόδηλη ψυχική έξαρση, είχαν κοινωνήσει των Αχράντων Μυστηρίων.

Αυτά τα βιώματα, τα οποία ευτύχησα να έχω στην ωραία Σύρο, δεν ανήκουν μόνο στο μακρινό παρελθόν, ως αχνές αναμνήσεις.

Με συνοδεύουν και με στηρίζουν ηθικώς ακόμη και στις δύσκολες μέρες που βιώνει τώρα η χώρα μας, κατά τον ιερό όρκο των αρχαίων Αθηναίων εφήβων: «και επί τοις δεινοίς, ευέλπιδες!»

\*Ο Κώστας Ε. Μπέης, μέσα στη ροή των ογδόντα χρόνων του βίου του, ευτύχησε να εργαστεί σε πλούσιους πνευματικούς χώρους, διαμέσου των οποίων εξελίχθηκε σε αριστούχο διδάκτορα του δικαίου, σε τακτικό καθηγητή της Νομικής Σχολής Αθηνών, (ήδη από ετών ομότιμο), περαιτέρω δε σε αριστούχο διδάκτορα της φιλοσοφίας της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών, καθώς και σε επίτιμο διδάκτορα της φιλοσοφίας της Φιλοσοφικής Σχολής Ιωαννίνων.

Στο δημόσιο βίο προσέφερε τις υπηρεσίες του ως πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης, γενικός γραμματέας του υπουργείου παιδείας, γενικός γραμματέας της Προεδρίας της Δημοκρατίας, γενικός γραμματέας της Βουλής, καθώς και ως υπηρεσιακός υπουργός δημόσιας τάξης.

Σχεδόν επί επτά χρόνια διακόνησε το έργο της χριστιανικής πίστης, ως πρωτοπρεσβύτερος, κοντά στον ήδη μακαριστό πνευματικό αδελφό του Μελέτιο, μητροπολίτη τότε Νικοπόλεως και Πρεβέζης.

Από δύο δεκαετίες, με τη σταθερή στήριξη της πολύτιμης συζύγου του Ίρμγκαρτ, ήδη συνταξιούχου συμβολαιογράφου Αθηνών, οργανώνει και διευθύνει φιλοσοφικές και επιστημονικές συζητήσεις, καθώς και άλλες εκδηλώσεις, ιδίως καλλιτεχνικές, που κατά κανόνα γίνονται κάθε Τετάρτη βράδυ, στους ωραίους κατάλληλους χώρους της Υποδοχής Θεοφάνεια, στο λόφο του Λυκαβηττού.

Το συγγραφικό έργο του Κώστα Μπέη εκτείνεται στην επιστήμη του δικαίου, τη φιλοσοφία, τη θεολογία, την ποίηση, τη μυθιστορηματική αφήγηση και τη δημοσιογραφική αρθρογραφία, κυρίως για την τρέχουσα πολιτική επικαιρότητα, την οποία, επί δεκαετίες, καλλιέργησε από τις στήλες της εφημερίδας των Αθηνών «Ελευθεροτυπία».

## ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ

Γράφει ο Στέλιος Παπουτσάς\*



Προσδένουμε στον ιστό της ηρεμίας, για να βρεθώ στην κατάλληλη νοητική διάθεση και να φέρω κατά νου, την αίσθηση του χρόνου της τότε εποχής. Τότε, που πέρασα με δέος, μόλις δέκα ετών, την Πόρτα του Πρώτου Γυμνασίου Αρρένων Σύρου. Κυριολεκτικώς και αριθμητικώς. Για να παραμείνω εκεί σπουδάζων, οκτώ μεστά χρόνια. Της παιδικής και εφηβικής ηλικίας μου. Ένα πέρασμα από την Τετάρτη του Δημοτικού Σχολείου, στην Πρώτη του Οκτατάξιου Γυμνασίου. Για να βρεθώ από τη γαλήνια μάτια της Δασκάλας μου, έμπροσθεν στην σοβαρή ματιά των Καθηγητών μου.

Η ανατροπή του χρόνου, του αριθμούμενου χρόνου, κατά τρόπον ρομαντικό, με οδηγεί σε χώρο πεπραγμένων. Εντός του ιστορικού Ιδρύματος, που φωτοβόλησε με τους διανοούμενους της καθηγητικής ιεραρχίας του, την εκπαιδευτική Ελληνική κοινότητα. Με αρχική χρονική τοποθέτηση του, το έτος 1834. Σημαδιακά χρόνια, από τα πρώτα της Ελληνικής παλιγγενεσίας.

Και είναι τα πεπραγμένα τόσο πολλά και σπουδαία, ώστε να αισθάνεται ισχυρόν κλονισμό στο άγγισμά τους, όποιος επιχειρήσει να τα καταγράψει. Και ιδιαίτερα να κατονομάσει, τους μεγάλους διανοητές που δίδαξαν ή τους μεγάλους λόγιους που εφοίτευσαν ή μεγαλέμπορους που διδάχθησαν.

Τα ονόματα της πρώτης ιδίως εποχής, αν είναι εφικτός ο χρονικός διαχωρισμός, καλύπτονται από μια μυσταγωγική αίγλη. Νεόφυτος Βάμβαξ, Σερούιος, Ροΐδης, Βικέλας, Σουρής, Σκάσσης, Ράλλης, Βενιζέλος, για να φθάσουμε στους νεωτέρους, Στεφάνου, Γαβράς, Αντ. Ρούσσοσ και τόσους άλλους, που η μνήμη μου αυτήν στιγμή δεν συγκρατεί.

Και σε αυτή την σύντομη επιστροφή, σε αυτόν τον θησαυρισμένο χώρο, της θύμησης και νοσταλγίας, της μάθησης και του παιχνιδιού και ακόμη των πρώτων νεανικών ερώτων, μαζί με τις μορφές, φέρνω να πλαγιάσουν κοντά μου και γεγονότα. Ευχάριστα και ανήμπορα. Χαράς και ζόφου. Από τα χρόνια τα δικά μου. Μικρά και ίσως ασήμαντα (ας μου συγχωρεθεί αυτό), μια και ο χώρος της καταγραφής εδώ, είναι περιορισμένος.

Και αρχικώς, δύο μορφές, που μένουν αναλλοίωτες στην μνήμη μου. Μαζί με τις τόσες άλλες, τις όλες αποδεκτές.

Και είναι η μορφή εκείνη του Γυμνασιάρχου μου, του σεβαστού Αντωνίου Ρούσσου. Του μεγάλου διδασκάλου και καλού Πατέρα όλων ανεξαιρέτως των μαθητών.

Και η άλλη, του Λατινιστή Καθολικού Ιερέα Ντο Αντωνίου Σιγάλα. Της απροσμέτρητης ευγενικής συμπεριφοράς. Που αντιμετώπιζε με πραότητα και καλοσύνη, την κάθε ανοησία μας. Ίσως και να μονολογούσε: Αφήσατε τα παιδιά. Σε αυτά ανήκει η Βασιλεία του Θεού.

Ας προσθέσω όμως και εκείνη, του Φιλολόγου, στις μικρές Τάξεις. Ο οποίος, για να μη θορυβούμε, μόλις ανέβαινε στην έδρα, έλεγε προς φιλοτιμία μας. «Εύτακτος είναι ο Δαβ.....» Και εμείς, διαπιστώνοντας ότι απουσίαζε ο Δαβ..., αναφωνούσαμε: «Μα

λείπει ο Δαβ...κύριε καθηγητά.» Αλλά ο κύριος Καθηγητής, δεν

εύρισκε άλλον τρόπο κατευνασμού του θορύβου, ειμή μόνο να επικαλείται την φιλοτιμία μας, δια της απονομής ενός «εύγε», έστω και αν ο εύτακτος μαθητής δεν ήταν παρών. Τον κατονόμαζε προς παράδειγμα, για τον κατευνασμό της ανταρσίας μας. Και η τακτική αυτή, του είχε γίνει συνήθεια, προς τέρψη ημών των μαθητευομένων.

Αλλά οι καιροί έχουν κρυμμένες και δυσάρεστες αναπολήσεις, καθώς ενθυμήσαι τον εαυτόν σου, σε εκείνα τα ζοφερά χρόνια της Κατοχής. Να τρως, πάνω σε πρόχειρα τραπέζια, από το κατσαρολάκι σου, το «αραντό». Μια δύσοσμη σούπα, που μας διένειμε, ως να είμεθα αιχμάλωτοι, η Ιταλική κατοχική Φρουρά. Δια να μην αποθάνουμε από την πείνα, που είχε επιπέσει στο νησί μας.

Και αφήνω τελευταία εκείνη την χαρμόσυνη ατμόσφαιρα της 28ης Οκτωβρίου του '40. Και σκιαγραφώ την σκηνοθεσία, όταν στον αύλειο χώρο, αντί της πρωινής προσευχής, με την προσήκουσα για την περίπτωση ανησυχία, ο Γυμνασιάρχης μας ανήγγειλε την κήρυξη του Πολέμου. Και εμείς, ζητωκραυγάσαμε ενθουσιωδώς, λες και εκείνη την στιγμή στεφανώναμε, με την νεανική ζωντάνια μας, την πατρίδα που αγαπούσαμε. Όπως μας είχαν γαλουχήσει τότε. Όχι, σήμερα δεν θα συνέβαινε αυτό.

Κλείνω με την ανάμνηση των κοριτσιών. Όταν, αμέσως μετά την απελευθέρωση, το Γυμνάσιο Θηλέων, συνενώθηκε με εκείνο των Αρρένων. Τότε η εσωτερική μορφή των αιθουσών, αλλά και των χώρων διαλειμμάτων, πήρε μια άλλη όψη, πιο χαρούμενη, πιο αισθηματική, πιο αισθητηριακή, οφειλομένη στην παρουσία του γυναικείου φύλου. Που όπου παρίσταται, επηρεάζει τα προσωπικά βιώματά μας, προς πάσα κατεύθυνση. Και εγώ προσωπικά ήμουν ενθουσιασμένος.

Σήμερα, το σεβαστό Γυμνάσιο, φιλοξενεί Ανώτατο Ίδρυμα. Αυτό το τιμά, όπως και αντίστροφα, γι' αυτό του ευχόμεθα μελλοντικές ανορθωτικές προοπτικές. Κι ακόμη, να μη βεβηλώνεται κατά βάρβαρο τρόπο, η επιβλητική παρουσία του, από εντόπιους νέους. Που επάνω του, με ένα έγχρωμο «σπρέι», εναποθέτουν τις ανοσίες τους. Πράξη, που όχι μόνο προκαλεί με την ασχήμια της, αλλά ίσως, θα έπρεπε να προκαλεί και την δίωξή της.

Αυτές είναι οι επιθυμίες μου για το Γυμνάσιό μου. Που κάθε φορά στο αντίκριμά του, νιώθω υπέρτατη συγκίνηση, και δεν την κρύβω. Και αυτές είναι οι λίγες αναφορές μου, και ό,τι δεν ειπώθηκε. Ως ελαχίστη νοσταλγική αναφορά, στην κορυφώδη πνευματική ύπαρξή του.

\*Ο Στέλιος Παπουτσάς είναι διπλωματούχος της Ανωτάτης Βιομηχανικής Σχολής (Οικ. Πανεπιστήμιο), διετέλεσε Διευθυντής Εφοριών είναι δε και συγγραφέας.

## **Γυμνάσιον Αρρένων Σύρου**

Τρία «μαθητικά κατορθώματα – περιστατικά»

### **Γράφει ο Ανδρέας Πασσάς**

Επίτιμος Δικηγόρος Δ.Σ.Α

Η μαθητεία μου στο πρεσβυγενές ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΑΡΡΕΝΩΝ ΣΥΡΟΥ διήρκεσε από τον Σεπτέμβριον 1954 έως τον Ιούνιον 1960.

Εκείνο που μέχρι τώρα παραμένει ανεξίτηλο στην μνήμη μου ήταν το ήθος, ο επαγγελματισμός, η επάρκεια και η αφοσίωση στην εκπαίδευσή μας των καθηγητών που, σχεδόν, όλοι δεν ζουν πλέον.

Ας είναι η μνήμη τους αιωνία. Έχτισαν το δικό μας πνευματικό «εὐ ζην».

Η τάξη μας, χωρίς να είναι η πρώτη στην σκανταλιά, (ήταν κι άλλες χειρότερες), είχε συμμαθητάκια λίγο ζωηρά που δεν έχαναν την ευκαιρία να καταστρώσουν την «πλάκα». Και εκείνοι οι καημένοι καθηγητές προσπαθούσαν με ευγένεια, και παρά τα νεύρα τους που εμείς τα τεντώναμε, να μας επαναφέρουν στην ευταξία.

Αν και έχουν περάσει έκτοτε τόσα χρόνια, από το πλήθος των μαθητικών κατορθωμάτων και αταξιών που πάντα ενθυμούμαι, θα προσπαθήσω να περιγράψω τρία «χαριτωμένα» στιγμιότυπα.

1) Ἡ τάξη μας που γειτνιάζε με τον δρόμο και τα σκαλάκια προς την Ανάσταση, εισήλθε, μετά το διάλειμμα, αγεληδόν, στην αίθουσα, και πριν προλάβομε να καθίσομε στα θρανία, εκσφενδονίστηκε ένα σύκο που διέγραψε τροχιά στον αέρα, και περνώντας ξυστά από το κεφάλι του εισερχομένου καθηγητή μας επέπεσε με σφοδρότητα στον πίνακα, προκαλώντας και τον ανάλογο θόρυβο.

Ο καθηγητής μας, θεολόγος, που είχε τότε πρόβλημα ευκρινούς όρασης «σήμανε συναγερμό» προσπαθώντας να αντιληφθεί τί ήταν και τί συνέβη και ποιος προέβη στην απρέπεια αυτή που ήταν και κάπως επικίνδυνη.

Μέχρι τώρα ηχούν στ' αυτιά μου οι δυνατές φωνές της αγανάκτησής του «... Κύριοι παληάνθρωποι..... ποιος το έκανε αυτό;» Οπωσδήποτε θα ανεκάλυπτε τον δράστη και θα του επεφύλασσε αποβολή. Όμως, κάποιος σήκωσε το χέρι του για να μιλήσει.

«Πες παιδί μου εσύ»

Κι, ο μαθητής: «Κύριε Καθηγητά, ήταν ένα παλιόπαιδο που περνούσε στα σκαλάκια και πέταξε το σύκο απ' έξω απ' το παράθυρο στην τάξη» Κι ο ευγενής Καθηγητής μας που, όπως προείπα, είχε πρόβλημα ευκρινούς όρασης: «Το αντελήφθην εγώ, αλλά ήθελα να διαπιστώσω την αξιοπιστία σας»

2) Λίγο πριν αποφοιτήσομε το 1960, μας ρώτησε ο Μαθηματικός τί σκόπευε ο καθένας να ακολουθήσει μετά την αποφοίτηση

Έλεγε ο καθένας τί σχεδίαζε, είτε ναυτικό επάγγελμα, είτε στρατιωτική σταδιοδρομία, είτε υπαλληλική ιεραρχία κλπ. Σε μια στιγμή απευθυνόμενος ο Μαθηματικός στον συμμαθητή μας που προηγουμένως είχε αποτύχει, όπως συνήθως, στην επίλυση μαθηματικής εξίσωσης στον πίνακα, τον ρωτά: «Εσύ τι θα κάνεις σε λίγους μήνες που θα αποφοιτήσεις;»

Μαθητής: «Θα πάω στην θάλασσα για καπετάνιος». Κι ο Μαθηματικός: «τον κακό σου τον φλάρο, εγώ ούτε γράμμα δεν θα στείλω με το βαπόρι που θα είσαι εσύ καπετάνιος».

3) Ο εκλεκτός Φιλολόγός μας εξέταζε την τρίτη κλίση των ονομάτων που μας είχε διδάξει την προηγούμενη εβδομάδα, και όλοι θυμόμαστε ότι η τρίτη κλίση παίρνει μία συλλαβή παραπάνω στις πλάγιες πτώσεις (περιπτοσύλλαβος).

Με αυτή την παραδοχή - κανόνα - ερωτηθείς ο συμμαθητής μας πώς είναι η γενική της λέξης «ύδωρ», απαντά με ενθουσιασμό, βεβαιότητα και στόμφο: «του ύδωρος, Κύριε Καθηγητά». Τραβούσε τα μαλλιά του ο καλός εκ Μάνης Φιλολόγός μας. Στην επόμενη ερώτησή του ποιος θα μας πει ένα τριτόκλιτο όνομα (που βέβαια θα είναι περιπτοσύλλαβο) πετάγεται άλλος και λέει: «ο διάκων, του διάκονος, Κύριε Καθηγητά». Είναι σίγουρο ότι αφ' ότου μετετέθη στην Αθήνα ο Φιλολόγος, δεν ξαναπέρασε απ' την Σύρα ούτε στ' όνειρό του.

Ας είναι αιωνία η μνήμη των πιο πάνω στα στιγμιότυπα αναφερθέντων, Θεολόγου, Μαθηματικού, Φιλολόγου.

---

**Ένας «ογκόλιθος της φιλολογίας»** διδάσκει, αεί...διδασκόμενος...

Γράφει ο Ανδρέας Γ. Πασσάς

### **Επίτιμος Δικηγόρος Δ.Σ.Α**

Είχαμε την τύχη να έχουμε καθηγητή Φιλολόγο στην Ζ' τάξη (έτος 1959) και στην Η' τάξη (έτος 1960) ένα «ογκόλιθο της φιλολογίας», τον Αντώνιον Ρεφενέ, εκ Νάξου ορμώμενον.

Σ' αυτόν κυρίως, αλλά βέβαια και στους παραλαβόντας μας από την Γ' εισαγωγική τάξη εκλεκτούς Φιλολόγους Ανάργυρον Κουτσιλιέρην εκ Μάνης, Βασιλική Καλυβάκη εκ Κρήτης, Ευάγγελον Βασιλόπουλον εξ' Άνδρου και Αναστάσιον Ναυπλιώτην εκ Νάξου, οφείλω μίαν ιδιαίτερη αγάπη και κλίση στα φιλολογικά που μέχρι τώρα διατηρεί η μετριότης μου.

Γύρω, λοιπόν, στο 1959, διαπληκτίσθηκε μια μικρή ομάδα από συμμαθητάκια στην αυλή του σχολείου κατά το διάλειμμα. Δεν θυμάμαι για ποιο λόγο αρπάχτηκαν και πιάστηκαν στα χέρια, όλοι όμως εναντίον ενός, και με καρπαζιές και τσιμπήματα επιτίθεντο στον καλό συμμαθητή μας που ήταν και λίγο παχουλός, αλλά πείσμων στις απόψεις του και δεν το έβαλε στα πόδια να ξεφύγει.



Μόλις χτύπησε το κουδούνι, αλαφιασμένοι μπήκαμε στην τάξη, και τελευταίος μπήκε κλαίγοντας ο παχουλός και πείσμων, και πίσω του, κλείνοντας την πόρτα της αίθουσας, ο Φιλολόγος Αντώνιος Ρεφενές.

Απολαύστε την στιχομυθία:

Καθηγητής: Τι έχεις εσύ και κλαίς ολόκληρος άντρας; σε λίγο θα πας φαντάρος.

Μαθητής: Κύριε Καθηγητά πονάνε τα κρεάτα μου.

Τάχασε ο Φιλολόγος και ρωτά:

Καθηγητής: Ποια είπες ότι σε πονάνε;

Μαθητής: Τα κρεάτα μου, Κύριε Καθηγητά.

Αναπηδούσε και γελούσε ο Φιλολόγος για να μην κλάψει κι' αυτός.

Καθηγητής: Και πως έγινε αυτό να σε πονάνε τα κρεάτα σου;

Μαθητής: Στο διάλειμμα με μουντάρανε πέντ-έξη ανοματαίοι και με χτυπούσανε, Κύριε Καθηγητά.

Καθηγητής: Πως τόπες αυτό; ανοματαίοι; τι είναι πάλι αυτό;

Και μονολογώντας: Θεέ μου, θα τρελλαθώ, τα κρεάτα και ανοματαίοι πρώτη φορά τα ακούω.

Και αφού πήρε την κρυάδα ο «ογκόλιθος της φιλολογίας» και άρχισε να ηρεμεί, του έπεσε κατακέφαλα άλλος κεραυνός από τα πίσω θρανία από άλλον συμμαθητή μας:

Άλλος Μαθητής: Δεν πρόκειται για τσακωμό, Κύριε Καθηγητά, αλλά παίζανε.

Αν προκούτανε για τσακωμό, θα τους χωρίζαμε εμείς οι άλλοι.

Έμαθα, μετά από αρκετά χρόνια από τότε, ότι έφυγε, σχετικά νέος, ο «ογκόλιθος της φιλολογίας «Αντώνιος Ρεφενές».

Και βέβαια , ακόμη θα αναπηδά και θα γελά, για να μην κλάψει, και θα...διδάσκεται, εκεί που είναι με: «τα κρεάτα μου», «ανοματαίοι», «δεν πρόκειται», «αν προκούτανε».



Γυμνάσιον Αρρένων Σύρου Αίθουσα Παρθενώνας. Αποφοίτηση Η' τάξεως 28-6-1960



Εκδρομή στην «Δόξα» Φεβρ. 1958

Ευάγγελος Ν. Ρούσος

Ανομνήθεισ από τη μαθητεία μου στο Ιστορικό εφτάζω Γυμνάσιο Ἀρρέων Ζύρου (1946-1951).

Ἀπὸ τὴ μαθητεία μου στὸ Γυμνάσιο προσηγήθηκε ἡ μαθητεία μου στὰ συριανὰ τυπογραφεία. Ἐἶχα τελειώσει τὸ Δημοτικὸ εἰς τὴν Κατοχή. Ἡ προοπτικὴ ἦταν νὰ γραφοῦν τὰ ὀνόματά μας εἰς τὸν κατάλογο τῶν νεκρῶν ἐξ ἁσικίας. Πῶ σκέψη γιὰ γράμματα. Ἡ θητεία τοῦ πατέρα μου καὶ τοῦ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ μου εἰς τὸν κόσμον τῆς τυπογραφίας μου εἶχε ἤδη χάραξει τὸ δρόμο πρὸς τὰ ἑκεῖ.

Στὰ συριανὰ τυπογραφεία γνώρισα ἀνθρώπους πού ἀποδείχτηκαν γιὰ μένα σημεῖα πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν προσανατολισμοῦ: τυπογράφους, δημοσιογράφους, λογίους, λογοτέχνες, διανοουμένους, συγγραφείς. Κάτι ἀπὸ ὅλα τῆτα ἦταν καὶ ὁ Γυμνασιάρχης Κυπραίος. Αὐτὸς ἔπαιξε τὸν ἀποφασιστικὸ ρόλο εἰς τὴ μεγάλη στροφή μου. Ἐνα πρῶν μου εἶπε μὲ ὕφος πατρικόν: Ἐσὺ νὰ μὴ μείνεις ἐδῶ μέσα. Νὰ πάς νὰ μάθεις γράμματα. Ζυγχερόνως μὲ ἔδωκε ἕνα σημείωμά του πρὸς τὸν γυμνασιάρχην Ἀντώνιο Ρούσο, παρακαλῶντας τον νὰ φροντίσει γιὰ τὴν ἐγχεραφή μου εἰς τὸ Γυμνάσιο.

Τὸ Γυμνάσιο, παρὰ τὶς μεγάλας ἐλλείψεις τῆς μετακατοχικῆς περιόδου, λειτουργοῦσε μὲ σχετικὴ ἐπάρκεια εἰς προσωπικόν. Προφανῶς διότι ἦταν εἰς τὴν ἐδρὰ τῆς ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ἦταν ὄχι μόνο καλοὶ ἐπαγγελματίες, ἀλλὰ εἶχαν καὶ ἀνθρωπιὰ καὶ ὄραμα παιδείας. Ἐπιτονώτερη καὶ διαρκέστερη ἦταν ἡ παρουσία τῶν φιλολόγων. Ἦταν καὶ οἱ πρὸ πολλοῦ θυμάρτοι τὸν γυμνασιάρχην, πού, εἰς τὴν διδασκαλίαν, εἶχε πάντα ἕνα δάκρυ γιὰ τὸν Οἰδίπωνα τῆς Σοφοκλεῆ καὶ γιὰ τὴν Φαρμακωμένην τῆς Σολωμοῦ, θυμάρτου τὸν Ἰωάννην

Θωμόπελο, πού 'αρχότερα δίδαξε σε πανεπιστήμια της Πολωνίας και της Σουηδίας και έλακλήρωσε τη σταδιοδρομία του ως διευθυντής της 'Εθνικής Βιβλιοθήκης, θυμάμαι τον Γιώργο Ζευγώλη, πού 'εργάστηκε στα Κέντρα 'Ερευνών της 'Ακαδημίας 'Αθηνών και 'έγινε και 'εκπαιδευτικός σύμβουλος, θυμάμαι τον 'Αντώνιο Κανάκη, πού 'είχε μεταφράσει και σχολιάσει πολλά αρχαία ελληνικά κείμενα, αναφερόμενα στη Μυθολογία, 'ακόμα θυμάμαι τον 'Ιωάννη Ράγκο, τον Νικόλαο Παλαολογόπουλο και τον Νικόλαο Χρυσό. Χωρίς αυτές 'έως δέν θά 'είχα αποφασίσει, 'ηδη από τα πρώτα γυμνασιακά μου χρόνια, νά γίνω φιλόλογος.

Μερικοί από τους καθηγητές δέν 'αρκούνταν στα 'εκπαιδευτικά τους καθήκοντα, 'αλλά μετείχαν πρόθυμα και στη 'ζωή της ουριανής κοινωνίας με καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, θεατρικές παραστάσεις, διαλέξεις, συζητήσεις, επιστημονικές 'ερευνες και δημοσιεύματα σε τοπικά έντυπα, 'υπογράφοντας τα κείμενά τους ως 'Αρς (= 'Αντώνιος Ρούσσο), 'Ανκαν (= 'Αντώνιος Κανάκης), Θωμ-ς (= 'Ιωάννης Θωμόπελος) κ.ά. Θυμάμαι τον καθηγητή των Φυσικών Στυλιανό Μάλλη, πού 'ήταν πολύ αυστηρός και ακριβολόγος στο μάθημά του, 'αλλά στο τέλος της σχολικής χρονιάς 'έβαζε τα πιο εύκολα θέματα, για νά μπορέσουν όλα τα παιδιά νά γράψουν καλά. Θυμάμαι και τον επίσης καθηγητή των Φυσικών 'Αντώνιο Τάντουλο με την 'αφιαχάπητη οικογένειά του. Θυμάμαι τη σύζυγό του στην Κατοχή, φορώντας τη στολή του Ερυθρού Στραυρού, νά τρέχει νά βοηθήσει τον κάθε δυστυχισμένο. 'Εχω μπροστά μου, εάν σε 'δενειρο, το σπίτι της σου Χειμώνια, στην οδό 'Ομήρου, τη στιγμή πού μόλις οι τελευταίοι γερμανοί στρατιωτικοί 'έβησαν πίσω τους το Λιμάνι, ή οικογένεια Τάντουλου 'άπλωσε στα μπαλκόνια της μια τεράστια αγγλική σημαία, πού τη φύλαγαν με κίνδυνο της 'ζωής της.

Στα γυμνασιακά μου χρόνια δεν ήταν ούτε ένας από τους καθηγητές Συριανός, ούτε φιλόλογος ούτε από τις άλλες ειδικότητες. Πολλοί ήταν από τα κύρια νησιά, οι περισσότεροι από τη Νέβο, μερικοί από τη Σαντορίνη και την Άμοργό. Δεν θυμάμαι αν τότε απαγορευόταν στους εκπαιδευτικούς να υπηρετούν στον τόπο της καταγωγής τους ή αν οι Συριανοί δεν είχαν ενδιαφέρον να επουδάσουν και να έρχαστούν στην εκπαίδευση. Θυμάμαι τους καθηγητές που, όταν τους αποχαιρέτησα, για την εισαγωγή μου στη Φιλοσοφική Σχολή, με προέπεμψαν με την ευχή να κάνω την αρχή να ενδιαφερθούν και άλλοι Συριανοί για τη Φιλολογία. Από την τάξη μου, καμιά σαρανταριά παιδιά, δύο πήγαν στη Νομική, δύο στην Ιατρική και δύο στη Θεολογία, ο ένας έγινε ο μητροπολίτης Καστοριάς Γρηγόριος Παπουτσόπουλος. Οι περισσότεροι ακολούθησαν τα ναυτικά επαγγέλματα.

Όποτε και ο μαθητικός πληθυσμός ήταν συριανός στο σύνολό του. Πρόφτασα την εποχή που τα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων δεν είχαν πλήρη έφατάξια γυμνάσια. Είχαν ημιγυμνάσια, δηλ. τους έλειπαν οι ανώτερες τάξεις. Έτσι, όσα παιδιά ήθελαν να ολοκληρώσουν τη γυμνασιακή τους μόρφωση, ήταν αναγκασμένα να φοιτήσουν ή στην έδρα της εκπαιδευτικής περιφέρειας ή όπου αλλού υπήρχαν πλήρη έφατάξια γυμνάσια. Ήταν ακόμα παιδιά κρατικών λειτουργών, που υπηρετούσαν στη θύρα, παιδιά ιδιωτικών υπαλλήλων από άλλους τόπους, επιχειρηματιών μεταναστών, ακόμα και πολιτικών φυγάδων.

Στα χρόνια της μαθητείας μου υπηρετούσε στη θύρα ο εισαγγελέας Εφετών Ενώχγγελος Μπέης. Είχε μαζί του και την οικογένειό του. Είχε δύο γιούς. Και οι δύο φοίτησαν στο Γυμνάσιο. Με τον ένα βρεθήκαμε για ένα διάστημα στην ίδια τάξη. Η-

ταν ο Κώστας Μπέης, που διέπρεψε ως καθηγητής στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και ως Γενικός Γραμματέας της Βουλής των Ελλήνων και της Προεδρίας της Δημοκρατίας. Ευτύχησε να έχει μαθητή και συνεργάτη του τον πρόωρα χαμένο κορυφαίο συριανό διανοούμενο Μάρκο Δομένικου Φρέφη. Την ίδια εποχή με τον Μπέη ήταν στη Λύρα, επίσης με την οικογένειά του και ο ειρηνοδίκης Δεκλερής. Τα δύο του παιδιά, γιος και κόρη, όχι μόνο μορφώθηκαν εδώ, αλλά πήραν και συζύγους από την Ερμούπολη, ο γιος την αδελφή του συμμάτητή του Αλέξανδρου Γεννάδιου και η κόρη τον συμμάτητή μου Παναγιώτη Τσαούσοβλου, που σταδιοδρόμησε στις θετικές επιστήμες. Δεν θυμάμαι αν ο ειρηνοδίκης είχε και άλλο γιό, που σταδιοδρόμησε στην Αμερική. Επίσης δεν θυμάμαι αν ο δικαστής Καραμπέτσος είχε γιό, που μορφώθηκε στο συριανό Γυμνάσιο και σταδιοδρόμησε και αυτός στην Αμερική. Θυμάμαι όμως την κόρη του, τη Βέσα, που μορφώθηκε στο Γυμνάσιο Θηλέων και έγινε φιλόλογος. Ο Μίμης ο Δεκλερής ανασείχτηκε επιφανής νομομαθής, αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας και εκπρόσωπος παγκόσμιων οργανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος. Ένα στιγμιότυπο από τις συνεδριάσεις της Βουλής αφήνει να διαφανεί το κύρος του ανθρώπου. Ζήτησαν πάνω σε κάποιο θέμα, και η Κυβέρνηση δεχόταν τα πυρά της Αντιπολίτευσης. Τότε σηκώθηκε ο πρωθυπουργός, ο Μητσοτάκης, και πληροφόρησε το σώμα ότι "επί αυτού έχει αποφανθεί ο κύριος Δεκλερής". Και η Αντιπολίτευση εσίγησε.

Από την Αμοργό είχαν έρθει ο Γιάγκος Οικονομίδης, που έγινε δάσκαλος, και ο Μιχάλης Μωραιτάκης, που έγινε φιλόλογος. Με τον δεύτερο η φιλία είχε μεγαλύτερη διάρκεια και από τα μαθητικά και από τα φοιτητικά μου χρόνια. Ο Μωραιτά-

κης είχε συγγενείς και στη Ζύρα και στην Αθήνα. Ήμουν συχνά ο  
 καλεσμένος τους. Στο αθηναϊκό σπίτι γνώρισα μια μικρή εφοδία  
 του, μαθήτρια, ευφυέστατη και προικισμένη με ισχυρή βούληση.  
 Έχανε η επιφανής καθηγήτρια της Αρχαιολογίας Λίλα Μαραγκού.  
 Η μητέρα της ήταν αμοργιάτη και ο πατέρας της τηνιακός. Αδελ-  
 φός του πατέρα της ήταν ο ιδιαίτερα σεβαστός στη συριανή  
 κοινωνία Γενικός Αρχιερατικός Επίτροπος και πρωδιερέας του  
 Αγίου Νικολάου πατήρ Γρηγόριος Μαραγκός - Τηνιακός ήταν και  
 ένας νεαρός διάκος, που ήρθε στο Γυμνάσιό μας, για να συμπλη-  
 ρώσει την εκπαίδευσή του. Ήταν μεγαλύτερος από εμένα στην  
 ηλικία, αλλά μικρότερος στη γυμνασιακή τάξη. Δεν γνωρίζω ποιά  
 λόγος τον εμπόδισαν να ολοκληρώσει την εκπαίδευσή του στον  
 τόπο του. Αποφασισμένος να υπηρετήσει την Εκκλησία, έπρεπε  
 να κάνει τη στρατιωτική θητεία του πριν από τη χειροτονία. Η  
 μόρφωση μπορούσε να συμπληρωθεί και αργότερα. Έτσι βρέθηκε  
 μαχητής στον Εμφύλιο πόλεμο. Άκουσα από το περιβάλλον του  
 ότι σε κάποια επιχείρηση του εθνικού στρατού βρέθηκε θα-  
 ρνικά μπροστά σε μια νεαρή αντάρτισσα έτοιμη να πετάξει  
 χειροβομβίδα. Εκείνος πρόφτασε και της έπιασε το χέρι. Ας τα  
 αιώσει, της είπε, και πήγαινε στο χωριό σου. Αν σε πιάσουν οι δι-  
 κοί μου, θα σε βιάσουν και θα σε σφάξουν. Φαίνεται ότι ο λόγος  
 του είχε αποτέλεσμα. Όταν εκείνος μετά από μέρες, κατέβηκε σ'  
 ένα ποτάμι της περιοχής, για να πλυθεί, ή κοπέλα τον είδε από  
 το χωριό, του φώναξε από μακριά και τον χαιρέτισε φιλικά. Το  
 διακόκι από την Τήνο τέλειωσε το Γυμνάσιο στη Ζύρα, σπούδα-  
 σε θεολογία, έχανε αρχιμανδρίτης, ιεροκήρυκας, ακόμα και  
 δεσπότης στη Λαοτορίνη, πάνω από όλα όμως έμεινε ως το  
 τέλος ένας αβιαγάπητος φίλος της Ζύρας. Αυτός ήταν ο Γιαντε-  
 λήμων Ρίφος. - Τις πρώτες γυμνασιακές τάξεις πέρασε στη  
 Ζύρα, προτού η οικογένειά του εγκατασταθεί στην Αθήνα, και



ο Μάνος Ήλνδερίου, ο άδιαμφισβήτητα μεγαλύτερος ουριανος ποιητής όλων των εποχών.

άτο Γυμνάσιο της Δύρου μορφώθηκε και ο πρώτος ήρωας του άντιδικτατορικού αγώνα, ο Νικηφόρος Μανδηλαράς. Η μάνα του τον είχε στείλει από τη Νάζο στον άδελφό της, τον λάχο γιατρού Άντώνιο Διδερή, σύζυγο της ουριανής ποιήτριας Καρίνας Μπάλλα και πατέρα του Νικηφόρου Διδερή και του Δημήτρη Διδερή, που επίσης μορφώθηκαν στο ουριανό Γυμνάσιο και που άρχότερα διακρίθηκαν ο πρώτος ως φυσικός επιστήμων και ο δεύτερος ως καθηγητής της Καρδιολογίας. Ο τελευταίος μου είχε πεί κάποτε: άτο σπίτι μας, για μας, ο Νικηφόρος ήταν ο μεγαλύτερος άδελφός μας.

☺

Τον ήρωα τον είδα για τελευταία φορά σε περίοδο που ετοιμάζονταν οι εκλογές του 1967, αυτές που ματαίωσε το στρατιωτικό πραξικόπημα. Μιλούσε από την Ξεδέρα της Πλατείας Μιαούλη. Γύρω από το άκροατήριο ήταν άκροβολισμένοι άντρες της τότε Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής. Το πραξικόπημα τον βρήκε στη Δύρα. Το πρωί της επάρατης 21ης Απριλίου έπινε τον καφέ του σε καφεενείο της παραλίας. Μόλις άκούστηκε το απούσιο νέο, ο Νικηφόρος Μανδηλαράς πήδησε στο πρώτο ψαροκάικα, που είδε μπροστά του, και άνοίχτηκε στο πέλαγος. Έχασε τη ζωή του, προσπαδώντας να βγει έξω από την επικράτεια της Χούντας.

Όταν η δικτατορία κατέρρευσε μέσα ο ένα κονιορτό εθνικής προδοσίας, κίβδηλοι άνδρωποι και άδίστακτοι πάτησαν πάνω στα πτώματα των θυμάτων της πολιτειακής έκτροπής, εκμεταλλεύτηκαν το γενικό αίτημα για ελευθερία και δικαιοσύνη, εφάπατησαν το εύλογο αίμα και γαντζώθηκαν στην ε-



ζουσία. Τότε ἐπιδόθηκαν σὲ πρωτοφανή κραιπάλη διασπάθισαν τὸ  
 δημόσιο χρήμα, διέφθειραν συνειδήσεις, ἀποδάρυναν κάθε προσπά-  
 θεια ἀνάπτυξης καὶ ἐκευχερονισμό τῆς χώρας ἀποδιοργάνωσαν  
 τὸ κράτος, ὑπονόμευσαν τοὺς θεσμούς, ἐνδάρρυναν καὶ ὑπέθαλ-  
 ψαν κάθε ἀσυνδοσία καὶ ἀαχεσιότητα, καταχρέωσαν τὸν λαὸ  
 καὶ κατέστησαν τὴν Ἑλλάδα περίγυλο τοῦ κόσμου καὶ παρδεί-  
 γμα πρὸς ἀποφυγὴν. Ἔτσι κάθε πολίτης πού' εὐακολοῦδε νὰ σε-  
 βεται, ἂν ὄχι τοὺς συμπολίτες του, τοὺλάχιστο τὸν ἑαυτό του, ἀνα-  
 ρωτιέται ἐκόμοι. Γι' αὐτὲς τὶς ἀσεκήμιες θυσιάστηκαν οἱ Μαν-  
 τηλαράδες καὶ οἱ Μουστακλήδες καὶ οἱ Παναγουλήδες;

Σήμερα στὴ Δύρα ὁ κεντρικὸς δρόμος πὸν ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ 1ΚΑ  
 στὸ Ἥρω, ὀνομασμένος ἀρχικὰ Ὀδὸς Ποσειδωνίας καὶ μετο-  
 νομασμένος σὲ Ὀδὸ Βασιλέως Κωνσταντίνου, λέγεται Ὀδὸς Νι-  
 κηφόρου Μανδηλαρά. Ἐ' αὐτὸ τὸ δρόμο ὁ ἥρωας ὡς μαθητὴς  
 περπατοῦσε καθημερινὰ, πηγαίνοντας ἀπὸ τὸ φιλόδοξο σπίτι  
 τοῦ θεοῦ του πρὸς τὸ Γυμνάσιο καὶ ἐπιστρέφοντας ἀπὸ αὐτό.

Παιανία Ἀττικῆς, Καλοκαίρι 2013.

## Γυμνάσιον Αρρένων Σύρου

### Γράφει ο Νίκος Σαλίβερους (Σάλος)

«Στη Σύρα ξαναγεννήθηκε η Ελλάδα»  
Ελ. Βενιζέλος

Επάνω-κάτω τα σκαλιά, κάθε πρωί, μετρούσαμε,  
την πόρτα τη καγκελωτή άσπρωχτα να διαβούμε,  
στην «ώρα μας»,  
του Γυμνασίου Αρρένων Σύρου.  
«Ανάβασις Κύρου..»,  
-η ..ανηφόρα μας-.  
Στην Αρχαία γνώση, μας εσπρώχνανε να μπορούμε,  
όμως την μεγάλη αλήθεια όλοι αγνοούσαμε.

«Η αλήθεια η μισή, πάντα ισούται με το ψέμα»,  
δίδαγμα είναι της ζωής κι' εξίσωσις...Αλγεβρική.  
Του Τζάρτζανου μας μάθανε σωστή Γραμματική,  
Της Ιστορίας όμως κρύβαν το...ακανθώδες θέμα.

Αγνά παιδιά της επαρχίας...λίγα διαβαστερά...  
«Δέκα» θέλαμε πολλοί ,να «πιάσομε τη βάση»,  
στην επόμενη την τάξη καθένας για να φτάσει.  
Κανόνας πρώτος, αυστηρός, μη βλέπομε «αλιστερά».

Κανόνας Δεύτερος, πίλος, μπλε πίλος με κουκουβάγια.  
Κοινά, ντριλί κοντοπαντέλονο στις δύο πρώτες τάξεις  
και του Πλάτωνος ο Ερως πάντοτε μ' επιφυλάξεις,  
υστερότερα, σαν λύνονταν της πρόληψης τα...μάγια.

Σίγουρα για να «περάσεις» τότε στο Γυμνάσιο,  
εισακτήριες εξετάσεις έπρεπε να δώσεις.  
Και αναλόγως με του πνεύματος τας επιδόσεις,  
επερνούσες, δίχως «οχταριού» το οπλοστάσιο.

Τις έξη τάξεις λέγαμε οκτώ...και απορούσαμε.....  
Ίσως ,νομίζαμε, γιατί, σαν ανεξεταστέοι,  
οκτώ χρονάκια θέλανε, όσ' ήτανε λαθραίοι  
και χειριστές της «Καφερής», όσοι μπορούσαμε.

Οι επιμελείς κατείχανε «μυαλό μ' ορθό» αρχείο  
κι' οι ανέμυαλοι, παμπόνηροι οι δροσοπεζουλάδες  
«φορτώνανε στο...καύκαλο» ασθένειας ζαλάδες  
και τσιγαριές-φουντώνανε σ' ένα σκασιαρχείο.

Έξη χρονάκια, ελάχιστα, στου Γυμνασίου το σχολείο,  
χτίζαμε όνειρα στο μέλλον, της φύσης πούν' τραγούδιον  
Κι' αν δεν εμάθαμε ποτέ, τι είναι το «γερούνδιον»,  
«θέληση, δουλειά και τύχη», μάθαμ' είναι το λαχείο.

Κι' αφού αποφοιτήσαμε, ζήσαμε την αλήθεια  
της Ιστορίας, ήγουν, του Αρρένων Γυμνασίου,  
και γιατί οι «έξη» τάξεις, λέγονταν οκταταξίου.  
Καλά τ' Αρχαία, μα στα Νέα...κολοκύθια.

Ο ευπατρίδης Λ. Ράλλης έρριψε την ιδέα,  
λίγο πριν εισχωρήσουμε στον εικοστό αιώνα.  
Ενήλιες αίθουσες ψηλές, αυλές και Παρθενώνα,  
Ανηγέρθη κι' έγινε του νησιού Γραμμάτων η Σημαία.

Ο Ν. Βάμβας ..του Χριστού, πρώτος Γυμνασιάρχης  
έκανε το Γυμνάσιο «Α»-τάξεως της χώρας  
Ναός Καθηγητών και μαθητών πληθώρας,  
εκεί και απεφοίτησε ο Κρητικός Εθνάρχης.

Μάθαμ' ακόμα, και κατόπιν εορτής, πως ο σοφός  
Καϊρης, δεν ήταν μύθος και εκείνου πιο τρανός  
γόνος του νησιού, ο Φερεκύδης, σοφίας ήταν «φανός»,  
γνώστης του Ηλιοστασίου, μύστης στις ζωής το φώς.

Εκεί εφοίτησαν της Ελλάδας, μυαλά σπουδαία,  
Σουρής, Ροϊδης, και Ελευθέριος Βενιζέλος..  
Ο αριθμός των...Ονομάτων δεν έχει τέλος,  
τεχνών, γραμμάτων, μουσικής, σοφίας έγινε αλέα.

Πολλά του «αγώνα τα σκαλάκια», γι' αυτό και μελετούσαμε,  
απ' το Γυμνάσιο της Σύρας για να βγούμε,  
στην «ώρα μας».  
« Γυμνάσιον Αρρένων Σύρου».  
«Ζωής...Πρώτου γύρου»,  
και μετά η...κατηφόρα μας.  
Τη «στερνή γνώση» που μετρά, μετά λύπης, βλογούμε  
κι' αυτή `ναι η «μεγάλη αλήθεια» που δεν μετρούσαμε.

«Σαν απολείπει η λησμοσύνη,  
ο θάνατος δεν βρίσκει κλίνη

## **Στο εν Σύρω οκτατάξιο τότε Γυμνάσιον Αρρένων (1950-1956)**

### **Γράφει ο Γεώργιος Π. Σαρλής**

Καθηγητής Πανεπιστημίου

Αμέτρητες αναμνήσεις με πλημμύρισαν όταν πληροφορήθηκα ότι στο έτος που διανύουμε θα εορταστεί η επέτειος των εκατό ογδόντα χρόνων της ιδρύσεως του Γυμνασίου Σύρου.

Απόφοιτος και εγώ του ιστορικού αυτού εκπαιδευτικού Ιδρύματος θα αναφερθώ εν συντομία σε κάποιες εντυπώσεις από τις γυμνασιακές μου σπουδές.

Πρωτίστως όμως να επισημάνω, ότι ολίγα χρόνια πριν από τη συμπλήρωση της σημερινής ηλικίας του, το αναφερόμενο ίδρυμα αναβαθμίστηκε όπως ήταν πεπρωμένο. Και τούτο γιατί ο τριψήφιος αριθμός της ηλικίας του αναγόμενος σε μονοψήφιο, περιέχει τον συμβολικό αριθμό εννέα, ο οποίος κατά τους Πυθαγορείους, εκτός των άλλων συμβολισμών του, υποδηλώνει και το τέλος μιας φάσεως της εξελίξεως και την αρχή μιας άλλης ανώτερης. Άρα δεν είναι τυχαίο που στεγάζει σήμερα το Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Με χαρά, ενθουσιασμό και ικανοποίηση γράφτηκα μετά από εισιτήριο διαγωνισμού στο οκτατάξιο τότε Γυμνάσιον Αρρένων Σύρου. Ιδιαίτερα υπερήφανος για το πηλήκιο με την κουκουβάγια, κατανάλωνα αρκετό χρόνο στον καθρέπτη για να επιτύχω την καλύτερη φόρμα του, Επίσης, ως καρηκομών Αχαιός, προσπαθούσα να αποφύγω το κούρεμα με την «ψιλή», οπότε κάθε χρόνο ο φιλόλογος της τάξεως με έστελνε πολλές φορές στον κουρέα, γιατί αυτός καθ' υπόδειξη και παράκλησή μου χρησιμοποιούσε κάθε φορά «σχάρα».

Οι συμμαθητές μου, έφηβοι από όλες τις κοινωνικές τάξεις του νησιού, ανταποκρίνονταν ικανοποιητικά στην απόκτηση γνώσεων και ικανός αριθμός αυτών άριστευαν. Πολλοί μάλιστα από αυτούς τις απογευματινές ώρες επιδίδονταν σε διάφορες επιμορφωτικές δραστηριότητες, ενώ λιγοστοί προσέφεραν τις υπηρεσίες τους σε ιδιωτικές ή πατρικές επιχειρήσεις. Επίσης στους συμμαθητές μου συγκαταλέγονταν και έφηβοι από άλλα νησιά των Κυκλάδων οι οποίοι φιλοξενούνταν, κατά τη διάρκεια των γυμνασιακών τους σπουδών, σε φιλικές ή συγγενικές τους συριανές οικογένειες.

Ωστόσο, πέραν της εφέσεως στη μάθηση και των καταβαλλομένων προσπάθειών των περισσοτέρων, υπήρξαν μερικοί που δεν μάθαιναν εύκολα τα μαθήματα, οπότε δεν κρίνονταν προβιβαστέοι από τους πράγματι αυστηρούς τότε καθηγητές.

Όσον αφορά στη συμπεριφορά τους, τόσο εντός της τάξεως όσο και στο προαύλιο, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αρκετά ευγενική και πολιτισμένη, εκτός εκείνης ορισμένων συμμαθητών των μεγαλύτερων τάξεων που όταν εύρισκαν ευκαιρία, κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων, τους φίλευαν στα κρυφά άνευ λόγου και αιτίας, με αρκετές καρπαζιές, Πάντως όλοι τους διακρίνονταν για

τον σεβασμό και την υπακοή στους καθηγητές και μεγαλύτερους, την ευγένεια, τη μεταξύ τους συμπάθεια και φιλία, την ανιδιοτέλεια, την αλληλοϋποστήριξη, την προθυμία για εξυπηρέτηση και βοήθεια, ακόμη και για το κοκκίνισμα από ντροπή των παρειών. Αλλά πολλές φορές και για έλλειψη ειλικρίνειας, έντονης επιθετικότητας ιδιαίτερα φραστικής και ενοχλητικών πειραγμάτων. Βέβαια σε σοβαρά παραπτώματα ελάχιστοι υπέπεσαν κατά τη διάρκεια της εξαετούς μαθητείας τους, οπότε οι τιμωρίες είχαν κυμανθεί μεταξύ απλής επιπλήξεως και ολίγων ημερών αποβολής.

Όμως δεν πρέπει να λησμονούμε ότι και τα τότε γυμνασιόπαιδα υφίσταντο τις αλλαγές που συμβαίνουν κατά την εφηβεία, αλλαγές τόσο ορμονικές, βιολογικές όσο και έντονα συναισθηματικές, διανοητικές και κοινωνικές. Αποτέλεσμα να αισθάνονται ότι δεν τα καταλαβαίνουν, δεν ακούν με προσοχή τις ανησυχίες, τους πόθους τους, δεν κατανοούν τις αδυναμίες τους και ο ρόλος των καθηγητών αλλά και των γονέων, όπως και σήμερα, να είναι δύσκολος και υπεύθυνος.

Στην τελευταία γυμνασιακή μας τάξη, οι σαράντα που ακούσαμε μέχρι τέλους τα μαθήματα της και είχαμε υποστεί τις νόμιμες διαδικασίες κριθήκαμε άξιοι απολύσεως με προβιβάσιμους βαθμούς και με την επιζητούμενη τότε «κοσμοιοτάτη» διαγωγή. Ωστόσο, από τους αποφοιτήσαντες ελάχιστοι επέλεξαν την περαιτέρω παιδεία, ενώ οι υπόλοιποι την ένταξή τους στην τάξη των ναυτιλλομένων, όπου και διακρίθηκαν.

Σήμερα στο σύνολό μας συνταξιούχοι και διάγοντες την «άνοιξη του γήρατος» θυμόμαστε την πορεία της επαγγελματικής μας σταδιοδρομίας, τον αγώνα για την εξασφάλιση των αναγκαίων αγαθών της οικογένειας, τις πίκρες και τα ευτυχή γεγονότα της ζωής, την ανατροφή, μόρφωση και σταδιοδρομία των παιδιών, τα εγγόνια. Και αισθανόμαστε με σεμνότητα, αν μάλιστα έχουμε επιτύχει τους επιδιωκόμενους σκοπούς μας, επιτυχημένοι επαγγελματίες, οικογενειάρχες και γονείς.

Βέβαια πολλοί συριανοί και ξένοι μορφώθηκαν στο συριανό Γυμνάσιο κατά τη μακρόχρονη λειτουργία του. Άλλοι γνωστοί και άλλοι άγνωστοι σταδιοδρόμησαν επαξίως στη Σύρο και αλλαχού, επανδρώσαντες τις τάξεις των ευσυνείδητων κρατικών και ιδιωτικών υπαλλήλων, διακεκριμένων επιστημόνων, επιτυχημένων επιχειρηματιών, έμπειρων θαλασσινών, θεοσεβών ιερωμένων και των δραστήριων εμπόρων. Επίσης πολλοί από αυτούς συγκαταλέγονται στις επιφανείς προσωπικότητες της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής της χώρας.

Στους τελευταίους θα ήθελα ακόμη να αναφέρω και δύο καθηγητές και Πρυτάνεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Τον βοτανολόγο και ερευνητή της ελληνικής χλωρίδας Θεόδωρο Ορφανίδη απόφοιτο του Γυμνασίου Σύρου, ο οποίος εισήγαγε και διέδωσε στη χώρα το άγνωστο ως τότε αυστραλιανό φυτικό είδος Ευκάλυπτος ο σφαιρικός (*Eucalyptus globulus*). Η καλλιέργειά του συνέβαλε στην εξυγίανση των ελωδών και ελονοσογόνων περιοχών μας, αφού η έντονη οσμή του απομάκρυνε από αυτές πλήρως

κουνούπια και άλλα μολυσματογόνα έντομα. Επίσης τον Ερρίκο Σκάσση της Λατινικής φιλολογίας, που γεννήθηκε στην Ερμούπολη, εκλεγμένο μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Ας σημειωθεί ότι η Λατινική, η οποία σήμερα είναι νεκρή γλώσσα, χρησιμοποιείται στην ονοματολογία όλων των ζωντανών οργανισμών του πλανήτη και κατά τα διεθνή επιστημονικά καθιερωμένα στην αρχική περιγραφή κάθε ανακαλυπτομένου είδους με τα χαρακτηριστικά της ζωής.

Επίσης οι εντυπώσεις μου αφορούν και στο τότε εκπαιδευτικό προσωπικό του Γυμνασίου. Στους ορμώμενους από Κυκλάδες κυρίως και Πελοπόννησο καθηγητές που πιστοί στον όρκο της αποφοιτήσεώς τους από το Πανεπιστήμιο αλλά και σε εκείνον της αναλήψεως των καθηκόντων τους, κατέβαλαν προσπάθειες να μας μεταλαμπαδεύσουν τις περισσότερες μέχρι τότε γνωστές επιτεύξεις των διαφόρων επιστημών. Σε αυτούς που πέραν των εκπαιδευτικών τους καθηκόντων προσέφεραν ποικιλοτρόπως πολλά στο κοινωνικό σύνολο, αλλά και με τον τρόπο συμπεριφοράς, εμφανίσεως, εκφράσεως και ευπροσηγορίας τους, δίδαξαν ανθρωπιά και τρόπο ζωής. Σε αυτούς που, με τις πάσης φύσεως διδασκαλίες τους που υπήρξαν πρότυπα και παραδείγματα, παρ' όλες τις αντιξοότητες της ζωής ενός εκάστου, απέδειξαν ότι όντως αποτελούσαν έναν από τους τρεις ηθικο-πνευματικούς μας πυλώνες.

Σε αυτούς λοιπόν και στους διδασκάλους και διδασκάλισσες της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (4ου Δημοτικού Σχολείου «Κουκουλά» και 2ου Δημοτικού Σχολείου «Χειμώνα»), αλλά και στους πανεπιστημιακούς μου καθηγητές που οφείλω το «ευ ζην» της ρήσεως του Μ. Αλεξάνδρου, επιτρέψτε μου να ομολογήσω, προσέφερα το βασικό πόνημα της επιστήμης μου προς χρήση των φοιτητών του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών και των Γεωπονικών Τμημάτων των ΑΕΙ της χώρας, με την αφιέρωση «Στη μνήμη των Διδασκάλων μου».

Τελειώνοντας, δεν θα αποκρύψω ότι πάντοτε αισθανόμουν και εξέφραζα υπερηφάνεια που γεννήθηκα στην Ελλάδα, διέμεινα και ενηλικιώθηκα σε κόλπους συντηρητικής οικογένειας στην Ερμούπολη, που υπήρξε επί σειράν ετών πρωτεύουσα της χώρας, όντας σημαντικό αστικό και οικονομικό κέντρο με πανελλήνια εμβέλεια και ολοκλήρωσα τις εγκύκλιες σπουδές μου, θεμελιώδεις για την επαγγελματική μου σταδιοδρομία, στο Γυμνάσιον Σύρου από το οποίον και απεφοίτησα.

Από το αρχαιότερο αυτό Γυμνάσιο, το οποίον πρωτολειτούργησε το 1833 στην τότε επικράτεια του ελληνικού κράτους και που κατά το τρέχον έτος τιμούμε την επέτειο των εκατό ογδόντα χρόνων του.



Η ογδόη τάξη του γυμνασίου Σύρου, στην περιφορά της Αγίας Εικόνας

## Για το Γυμνάσιο Σύρου

Θεόδωρος Ν. Σαρτζετάκης

Ανώτερος Στρατιωτικός ε.α

Δικαίως σεμνύνονται πάντες που εφοίτησαν στο Πνευματικό αυτό ίδρυμα για την ιδρυτική και παιδευτική του ιστορίαν, τον ιδρυτή και πρώτον διευθυντή – γυμνασιάρχη διδάσκαλον του Γένους Αρχιμανδρίτη Νεόφυτο Βάμβα, το υψηλής επιστημονικής καταρτίσεως και επαρκείας ως και ακεραίου ήθους εκπαιδευτικό – καθηγητικό προσωπικό, αλλά και για τους απόφοιτους, οι οποίοι σε μεγάλο αριθμό διακρίθηκαν στον κοινωνικό και επαγγελματικό στίβο.

Εξίσου καμαρώνω και ο υπογράφων το κείμενο αυτό, αφού είχα την καλήν τύχη, να γεννηθώ στον «μαργαρίτη» βράχον των Κυκλάδων, την Σύρο και να φοιτήσω στο σχολείο αυτό, το πρώτον σημειωτέον με τον τίτλον «Γυμνάσιον» της Ελλάδος.

Ετελείωσα στη γειτονιά μου, το Δημοτικό της Πέτρας, που στεγαζόταν σε σπίτι μιας η δύο αιθουσών, απέναντι στον Ταρσανά, το έτος 1946 και κατόπιν εξετάσεων επέρασα στο Γυμνάσιο.

Ο δάσκαλος παρ' ότι μέσα στο έτος, μου είχε σπάσει ένα χλωρό κλαρί στην πλάτη, μάλλον «δι' ασήμαντον αιτίαν» μετά με υπερηφάνεια και επαίνους με παρουσίασε στα άλλα παιδιά, ως παράδειγμα προς μίμηση.

Φαίνεται ότι, η φοίτηση στο Γυμνάσιο ήταν ένα εγχείρημα που απαιτούσε «αρετήν και τόλμην» αν σκεφθεί κανείς ότι, η τάξη μας του 1951 αριθμούσε περί τα 40 παιδιά από την Σύρο κ άλλα νησιά. Απαιτούσε ακόμη υπολογίσιμη δαπάνη που δύσκολα αντιμετωπιζόταν από τους πολλούς ολιγογράμματους και οικονομικά δυσπραγούντες γονείς, όπως οι δικοί μου.

Ο πατέρας μου (ο Νικολάκης, μικρός το δέμας) ήταν κτίστης και παρ' ότι ορθόδοξος είχε άριστες σχέσεις στην Πάνω Χώραν, με τους απλούς ανθρώπους μέχρι τους καθολικούς ιερείς και τον Επίσκοπον, αφού είχε κτίσει η επισκευάσει τα μισά σπίτια της Άνω Σύρου και συντηρούσε τον Άγιο Γεώργιο.

Στο πλαίσιο αυτών των σχέσεων, ο Δον Σίμος ιερέας του Μάννα μας, είχε διαθέσει την κατοχή, το σπίτι του στο Παπούρι, ένα μοναχικό εξοχικό στο βάθος της πράσινης κοιλάδας, όπου είχαμε καταφύγει για την ασφάλεια μας από τους βομβαρδισμούς. Από εκεί κάθε ημέρα κατεβαίναμε στην Χώρα να πάρουμε την φασολάδα, το αραντό η ότι άλλο μοίραζαν τα συσσίτια.

Παρά την πολύμοχθη καθημερινή προσπάθεια του πατέρα μου, η 5λής οικογένεια μας μόλις επεβίωνε.

Ακόμη και αργότερα όταν, εισήλθα στην Σ. Σ. Ευελπίδων, η επιχορήγηση από το σπίτι ανερχόταν το περισσότερο στο πενιχρό ποσόν των 100 δραχμών.

Τα χρόνια του Γυμνασίου.

Τα χρόνια εκείνα για την Πατρίδα μας ήταν πέτρινα.



Ενώ άλλες χώρες βρισκόταν στο επιδόρπιο του γεύματος, μετά την συμμαχική νίκη του Β' Π. Πολέμου, οι Έλληνες καρφώναμε νέα φέρετρα και μετρούσαμε καινούργια ερείπια. Τότε διαδραματιζόταν ο αλήστου μνήμης Τρίτος Γύρος του εμφύλιου πολέμου.

Το νησί μας μακράν αιματηρών γεγονότων και συγκρούσεων, προσπαθούσε να ορθοποδήσει μετά τις βαριές ανθρωπίνες και υλικές – οικονομικές απώλειες της κατοχής.

Παρ' όλα αυτά τα σχολεία του νησιού λειτουργούσαν απρόσκοπτα με αιχμή του εκπαιδευτικού δόρατος το Γυμνάσιο, που προσέφερε ελληνικό πνεύμα δηλ. γνώση και ήθος.

Οι καθηγητές μας παρά τις ελλείψεις εκπαιδευτικών μέσων, πιστοί στο καθήκον, συνεπείς στο ωράριο τους και πολλές φορές με υπερβάλλοντα ζήλον απέδιδαν το μέγιστον έργο, μας μόρφωναν και μας κέντριζαν το ενδιαφέρον και την αγάπη στη μάθηση.

Εορτές, θεατρικές παραστάσεις, παρελάσεις αθλητικοί αγώνες γυμναστικές επιδείξεις, υποδειγματικές διδασκαλίες με προσκεκλημένους γονείς, ήταν έργο των καθηγητών και των μαθητών βέβαια. Κάποιο ρόλο είχα παίξει και εγώ στο θεατρικό έργο «Παπαφλέσσας» που ανέβηκε στον «Απόλλωνα» με πρωταγωνιστή τον Γιάννη Βάπτισμα. Ακόμη σε υποδειγματική διδασκαλία του καθηγητή Αιγινίτη, με θέμα τον «Ωριγένη» είχα διακριθεί γιατί είχα πληροφορίες από βιβλία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης.

Το Γυμνάσιο είχε κανονισμούς που καθόριζαν την παρακολούθηση των μαθημάτων (παρουσία, απουσίες), την ευπρεπή εμφάνιση και μαθητική περιβολή (πηλήκιο με το σύμβολο της σοφίας, την γλαύκα) την ψυχαγωγία και διαγωγή των μαθητών εντός και εκτός του σχολείου.

Για την απαρέγκλιτη τήρηση των προβλεπομένων υπήρχε παρακολούθηση και προβλεπόταν ποινές, όπως αποβολές και ενημέρωση των γονέων.

Να αναφέρω ότι, τιμωρήθηκα από τον αείμνηστο Γυμνασιάρχη μας Αντώνιο Ρούσσο με διήμερη αποβολήν, επειδή κυκλοφορούσα στην πλατεία Μιαούλη την 21:30 αντί 21:00 που ήταν το όριο της βόλτας μας. Ο Γυμνασιάρχης ενώ περιπατούσε στο επάνω μέρος της πλατείας με την παρέα του, εκτελώντας φαίνεται συγχρόνως και καθήκοντα «περιπολάρχου» με είδε στο κάτω μέρος (προς τον Μιαούλη) και την άλλη ημέρα στην πρωινή συγκέντρωση, μετά την προσευχή, ανακοίνωσε την ποινήν για τον Γιώργο Μιχαλακέα, με τον οποίο θεωρούμαστε φυσιογνωμικά «αντίγραφο» ο ένας του άλλου.

Εν συνέχεια βέβαια το κακό διορθώθηκε γιατί ανέλαβα την ευθύνη της πράξεώς του.

Να σημειωθεί ότι, η Πλατεία Μιαούλη ήταν ο «ομφαλός» της Σύρου. Με τα περιβάλλοντα αυτήν οικοδομήματα και πρώτον το θαυμάσιο αρχιτεκτόνημα του Δημαρχείου, ήταν μοναδικός ιδανικός χώρος συναντήσεως όλων μας. Οι σαφώς διακρινόμενες κοινωνικές τάσεις και οι ηλικίες των περιπατητών διέθεταν την δική τους πλευρά της πλατείας.

Το αργόσυρτο βήμα των ενηλίκων και ηλικιωμένων (επάνω πλευρά) που συζητώντας «έδιναν λύσεις» στα προβλήματα της Σύρου, της Ελλάδας, αλλά και του κόσμου όλου αν χρειαζόταν, δεν μπορούσε να συγχρονισθεί με το σύντονο και αέρινο βήμα των νέων, οι οποίοι με το αβίαστο γέλιο και την διάθεση για αστεία και πειράγματα δημιουργούσαν άλλες συνθήκες διασκεδάσεως.

Έτσι με τα μαθήματα, τις δραστηριότητες των ναυτοπροσκόπων (αρχηγός ο Γιάννης Παπαδάκης), την λιτή και εγκρατή διασκέδαση με τους αδελφικούς φίλους συμμαθητές (Βαγγέλης Μαρκόπουλος, Μιχ. Κωνσταντινίδης, Στέλιος Μπουγιούρης, Σταύρος Ρουσσέτος κ.α.), τα τραγούδια (χορωδίες, καντάδες), χωρίς συνθήκες καταναλωτισμού και ευδαιμονισμού, περάσαμε χωρίς να το καταλάβουμε το τόσο δα κομμάτι του άναρχου και άπειρου χρόνου που λέγεται μαθητική ζωή.

Του Γυμνασίου απεφοίτησα με τον βαθμό Λίαν Καλώς 18 3/10. Μου έλειπαν 2/10 για το Άριστα, που σημειωτέων είχα επιτύχει στην 7<sup>η</sup> τάξη και με είχε γράψει η εφημερίδα μαζί με τους άλλους αριστεύσαντες μαθητές. Οι πολύ καλές επιδόσεις μου υπήρξαν δέσμευση για όλη μου τη ζωή. Στα διάφορα σχολεία (Σ.Σ.Ε, Στρατ. σχολεία, Νομική Σχολή Πανεπ. Αθηνών) στον Στρατόν (Δυνάμεις Καταδρομών) και εν συνέχεια στον ιδιωτικό τομέα που εργάστηκα (κυρίως στον Όμιλο Λάτση) η υπηρεσία μου υπήρξε ευδόκιμος με βαθμολογία Λ. Καλώς έως Άριστα.

Στην τελευταίαν τάξη του Γυμνασίου μας απασχόλησε η σκέψη για το μέλλον, όχι βέβαια βασανιστικά, αφού η απέραντη θάλασσα ήταν μια παραδοσιακά ανοιχτή και φιλόξενη αγκαλιά για όλους μας. Επαγγελματικός προσανατολισμός και σχετική ενημέρωση δεν υπήρχε.

Η πλειονότης των μαθητών είχε ήδη επιλέξει και αποφασίσει το ναυτικό επάγγελμα από καιρόν. Πλην ολίγων και εμού, που δεν το είχα βάλει βαθιά στην καρδιά μου και όταν είδα το Πάσχα ένα Εύελπι στη Σύρο με την εντυπωσιακήν στολήν των βυζαντινών χρωμάτων (του κίτρινου και του βαθέος μπλε) και των χρυσών κομβίων, ρώτησα, έμαθα και το 1952 εισήλθα στην Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (Σ.Σ.Ε)

Το όνειρο της μητέρας μου (της Παρασκευής) να δει τουλάχιστον ένα από τους δυο γιουούς της καπετάνιο ήταν πεπρωμένο να μείνει απραγματοποίητο. Την απασχολούσε δε τόσο ώστε και όταν ήμουν Ταγματάρχης των ιστορικών και ηρωικών Δυνάμεων Καταδρομών (ΛΟΚ) κάποτε μου είπε: Παιδί μου δεν γινόσουν καπετάνιος!

Στην επαγγελματική μου ζωήν με ελάχιστους Συριανούς συνεργάστηκα ή συναντήθηκα, όπως με τον διακεκριμένον Συνταγματάρχη Ιωάννη Παπουτσά, ως Διοικητήν του Συντάγματος Αλεξιπρωτιστών, τον Αλέκο Μάσχα ως βοηθόν του καθηγητή Λιτζερόπουλου στην έδραν του Ενοχικού Δικαίου της Νομικής Σχολής. Πάντα όμως στην μνήμη μου διατηρούσα τους φίλους, τους συμμαθητές, τα γεγονότα και το νησί μας.

Παρά ότι στην στρατιωτική επετηρίδα ήμουν στις πρώτες θέσεις και η προοπτική για άνοδο στην στρατιωτική ιεραρχία πολύ καλή, αποστρατεύτηκα τη αιτήσει μου ως Αντισυνταγματάρχης με σκοπό μα εργασθώ στον ιδιωτικό τομέα και να υπηρετήσω μετά το Ιδανικό της Πατρίδος και το ιδανικό της οικογένειας (σύζυγος Μαρία καθηγήτρια Γαλλικής, τέσσερα (4) τέκνα και εν συνέχεια ένδεκα (11) εγγόνια)

Περαίνοντας, ελπίζω στο κείμενο αυτό, κάποια ή κάποιο στοιχείο να είναι χρήσιμο για την πατριδογνωσία των νεοτέρων συμπατριωτών μας, που δεν πρέπει να ξεχνούν και την προτροπή του ποιητή, αλλά και ημών που προηγηθήκαμε:

«Καλότυχε, που σ' έφερε η μοίρα

στου παλατιού την πόρτα τη χρυσή

θυμήσου αυτούς, που σ' άνοιξαν την στράτα

και πάσχισαν, για να διαβείς εσύ!»

**Γράφει ο Δημήτρης Α. Σιδερής**, Ομ. Καθηγητής Καρδιολογίας

Μαθητής Γυμνασίου Σύρου 1947-1953



Σε ένα αφιέρωμα σαν αυτό για το Γυμνάσιο Σύρου, προσδοκάται συνήθως από το συγγραφέα ή ομιλητή να δώσει κάποιες αντικειμενικές πληροφορίες πάνω στο θέμα για το οποίο μιλά. Σ' αυτή την περίπτωση θα κάνω μια εξαίρεση, θα μιλήσω τελείως υποκειμενικά, πώς βίωσα εγώ το Γυμνάσιο της Σύρου στα χρόνια που φοίτησα σ' αυτό, ίσως και λίγο πιο πριν και λίγο πιο μετά. Ο υποκειμενισμός μου είναι τόσος, που μοιραία θα κάνω προσωπικές επιλογές με πολλαπλές παραλείψεις, μπορεί καν άδικες. Θα μιλήσω για τους καθηγητές που σημάδεψαν πιο πολύ τη δική μου σκέψη, τη δική μου ζωή.

Πολύ σκληρά χρόνια. Κατοχή, εμφύλιος, πρώτα μετεμφυλιοπολεμικά χρόνια. Μοιραία κι οι καθηγητές μας τότε, άλλος περισσότερο, άλλος λιγότερο, όπως όλοι ήταν παρασυρμένοι στη δίνη των γεγονότων.

Εκείνο τον καιρό μιλούσαμε για ένα οκτατάξιο Γυμνάσιο που είχε όμως έξι τάξεις. Εισαγόμαστε, μετά το εξατάξιο δημοτικό, στην 3η τάξη του οκταταξίου γυμνασίου. Δεν θα πάρω όμως τα γεγονότα με χρονική σειρά. Θ' αρχίσω από την προτελευταία, την έβδομη τάξη. Φιλόλογος καθηγητής μας ο Α. Κανάκης. Ο σοφός Κανάκης. Την πρώτη μέρα μας έβαλε να γράψουμε έκθεση με θέμα «Ο καλός μαθητής». Μας είπε και δυο λόγια πώς να το πραγματευθούμε. Δεν είχα πρόβλημα. Ήμουν ο καλός μαθητής. Δίπλα μου στο ίδιο θρανίο καθόταν ο Τάκης Π. Δενδρινός. Εκείνη τη χρονιά είχαν αλλάξει οι νόμοι. Ως τότε, όποιος έμενε σε κάνα δυο μαθήματα στους διαγωνισμούς του Ιουνίου ήταν επανεξεταστέος, να δώσει το μάθημα πάλι το Σεπτέμβριο. Και ακριβώς τότε άλλαξαν τα πράγματα. Όποιος έμενε σε ένα μάθημα τον Ιούνιο, έμενε στην ίδια τάξη, χωρίς το δικαίωμα να επανεξετασθεί. Έτσι, στην τάξη μας υποδεχθήκαμε 5-6 νέους μαθητές που είχαν μείνει από την προηγούμενη χρονιά. Ένας απ' αυτούς ήταν ο Δενδρινός. Εγώ λοιπόν ήμουν ο καλός μαθητής και δίπλα μου καθόταν ο κακός μαθητής. Θαυμάσια σύγκριση μέσα μου για να γράψω την έκθεση. Τη γράψαμε. Σε μια βδομάδα ο Κανάκης τις σχολίασε: «Όλοι έγραψαν περίπου με τον ίδιο τρόπο, με δύο εξαιρέσεις, του Σιδερή και του Δενδρινού· και ο μεν Δενδρινός πέτυχε, ο δε Σιδερής απέτυχε. Να διαβάσει ο Δενδρινός την έκθεση του.» Ακόμη θυμάμαι πως άρχιζε.

«Ο καλός μαθητής. Ο Ζαν Ζακ Ρουσώ, που η Αγία Πουλχερία ν' αναπάψει την ψυχούλα του, έλεγε πως ο άνθρωπος γεννήθηκε λέφτερος και παντού είναι

σιδεροδέσμιος. Η κοινωνία είναι άδικη γιατί δίνει περισσότερα δικαιώματα στους προνομιούχους...». Συνέχιζε ο Τάκης αναλύοντας το αυταρχικό σύστημα που υπήρχε τότε στο σχολείο μας εκτοξεύοντας και τους σχετικούς μύδρους. Ο Κανάκης επαίνεσε την έκθεση του Δενδρινού. Όσο για τον Τάκη, γρήγορα κατάλαβα πως ήταν πολύ καλύτερος από εμένα σε πολλά πράγματα, ζωγράφιζε καλύτερα, ήταν πιο ανοιχτό μυαλό, μου δίδαξε πως ό,τι μετριέται, όπως οι βαθμοί και το χρήμα, δεν είναι αναγκαστικά ό,τι καλύτερο υπάρχει στον κόσμο. Ο Κανάκης, έμμεσα, επιδοκίμαζε.

#### A. Κανάκης

Ο Κανάκης, είχε υπηρετήσει δίπλα στον Αρχιστράτηγο και διάδοχο Κωνσταντίνο και εισήλθε μαζί του στην πόλη, όταν ελευθερώθηκαν τα Γιάννενα. Αμέσως μετά τον πόλεμο, το 1945, αν δεν απατώμαι, ήταν στην εκδοτική ομάδα της εφημερίδας ΑΣΠΙΣ: Άμυνα Σταυρού, Πατρίδος, Ιστορίας, Στέμματος. Έδωσε τότε μια διάλεξη για να δείξει πώς ο αρχαιοελληνικός πολιτισμός έφθασε ως εμάς διαμέσου του Χριστιανισμού, με το λεγόμενο Ελληνοχριστιανικό πολιτισμό. Για παράδειγμα, ο Διόνυσος ήταν άνθρωπος, αφού κάθε χρόνο πέθαινε, αλλά και θεός, αφού κάθε χρόνο ανασταίνονταν. Σύμβολό του ήταν το κρασί. Οι πιστοί του έψελναν στο θάνατο του: «Δείξον ημίν την ένδοξόν σου ανάστασιν». Οι ομοιοτήτές του με το δικό μας Θεάνθρωπο, που πίνουμε το αίμα του με το κρασί και προσδοκούμε στο θάνατό του την ένδοξόν του ανάστασιν είναι προφανείς. Στη διάρκεια της διάλεξης κάποιος κληρικός σηκώθηκε κι έφυγε επιδεικτικά από την αίθουσα. Υπέβαλε μήνυση στον Κανάκη πως διδάσκει την αθεΐα. Ο Κανάκης βρέθηκε στην ταπεινωτική θέση να αντιμετωπίσει στο δικαστήριο μάρτυρα κατηγορίας ένα μαθητή του και να έχει μάρτυρες υπεράσπισης τον καθηγητή των θρησκευτικών, το Σπύρο Αβούρη καθώς και έναν άλλο μαθητή του, που θεωρούσε αποτυχία το 19. Μόνο το 20 ήταν καλό για το Νικηφόρο Μανδηλαρά. «Η διάλεξη του δεν έγινε κατανοητή, λόγω του υψηλού επιστημονικού περιεχομένου της», είπε. Αθωώθηκε ο Κανάκης. Τιμωρήθηκε όμως η Σύρος. Δεν ξαναέδωσε διάλεξη ούτε ξαναπρόσφερε τα πολύτιμα φώτα του στο νησί. Ο σοφός Κανάκης! Δεν έγινε ποτέ γυμνασιάρχης. Οι μαθητές του μόνο θα τον θυμούνται και θα τον ευγνωμονούν αιώνια. Στα χέρια μου έχει μείνει το εκπληκτικό σατυρικό ποίημά του (Ποίημα επικόν, εις ωδάς τρεις και επωδόν μίαν): «Οι Πρωτόπλαστοι». Όσο για τον ιερωμένο που του έκανε τη μήνυση, έγινε αργότερα Άγιος Πρεβέζης.

#### A. Αβούρης

Το Σπύρο Αβούρη δεν τον είχα ποτέ καθηγητή, παρά μόνο στη μουσική. Σολφέζ. Ήταν όμως οικογενειακός φίλος και στην τελική φάση της ζωής του είχαμε αλλάξει ρόλους. Εκείνος μαθητής - όχι πολύ καλός - κι εγώ τον δίδασκα πώς να ζει υγιεινή ζωή, αφού είχε πρόβλημα καρδιοπάθειας. Πέρα από τη βαθύτατη πίστη του, είχε εκπληκτική γνώση της Θεολογίας, της Ελληνικής γλώσσας, της ιστορίας και της μουσικής. Όποτε είχα μεταφυσικές αγωνίες ή και απορίες στη γλώσσα ή στην ιστορία, αυτόν συμβουλευόμουν στην ενήλικη ζωή μου. Στην κατοχή, τη Μεγάλη Παρασκευή του 1943, ανέβηκε στον άμβωνα του Αγίου

Νικολάου να κάνει κήρυγμα. Τόλμησε στα μαύρα εκείνα χρόνια της ξένης κατοχής να επικαλεσθεί το θείο για την προσδοκία της ένδοξης ανάστασης της σκλαβωμένης Ελλάδας, Άφησε πολλές δημοσιευμένες θρησκευτικές και λαογραφικές μελέτες του για τη Σύρο, τις Κυκλάδες, αλλά και την ιδιαίτερη πατρίδα του, τη Ζάκυνθο. Το χιούμορ του ήταν αμίμητο. Αναγράφω από μια μελέτη του όπου έχει διασώσει ένα κυπριακό πεντάστιχο, Κακίζει ο Αβούρης την προκαταβολική απαισιοδοξία:

Αμ πάρω άνδρα Γιάννη

Τζαι κάμω γυιο Βασίλη

Τζαι βγη να κόψη σταφύλια

Τζαι πεση και σκοτωθή!

Αχ τομ γυιόν μου, το Βασίλη.

Γ. Ζευγώλης

Το Γιώργο Ζευγώλη τον είχα καθηγητή μου στα Αρχαία και Νέα Ελληνικά στην τρίτη του οκταταξίου. Με εισήγαγε καλά στην Ελληνική Γλώσσα. Ύστερα χάθηκε. Έμαθα πως ήταν στη Μακρόνησο. Τον είχα ξανά καθηγητή στην Ιστορία στην 6η του οκταταξίου Γυμνασίου. Σε πολλούς από την τάξη μου ανέθεσε να γράψουμε μελέτες για ποικίλα θέματα της Βυζαντινής ιστορίας που μας δίδασκε. Εμένα μου ανέθεσε και έγραφα μια εργασία 35 σελίδων για το «Πολιτιστικό έργο του Ιουστινιανού». Η εργασία μου υπήρξε για μένα ένα ορόσημο στη Βυζαντινή ιστορία. Έμαθα, κι οι υπόλοιποι μάθαμε, να ανατρέχουμε στις πηγές, στη βιβλιογραφία, ξεφεύγοντας από τον τυφλοσούρτη του σχολικού βιβλίου. Από τότε κι έπειτα κάθε τι που άκουγα για το Βυζάντιο μπορούσα τουλάχιστον να το ταξινομήσω, πριν ή μετά τον Ιουστινιανό. Έπρεπε να τρέξουμε σε βιβλιοθήκες, να βρούμε βιβλιογραφία και να συνθέσουμε τις γνώσεις που μαζεύαμε. Τον χάσαμε πάλι. Αυτή τη φορά είχε γίνει ένας από τους συντάκτες του ιστορικού λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών. Με έμαθε να σκέφτομαι επιστημονικά πάνω στη γλώσσα και την ιστορία. Ο ίδιος δημοσίευε μεταφράσεις αρχαίων συγγραφέων, αλλά έκανε και πρωτότυπες ερευνητικές μελέτες. Μια απ' αυτές, για την καταγωγή των κατοίκων της Απειράνθου Νάξου, της ιδιαίτερης πατρίδας του, πήρε βραβείο από την Ακαδημία Αθηνών. Μόνη, παμψηφεί, μεταξύ 50 άλλων μελετών που είχαν υποβληθεί. Βρήκε δυσκολίες βέβαια στην καριέρα του ως καθηγητής γυμνασίου και τελικά γυμνασιάρχης στην Άρτα. Όταν ήμουν καθηγητής καρδιολογίας στα Γιάννενα συνάντησα ηπειρώτες μαθητές του που εξακολουθούσαν να τον θυμούνται σαν άστρο λαμπερό. Στο τέλος, στη μεταπολίτευση, πήρε υπεύθυνη θέση, δεν είμαι βέβαιος ποια ακριβώς, στο Υπουργείο Παιδείας. Άφησε πολύτιμο έργο και μαθητές που τον θυμούνται και τον ευγνωμονούν. Όχι μόνο για τις γνώσεις που τους μετέδωσε, αλλά και για τον τρόπο της σκέψης που τους εμφύσησε, και σαν πρότυπο έντιμου και ευθέως ανθρώπου.

Ν. Παλαιολογόπουλος

Ο Ν. Παλαιολογόπουλος κάλυψε το φιλολογικό διάστημα ανάμεσα στο Ζευγώλη της 3ης οκτατάξιου και τον Κανάκη της 7ης. Συστηματικός αυτός, μας έμαθε τα μυστικά της γραμματικής και του συντακτικού της αρχαίας γλώσσας. Από τον Ξενοφώντα, το Λυσία και τον Αριανό ως τον Θουκυδίδη. Μας αγαπούσε. Πολλές φορές τον είδαμε να μην μπορεί να συγκρατήσει τα δάκρυά του όποτε αναφερόταν σε εθνικές συμφορές ή σε παλιότερους μαθητές του.

### Ι. Θωμόπουλος

Ο Θωμόπουλος, Γιόχαν τον λέγαμε, δεν είμαι βέβαιος γιατί, ήταν, στην πρώτη φάση της παραμονής του στο Γυμνάσιο Αρρένων, αλλά στη δεύτερη, και μακρότερη φάση του, στο Γυμνάσιο Θηλέων και δεν τον είχα πότε καθηγητή μου. Ήταν όμως οικογενειακός φίλος και τον έβλεπα σπάνια στο σπίτι μας και, πιο συχνά, στο σπίτι του Μάρκου και της Μαρίας Δουράτσου, που το σαλόνι τους εκείνη την εποχή συγκέντρωνε ό,τι πιο πνευματικό διέθετε η Σύρος. Κι αυτός, σαν το Ζευγώλη, ερχόταν κι έφευγε και πάλι ξαναρχόταν. Κάθε φορά γύριζε στο γυμνάσιο της Σύρου κι οι κυρίες θα πρέπει να τον θυμούνται καλά, μια και ήταν στο Γυμνάσιο Θηλέων. Στα ενδιάμεσα, όταν έλειπε, δίδασκε νεοελληνική φιλολογία σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, αν δεν απατώμαι, στη Βαρσοβία, στην Ουψάλα, στην Αντίς Αμπέμπα. Άφησε κι αυτός δημοσιευμένο έργο, όπως, αν θυμάμαι καλά, το μεταφρασμένο λαϊκό έπος της Πολωνίας «Κάλεβαλα» που κάνει αναφορές στη μάχη του Μαραθώνα και άλλα. Στην κατοπινή του ζωή ήταν διευθυντής της Εθνικής Βιβλιοθήκης.

Ήταν όλοι καλοί οι καθηγητές μου; Η ευπρέπεια απαιτεί να απαντήσω ναι. Κι όμως το Γυμνασιάρχη μας στην τελευταία τάξη, δεν ξέρω γιατί, ποτέ δεν τον συμπάθησα. Κι όμως ήταν ικανός φιλόλογος. Και του οφείλω ευγνωμοσύνη. Συνήθιζα να γράφω στη δημοτική. Επέμεινε να γράφουμε στην καθαρεύουσα. Από τις πολλές πιέσεις του, έγραψα επιτέλους μια έκθεση χρησιμοποιώντας μια πολύ κακή παραλλαγή της γλώσσας του Λυσία. Μου επεσήμανε πως αυτό το κείμενό μου δεν ήταν καθαρεύουσα. Και μου θύμιζε με σημασία πως όταν θα δώσω εισαγωγικές εξετάσεις στο πανεπιστήμιο, θα κριθεί, μεταξύ των άλλων, και η γλώσσα μου, που έπρεπε να είναι σωστή καθαρεύουσα. Πείσθηκα. Από 1500 περίπου υποψηφίους ήμουν ο μόνος που πήρε 10 στην έκθεση. Και γι' αυτό το 10 πήρα υποτροφία. Χάρη στο Γυμνασιάρχη μου, που δεν τον συμπαθούσα. Κι όμως του οφείλω ευγνωμοσύνη.

Υπήρχαν, φυσικά, και πολλοί άλλοι, καλοί, καθηγητές. Αναφέρθηκα κυρίως σε εκείνους που ένοιωσα να με επηρεάζουν στην ανάπτυξη του πνευματικού μου κόσμου. Ήταν πολύ σκληρά χρόνια. Κατοχή, εμφύλιος, πρώτα μετεμφυλιοπολεμικά χρόνια. Μοιραία κι οι καθηγητές μας τότε, άλλος περισσότερο, άλλος λιγότερο μετείχαν. Όλοι, ωστόσο, είχαν κάποια ιδεώδη. Διαφορετικά ο καθένας. Όμως είχαν ένα κοινό: ότι πίστευαν σε ιδεώδη και μας μετέφεραν την πίστη για την ανάγκη να έχει ο καθένας του ένα, το δικό του, ιδανικό. Πέρα από τις καθημερινές πεζές ανάγκες.

Ποιο ήταν όμως το προϊόν αυτού του Γυμνασίου, αυτών των καθηγητών; Από αυτό το Γυμνάσιο στη δικιά μου γενιά αποφοίτησαν μαθητές που είχαν εντυπωσιακές επιτυχίες στο πανεπιστήμιο. Όχι σπάνια, οι μαθητές μας, χωρίς φροντιστήρια, ήταν οι πρώτοι στις σχολές που εισάγονταν, ιδιαίτερα στη φιλοσοφική σχολή και στη νομική. Αλλά δεν πήγαιναν πίσω κι εκείνοι που στρέφονταν στις θετικές επιστήμες και στο Πολυτεχνείο. Αναφέρω ενδεικτικά τον Μιχάλη Δεκλερή και τον Αλέξανδρο Μάσχα. Άλλοι, πολλοί, ήταν στην πρώτη σειρά των επιτυχόντων, όπως ο Νικηφόρος Μανδηλαράς, ο Ευάγγελος Ρούσσο, ο Νικηφόρος Σιδερής, που πέτυχε και στην Ιατρική και στο Πολυτεχνείο, ο Αλέξανδρος Γεννάδιος, ο Ιάκωβος Γρίσπος, ο Γιάννης Αγγέλου, ο Παναγιώτης Τσαούσογλου, ο Βασίλης Θεοδώρου και άλλοι. Ήταν πολλοί, αλλά φυσικά μου διαφεύγουν πολλά ονόματα, ιδιαίτερα μου διαφεύγουν τα ονόματα εκείνων που αποφοίτησαν μετά από εμένα. Θυμίζω το Φρέρη, το Μάνο Ελευθερίου και πολλούς άλλους. Σ' εκείνη την ηλικία τους μεγαλύτερους θυμόμαστε, τους νεότερους τους αδικούμε. Τους ζητώ συγγνώμη γι' αυτή μου την παράλειψη. Θα αφιερώσω, ωστόσο, λίγα λόγια για το συμμαθητή μου, το «διάκο», τον Παντελεήμονα Ρίζο. Δέκα χρόνια πιο μεγάλος από μένα, είχε εκπληρώσει τη θητεία του στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου. Μου εκμυστηρευόταν αναμνήσεις του.

Τον επέλεξαν για ένα εκτελεστικό απόσπασμα. Του ήταν αδιανόητο όμως πως αυτός θα σημάδευε και θα σκότωνε άνθρωπο, όπλο. Η άρνησή του ισοδυναμούσε με Μακρόνησο. Κι όμως βγήκε στην αναφορά. Είπε πως θέλει να γίνει ιερέας κι αυτό θα του ήταν αδύνατο, αν κουβαλούσε στη συνείδησή του το βάρος του φόνου ενός ανθρώπου. Τον απάλλαξαν. Μια άλλη φορά βρέθηκε στη διάρκεια μιας μάχης απέναντι στους αντιπάλους. Ένας από τη άλλη πλευρά φώναξε: «Και συ φασιστόμουτρο, Γιάννη;» και σήκωσε το αυτόματο. Ο Γιάννης τον πρόλαβε. Ο άλλος έπεσε νεκρός. Ο Γιάννης εξαφανίστηκε για 2 μέρες. Την τρίτη, μέσα στη νύχτα ακούστηκε ένας πυροβολισμός. Ο Γιάννης είχε σκοτώσει τον αδελφό του. Ο Γιάννης είχε σκοτώσει έπειτα το Γιάννη...

Ο Παντελεήμων ήταν άριστος μαθητής. Έγινε θεολόγος, ιεροκήρυκας και έπειτα επίσκοπος Σαντορίνης.

Παραλείπω εκείνους τους καθηγητές που βρέθηκαν στην έδρα αφού εγώ είχα φύγει, ακόμη και προσωπικότητες όπως ο Πελοποννήσιος. Εξομολογήθηκα εξ αρχής όταν η ομιλία μου είναι εντελώς υποκειμενική. Θυμάμαι όμως ακόμη το γυμναστή μας Σταυρόπουλο, που, εκτός από γυμναστής ήταν και άριστος μαθηματικός. Ήταν πάντοτε έτοιμος να καλύπτει διδακτικά κενά όπου και όποτε υπήρχαν. Να θυμίσω και τον Καστελλάνο, το μαθηματικό μας. Και τον Αιγινήτη των Θρησκευτικών. Και το Νικόλαο Χρυσό. Και τόσους άλλους. Σειρά μου να με πάρουν τα δάκρυα, σαν τον Παλαιολογόπουλο όταν θυμόταν τους παλιούς μαθητές του.

Δεν μπορεί να είναι τυχαίο που ένας εσμός καλών καθηγητών βρέθηκαν την ίδια εποχή στο ίδιο γυμνάσιο και μόρφωσαν έναν κύκλο ικανών μαθητών που διέπρεψαν στις επιστήμες, στον τομέα που ακολούθησε ο καθένας τους. Η

ιστορία του Γυμνασίου μας συγκλίνει να επιβεβαιώσει τούτο: Το ιστορικό Γυμνάσιο της Σύρου ήταν η προϋπόθεση, η αναγκαία συνθήκη που αφενός έκανε να το επιλέγουν και επιδιώκουν οι πιο άξιοι καθηγητές και αφετέρου αποτελούσε το κίνητρο για να τους κάνει να δώσουν σ' αυτό τον καλύτερο εαυτό τους. Ταυτόχρονα, η παρουσία ενός πυρήνα αρίστων ήταν το κίνητρο που παρακινούσε όλους σε μια άμιλλα. Οι μαθητές του, ο λαός της Σύρας, τους θυμόμαστε και τους ευγνωμονούμε. Ας είναι ελαφρό το χώμα που τους σκεπάζει. Η ανάμνησή τους ακόμη μας καθοδηγεί. Οι σύγχρονοι καθηγητές ακολουθούν, όπως μαθαίνω, την παράδοση των παλαιότερων.



## Γράφει ο Ιωσήφ Στεφάνου



Αρχιτέκτονας - Πολιτικός Μηχανικός, Καθηγητής Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

Τελείωσα το τριθέσιο δημοτικό της Χώρας . Ήμουν καλός μαθητής; Τι να πω! Τρεις τάξεις έβγαλα με 10 και τρεις με 8 και τούτο γιατί ήμουν πάρα, μα πάρα, πολύ ανορθόγραφος. Σήμερα θα με είχαν χαρακτηρίσει «δυσλεκτικό» και θα είχα ευνοϊκή αντιμετώπιση. Τότε όμως αμέσως μετά την κατοχή ποιος τα ήξερε αυτά.

Έδωσα εξετάσεις και μπήκα στο Γυμνάσιο. Το Ιστορικό Γυμνάσιο Αρρένων Σύρου. Δέος! Πρώτη ψυχρολουσία το σύριζα κούρεμα. Ο κανονισμός «την δε κόμην κάρα κεκαρμένη». Ο αυστηρός γυμνασιάρχης, ο κ. Πιτσινός, δεν δεχόταν τη δικαιολογία της μαμάς μου που αρνούμενη να με δει χωρίς τις ωραίες μπούκλες μου πρόβαλε τις τελείως αψυχολόγητες και ανύπαρκτες, βέβαια, δικαιολογίες τις οποίες με τόση ευκολία και με τη χαρακτηριστική φολεγανδριώτικη προφορά του επαναλάμβανε στις διαμαρτυρόμενες μανάδες των άλλων, ο αγαθός δάσκαλος Πολυχρονάκης «... για τον Φίφη υπάρχει λόγος. Έχει πλατύ κεφάλι...»

Έτσι αρχίζει η μαθητική θητεία στο Γυμνάσιο. Ένας κουρεμένος, ως νεοσύλλεκτος, μικρόσωμος φοβισμένος μαθητής από άλλο τόπο. Ένα απανωχωρητάκι της κοσμοπολίτικης Ερμούπολης! Σήμερα ίσως φαίνεται τραβηγμένο ή και αστείο τότε όμως...

Τότε η χώρα ήταν πράγματι άλλος τόπος. Οι απανωχωριανοί για τους Ερμούπολίτες, ήταν οι «φράγκοι» και για τις λαϊκές γειτονιές τα «φλαούνια».... Τεράστια απόσταση η απόσταση που χώριζε τους δύο οικισμούς. Αν σκεφτεί κανείς πως ενώ εγώ ανεβοκατέβαινα καθημερινά τρεις φορές στην Ερμούπολη, μανάδες των συμμαθητών μου όταν μια φορά το χρόνο γιόρταζε τον Άγιο Νικόλαο το φτωχό, η ορθόδοξη εκκλησία της Άνω Σύρου και ανέβαιναν στον οικισμό, έφερναν μαζί τους και σταμνάκι με νερό!! Τόσο μακρινή εκδρομή τη θεωρούσαν.

Στην προσπάθεια εγκλιματισμού και κοινωνικοποίησής μου με τους Ερμούπολίτες συμμαθητές μου, μ' έσωζε το γεγονός ότι ήμουν ταλαντούχος στη ζωγραφική και άρα χρειαζόμουν για εικονογραφήσεις, σκηνικά κ.α. Ήμουν και πολύ καλός μαθητής, έτσι πολύ γρήγορα επέπλευσα και εξελίχθηκα σε δραστήριο μέλος της μαθητικής κοινότητας. Η ανορθογραφία μου όμως ήταν πάντα ένα πρόβλημα. Τα δεκαενιάρια και τα εικοσάρια σε μαθηματικά, φυσική, χημεία, ιστορία κ.α., έχαναν τη λάμψη τους μπρος στα εντεκάρια και δωδεκάρια των ελληνικών.

Στην έβδομη τάξη ήρθε η ανατροπή. Όχι μόνο γιατί κατάφερα να βάλω επιτέλους μακριά παντελόνια και άρα να νιώθω πως μεγάλωσα, αλλά γιατί στην τάξη αυτή ήρθε φιλόλογος, ένας πολύ προοδευτικός καθηγητής, ο Ζευγώλης, ο οποίος μάλιστα μετά τη διδακτορική διατριβή που τότε ετοιμάζε, έγινε ερευνητής νομίζω στο Ερευνητικό Κέντρο της Ακαδημίας Αθηνών. Ο καθηγητής αυτός, λοιπόν, παράβλεψε το ελάττωμα της ανορθογραφίας μου και επικεντρώθηκε περισσότερο στο περιεχόμενο και τον τρόπο ανάπτυξης της σκέψης μου... και ω του θαύματος, στο πρώτο ήδη τρίμηνο της 7ης είχα στον έλεγχο ελληνικά 17.....πολλές φορές σκέφτομαι πόσο μπορεί μια ανεπαίσθητη αλλαγή να προκαλέσει μια τεράστια έκρηξη. Αυτό ήταν εκτινάχθηκα.

Στο αυστηρό επαρχιακό περιβάλλον οι περιορισμοί που απαιτούσε ο κανονισμός του σχολείου δεν λίγοι. Απαγορεύονταν να κυκλοφορήσει μαθητής χωρίς πηλίκιο, απαγορεύονταν το ποδήλατο εντός πόλης, η κυκλοφορία χωρίς κηδεμόνα μετά τις επτά, ο κινηματογράφος, το θέατρο και ένα σωρό άλλα... Κινηματογράφο βλέπαμε μια δυο φορές το χρόνο με ταινίες Disney ή άλλες θρησκευτικές, τύπου: «Ο Χιτών», «Quo Vadis» κ.λ.π.

Όμως θέατρο κάναμε εμείς ως ογδόη τάξη, όπως είπαμε και τα κάλαντα, φέραμε και μια ταινία «τα παιχνίδια του πολέμου», που όμως εμείς δε μπορούσαμε να δούμε, προκειμένου να μαζέψουμε χρήματα για την μεγάλη εκπαιδευτική εκδρομή στην Πελοπόννησο. Η πρώτη φορά που οι περισσότεροι από εμάς βγαίναμε από τη Σύρο...

Και ήρθε η ώρα της αποφοίτησης, την αποχαιρετιστήρια παράσταση στη μεγάλη αίθουσα του Παρθενώνα η οποία σχεδόν όλα τα χρόνια υπήρξε η τάξη μας, γιατί η χρονιά μου είχε 38 μαθητές, τη θυμάμαι ακόμα, αφού το σκηνογραφικό μου δαιμόνιο, για να κάνει εντυπωσιακή την ανατίναξη στο Κούγκι από τον καλόγερο Σαμουήλ, χρησιμοποίησε χρωματιστά καπνογόνα που μας προμήθευσαν φίλοι από τη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών, ώστε μέσα στον καπνό να πέσουν τμήματα του σκηνικού που έδειχναν την πυριτιδαποθήκη γερή για να φανούν τα μαυρισμένα μπαρουτοκαπνισμένα ερείπια που είχαν ζωγραφιστεί από πίσω. Βοηθός σκηνογράφου τότε, μια τάξη μικρότερος που μπαρουτοκάπνιζε τα ερείπια ήταν ο αργότερα μεγάλος συριανός ζωγράφος και φίλος Μιχαήλ Μακρουλάκης. Όμως άπειροι από καπνογόνα, φαίνεται το παρακάναμε γιατί χρειάστηκε να εκκενωθεί για λίγη ώρα η αίθουσα από τους επίσημους και τους θεατές γονείς για να αεριστεί και να μπορέσουμε να συνεχίσουμε την παράσταση. Ευτυχώς για μας ήταν πια αργά για να πάρουμε την ανάλογη 3ήμερη αποβολή αφού πλέον τα μαθήματα είχαν ετελειώσει.

Αναφέρθηκα στην τάξη μου, όμως το δυναμικό της δεν ήταν σταθερό. Η εκπαίδευση εκείνο τον καιρό ήταν αυστηρή και απαιτούσε πειθαρχία και σοβαρότητα. Δεν ήταν λίγοι εκείνοι που κάθε χρόνο μας ερχόντουσαν από την παραπάνω τάξη ή εκείνοι από εμάς που μας εγκατέλειψαν για την παρακάτω. Ένα σημαντικό ποσοστό μαθητών δηλαδή, έμενε στην ίδια τάξη.

Βγήκε το απολυτήριο.... όταν η μαμά μου πήγε να το πάρει, άκουσε στην είσοδο του Γυμνασίου δύο συμμαθητές μου να λένε.

- βρε, πως θα 'θελα η μάνα μου να άκουγε για μένα αυτά που θα ακούσει τώρα η κα Βασιλεία για τον γιό της. Ο δε γυμνασιάρχειων φιλόλογος Νικόλαος Παλαιολογόπουλος που με αγαπούσε πολύ αλλά και με είχε φιλοδώρησει και με το μοναδικό αλλά αξέχαστο σ' όλη μου τη ζωή, χαστούκι, της είπε: Κυρία μου,

συγχαρητήρια, μαθητής σαν το γιό σας κάθε 50 χρόνια εμφανίζεται στο Γυμνάσιο και πρόσθεσε μ' εκείνο το αγαπησιάρικο χαμόγελο, που όταν μας το χάριζε ήταν για μας η μεγαλύτερη ανταμοιβή....αν δεν ήταν και τόσο ανορθόγραφος!

Πέρασαν τα χρόνια, οι καιροί δύσκολοι, όμως εγώ αισθανόμουν πάντα μια σιγουριά, μια βεβαιότητα, ένα καμάρι για τα εφόδια με τα οποία με είχε προμηθεύσει το Ιστορικό Γυμνάσιο. Ούτε που μου πέρασε από το νου πως για να μπω σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα θα πρέπει να βοηθηθώ από φροντιστήριο. Το φροντιστήριο ήταν για μένα κάτι σαν άγνωστη λέξη. Εγώ είχα μπροστά μου επιτυχημένα πρότυπα μαθητών του γυμνασίου μας προηγούμενων τάξεων που είχαν πετύχει σε ανώτατες σχολές. Ο Βαγγελάκης ο Ρούσσοσ, ένα παιδί που το αδίκησε η φύση σωματικά, αλλά το αντάμειψε πλουσιοπάροχα πνευματικά, σπούδαζε Φιλοσοφία, ο Δημήτρης ο Σιδέρης Ιατρική, οι Αληβιζάτοι, οι Πολυχρονάκηδες, ο Βραχαρήτης και τόσοι άλλοι είχαν κερδίσει το στοίχημα και φοιτούσαν στις μεγάλες σχολές....

Όταν πήγα στο στρατό η παιδεία μου και η Συριανή μου κουλτούρα έπαθαν μεγάλο σοκ. Η χυδαιότητα των προπαιδευτών και το χαμηλό τους επίπεδο, ήταν για μένα κάτι το ανυπόφορο. Νεοσύλλεκτος προπαιδευόμενος με τη στολή αγγαρίας παρουσιάστηκα με το περίσσιο θάρρος της άγνοιάς μου, στον ίδιο το Ναύαρχο της ναυτικής εκπαίδευσης, όχι για να παραπονεθώ αλλά για να του προτείνω ένα ολόκληρο πρόγραμμα επιμόρφωσης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής στο στρατόπεδο. Τα έχασε ο άνθρωπος αλλά με άκουσε. Αφού πρώτα μου είπε πως έπρεπε να πάρω ένα μήνα φυλακή, μετά ενέδωσε.

Η σκηνή του θεάτρου και οι πίνακες που στόλιζαν για κάποια χρόνια τη μεγάλη αίθουσα ψυχαγωγίας των προπαιδευόμενων στο Σκαραμαγκά και παριστάνουν την ιστορία του Ναυτικού από την Αργοναυτική Εκστρατεία μέχρι τον τορπιλισμό της Έλλης το '40, έφεραν την υπογραφή «Στεφάνου εκ Σύρου....». Παράλληλα δούλευα έξω σκηνικά στο Ακροπόλ, τη Λυρική και όλα αυτά με μόνα εφόδια την ελάχιστη εμπειρία μου και την τεράστια εμπιστοσύνη και αυτοπεποίθηση που στα σχολικά μου χρόνια μου είχαν χαρίσει.

Τελειώνοντας το στρατιωτικό διάλεξα για σπουδές μια φοβερή σχολή, την Ecole Nationale Superieure des Beaux Arts. Εδώ βέβαια chercher la fame. Θα έπρεπε να πω διαλέξαμε ή καλύτερα είχε διαλέξει η Ιουλία η σύζυγός μου. Αυτή έκρινε ότι έπρεπε να κάνουμε αρχιτεκτονική όπως και αυτή με έκανε να λατρέψω τη Σύρα. Από τότε η Σύρα πρωταγωνιστεί στα θέματα των σπουδών μου, στην επαγγελματική και ιδιαίτερα στην εκπαιδευτική μου καριέρα. 45 χρόνια στο Πολυτεχνείο, αλλά και στα 15 περίπου ξένα πανεπιστήμια και σε όσα ελληνικά κατά καιρούς έχω διδάξει, δεν νομίζω να υπήρξε μαθητής ή συνάδελφος που να μην άκουσε για τη Σύρα, για την Ερμούπολη, για τη Χώρα.

Έκανα πάρα πολλές σπουδές, ίσως για να κερδίσω ένα στοίχημα με το εαυτό μου όταν κάποτε, μαθητής ακόμα, περνώντας έξω από το Πολυτεχνείο με τη μητέρα μου, αυτή μου το έδειξε και είπε: Αυτό είναι το Πολυτεχνείο. Δες το αγόρι μου απέξω γιατί εμείς δεν έχουμε τα μέσα για να σπουδάσεις σ' αυτό. Αυτό θέλει πολλά λεφτά, θέλει φροντιστήρια...Μεγάλη πρόκληση. Μαμά, είχα απαντήσει εγώ, σ' αυτό μια μέρα θα διδάξω ως καθηγητής.... Της το θύμισα όταν, προς το τέλος της ζωής της, προσκεκλημένη σε εκδήλωση αφιερωμένη στη δραστηριότητα και στο έργο του Εργαστηρίου Πολεοδομικής Σύνθεσης που ίδρυσα και διεύθυνα στο ΕΜΠ, δεχόταν από Υπουργούς, Πρυτάνεις και

Καθηγητές συγχαρητήρια για την παρουσία του γιού της στο μεγάλο αυτό ίδρυμα.

Τελείωσα την αρχιτεκτονική, έκανα Πολεοδομία στη Σορβόνη. Μετά έκανα τρία διπλώματα σπουδών εμβάθυνσης και τρία Doctorat στα πανεπιστήμια του Παρισιού και του Στρασβούργου. Το τελευταίο το Doctorat d'etat, το βαρύτερο διδακτορικό δίπλωμα παγκοσμίως που απαιτούσε ελάχιστο 10 χρόνια έρευνας, το έκανα στην Ψυχολογία του Χώρου. Μετά από επτά ώρες υποστήριξης σε μια πενταμελή επιτροπή κορυφαίων καθ' ύλη αρμόδιων καθηγητών απ' όλο τον κόσμο, πέρα από τον τίτλο του Doctorat d'etat μου απένειμαν και μια διάκριση «tres honorable», διάκριση που όπως είπε ο Πρύτανης του πανεπιστημίου του Στρασβούργου, κατά την απονομή, το ως άνω Πανεπιστήμιο είχε 50 χρόνια να τη δώσει σε κάποιον.

Νάτα πάλι τα πενήντα χρόνια.

Αυτή η αναφορά του μ' έφερε πίσω στην ημέρα του απολυτηρίου στο Γυμνάσιο Αρρένων Σύρου, με οδήγησε εδώ να αποτίσω φόρο τιμής σ' αυτό το σχολείο σ' αυτούς τους καθηγητές που μου έδωσαν αυτά τα ισχυρά εφόδια για να φτάσω σε μια νέα διάκριση πενηντακονταετούς υπεροχής.

Πως να μην εκφράζω την ισόβια εκτίμησή του για ένα τέτοιο σχολείο, πως να μην ξεχειλίζω από ευγνωμοσύνη για όλους εκείνους τους καθηγητές που το υπηρέτησαν επάξια και μου εξασφάλισαν τόσο γερές βάσεις για όλες τις εν συνεχεία σπουδές μου. Πώς να ξεχάσω τον Παλαιολογόπουλο, τον Ζευγώλη, τον Χρυσό, τον Κατσιλιέρη, τον Δούκα, τους φιλόλογους μου ή τους μαθηματικούς Καστελάνο και Μακρή, που μου δίδαξαν, την τόσο πολύτιμη για τις θετικές επιστήμες που ακολούθησα, μαθηματική σκέψη; Πόσες φορές στη Γαλλία δε θυμήθηκα τον φυσικό μας τον Ψαρρά και τον Πατσαρίση! Με συγκίνηση θυμάμαι ακόμα και τον θρησκευτικό Αιγινήτη, παρόλο που ως καθολικός δεν παρακολουθούσα το μάθημά του, όπως και τους γυμναστές μας, τον Σταυρόπουλο, τον Λεκανίδη, τον Μαραγκουδάκη. Ως και τις επιστάτριες θυμάμαι με νοσταλγία και κάθε φορά που μπαίνω στο ιστορικό κτίριο του Γυμνασίου, νομίζω πως θα ειδώ να ξεπροβάλλει από καμιά γωνιά η κα Κατίνα και η κα Χαρίκλεια. Την ίδια αγάπη έχω και για τους συμμαθητές μου που μαζί βαδίσαμε το πρώτο υπέροχο μονοπάτι της ζωής, αυτό που οδηγεί πλέον σε πολλαπλές επιλογές και το ηράκλειο δίλημμα του ποιό μονοπάτι να ακολουθήσεις.

## **Αναμνήσεις από την τάξη του '59**

### **Γράφει ο Χρήστος Τσαούσογλου**

Το ιστορικό Γυμνάσιο Αρρένων της Σύρου ιδρύθηκε το έτος 1833 και λειτούργησε ως το πρώτο γυμνάσιο της ελεύθερης Ελλάδας. Από τις έδρες του δίδαξαν κορυφαίοι άνθρωποι της επιστήμης, αρχής γενομένης από το δάσκαλο του Γένους - και πρώτο γυμνασιάρχη - Νεόφυτο Βάμβα. Από τα θρανία του ήλθαν και παρήλθαν μαθητές που - στην πορεία της ζωής τους- στιγμάτισαν την ιστορία του νησιού μας και όχι μόνον.

Πρωτογνώρισα το Γυμνάσιο Αρρένων ως μαθητής της Α' τάξης μετά τις εισαγωγικές εξετάσεις του 1953. Από τη φουρνιά αυτή των συμμαθητών μου αποφοιτήσαμε το 1959 είκοσι τρία άτομα, εκ των οποίων οι περισσότεροι ακολούθησαν το δρόμο της θάλασσα, αποκτώντας το βαθμό του πλοίαρχου. Η κρίση που μάστιζε το νησί μας στα πρώτα μετεμφυλιακά χρόνια οδήγησε πολλούς αποφοίτους του γυμνασίου να επιλέξουν για την επαγγελματική τους πορεία τη "σίγουρη" οδό της ναυτοσύνης.

Εκείνα τα χρόνια, τα ήθη ήταν αυστηρά. Οι μαθητές έπρεπε να φορούν πηλήκιο με την κουκουβάγια. Επιπλέον ετηρείτο αυστηρό ωράριο κυκλοφορίας των μαθητών ως τις 9:00 μ.μ. Το δε σινεμά αλλά και το καφενείο ήταν απαγορευμένο χωρίς τη συνοδεία των κηδεμόνων.

Από τις έδρες του Γυμνασίου δίδαξαν καθηγητές με αξιοπρέπεια, με κύρος και αξιοπιστία που κέρδισαν το σεβασμό και την εκτίμηση των μαθητών τους με τις γνώσεις τους. Οι φιλόλογοί μας γνώριζαν από στήθους τα διδασκόμενα αρχαία κείμενα χωρίς να χρειάζονται τη βοήθεια των βιβλίων. Αναφέρω ενδεικτικά έναν από τους καθηγητές που μου είχε κάνει εντύπωση και ο οποίος βρίσκεται ακόμη στη ζωή, τον Αναστάσιο Ναυπλιώτη. Δίδαξε στη Σύρο ως πρωτοδιόριστος φιλόλογος. Ωστόσο, παρά το νεαρό της ηλικίας του κατάφερε αφ' ενός να μας εμπνεύσει το σεβασμό με την άριστη κατάρτιση, τη μεταδοτικότητα αλλά και την αυστηρότητά του μέσα στη σχολική αίθουσα, αφ' ετέρου να μας πλησιάσει κερδίζοντας την εμπιστοσύνη, αν όχι τη φιλία μας, με τις κοινές δραστηριότητές μας σε ώρες πέραν του σχολικού ωραρίου. Με μέριμνα και επίβλεψή του, ως μαθητές της ογδόης τάξης ανεβάσαμε την παράσταση «Οι δώδεκα μήνες» του Δημήτρη Κατελάνου, όπου φυσικά όλοι οι ρόλοι ήταν ανδρικοί, λόγω της ιδιότητας του γυμνασίου ως αποκλειστικά «Αρρένων» σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο γυμνασιάρχης του «Θηλέων» δεν μας επέτρεψε τη συμμετοχή κοριτσιών. Η σχολική αυτή παράσταση έτυχε της θερμής ανταπόκρισης του κοινού της Σύρου και κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς ανέβηκε στο θέατρο του Γυμνασίου της Νάξου. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την παραμονή μας στο γειτονικό νησί, ο κ. Ναυπλιώτης παρέθεσε δείπνο σε όλους τους μαθητές του στο χωριό Φιλώτι, παρά το γλίσχρο μισθό που λάμβανε ως νέος καθηγητής.

Κατά τη φοίτησή μας στο γυμνάσιο συνέβησαν διάφορα ευτράπελα γεγονότα που χαραχθηκαν στις αναμνήσεις μας και διατηρούνται μέχρι σήμερα.

Στο μάθημα της χημείας, σε εξέταση ενός συμμαθητή μας από το γυμνασιάρχη μας Μάρκο Πελοποννήσιο πάνω στη χημική ένωση της καύσης καρβιδίου (παροιμιώδης η φράση «κάψε καρβίδια») ο συμμαθητής μας αποκρίθηκε «Δεν έχω σπέρτα. Να πάρω από τον Τάκη;»

Σε ερώτηση φιλολόγου που αναφερόταν στο έργο του λογοτέχνη του 16ου αιώνα Φώσκολου, ένας συμμαθητής μας είχε απαντήσει : «εμείς, κύριε καθηγητά, τον λέμε κωλοφωτιά!!!».

Σε πείραμα στο μάθημα της φυσικής για την κατανόηση της λειτουργίας των συγκοινωνούντων δοχείων όπου η στάθμη του νερού φτάνει στο ίδιο επίπεδο ανεξαρτήτως του σχήματος του δοχείου, διαπιστώσαμε ότι οι αράχνες είχαν αποφράξει ένα δοχείο με αποτέλεσμα να είναι χαμηλότερη η στάθμη του νερού. Προκειμένου να διορθώσει το πρόβλημα ο καθηγητής μας φύσηξε την απόληξη του σωλήνα για να απομακρύνει το ... ζημιογόνο ιστό της αράχνης, με αποτέλεσμα το νερό να βγει με ορμή από τους υπόλοιπους σωλήνες και να καταβρέξει τον καθηγητή! Ο αναγνώστης φαντάζεται τις αντιδράσεις των μαθητών! Φυσικά ο καθηγητής δήλωσε ότι δεν επρόκειτο να ξανακάνουμε πειράματα στην τάξη!

Κατά τη διάρκεια των σκασιαρχείων μας λόγω των γεγονότων της ΕΟΚΑ, δημοφιλής προορισμός μας ήταν η στοά «Χαρίκλεια» στον Άγιο Δημήτριο, με τα καρτσάκια από το σμιριγλάδικο της περιοχής. Μέχρι να επιστρέψω στο σπίτι, είχε ήδη γίνει γνωστή η απουσία μου από το σχολείο κατά την επίσκεψη του γυμνασιάρχη στο κατάστημα του πατέρα μου, κάτι που επέφερε την ανάλογη

τιμωρία μου.



Κάτω στο κέντρο καθήμενοι οι καθηγητές:

Ρεφενές, Αιγινίτης, Πελοποννήσιος, Δρακωτού-Αρβανίτου, Ψαρράς

Κάτω στα άκρα όρθιες οι επιστάτριες:

Καλογεράκη, Λιβανίου

Κάτω σειρά όρθιοι οι μαθητές:

Στρατουδάκης Μ., Ζέκος, Στάμος, Λινάκης, Δειμέζης, Κριτσίνης,  
Κάππας, Βαρδαλάχος.

Μεσαία σειρά όρθιοι οι μαθητές:

Τσαούσογλου, Κωβαίος, Αραγιάννης, Βενιέρης, Λεμονής, Χάμπας, Μακρόπουλος

Επάνω σειρά όρθιοι οι μαθητές:

Κορφιάτης, Στρατουδάκης Θ., Βαμβακάρης, Ζέππος

Απόντες:

Βασιλείου, Γαλανός, Μαύρος, Πλατής